

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERS DENETİMİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ(DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLTEN YILDIRIM

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. AYNUR BİLİR

AĞUSTOS, 2007

MUĞLA

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERS DENETİMİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ(DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ)

GÜLTEN YILDIRIM

Sosyal Bilimler Enstitüsünce

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :30.07.2007

Tezin Sözlü Savunma Tarihi :20.08.2007

Tez Danışmanı : YRD. DOÇ. DR. AYNUR BİLİR

Jüri Üyesi :PROF. DR. AHMET DUMAN

Jüri Üyesi :YRD. DOÇ. DR. BAKİ ŞAHİN

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Aslan EREN

AĞUSTOS, 2007

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün .../.../.... tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ..... maddesine göre, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Gülten YILDIRIM'ın “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri(Denizli İli Örneği)” adlı tezini incelemiş ve aday .../.../.... tarihinde saat .....da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ..... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin ..... olduğuna ..... ile karar verildi.

Yrd. Doç. Dr Aynur BİLİR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet DUMAN

Üye

Yrd. Doç. Dr. Baki ŞAHİN

Üye

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri (Denizli İli Örneği)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../....

Gülten YILDIRIM

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı:YILDIRIM

Adı :GÜLTEN

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri(Denizli İli Örneği)

Y. Dil : Social Studies Teachers' Opinions About Class Inspection (Denizli Sample)

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

●

○

○

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite :Muğla Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü :Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :20/08/2007

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı :BİLİR, Aynur

Ünvanı :Yrd. Doç. Dr.

TEZİN KONUSU (KONULARI) :**1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri****TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :**

- 1. Eğitim denetimi**
- 2. Ders denetimi**
- 3. İlköğretim denetçisi**
- 4. Sosyal bilgiler öğretmeni**

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

- 1. Supervision of education**
- 2. Class inspection**
- 3. Elementary school inspectors**
- 4. Social studies teacher**

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum**
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir**
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir**

Yazarın İmzası :

Tarih : .../.../....

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERS DENETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ (DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ)

YILDIRIM, Gülten

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Teftişi

Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Aynur BİLİR

Ağustos, 2007, VI+109sayfa

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Buna göre ders denetiminin uygulanması, rehberlik ve mesleki yardım ile denetçilerin davranışları ile ilgili olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısı değişkenlerine göre görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma betimsel bir araştırma olup tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2006-2007 öğretim yılında Denizli il merkezinde görev yapan 112 Sosyal Bilgiler Öğretmeninden oluşmaktadır. Evren küçük olduğundan örneklem alınmamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine Yönelik Görüşleri Anketi kullanılmıştır. 87 Sosyal Bilgiler Öğretmeni anketlere yanıt vermiştir. Elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, t testi, Kruskal Wallis H testi ve tek yönlü varyans analizi(ANOVA) teknikleri kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: (1)Sosyal Bilgiler Öğretmenleri gerekli ders denetiminin uygulanması etkinliklerinin “kısmen” düzeyinde gerçekleştiği görüşüne sahiptirler. Öğretmenlerin bu görüşleri arasında cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. (2)Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetimlerinde olması gereken rehberlik ve mesleki yardım etkinliklerinin “kısmen” gerçekleştiği görüşüne sahiptirler. Öğretmenlerin görüşleri arasında cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. (3)Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetimlerinde denetçilerin göstermeleri gereken denetçi davranışlarının “kısmen” gerçekleştiği yönünde bir görüşe sahiptirler. Öğretmenlerin bu görüşleri arasında cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. (4)Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin olması gereken ders denetiminin uygulanması etkinlikleri, rehberlik ve mesleki yardım etkinlikleri ile denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

ABSTRACT

SOCIAL STUDIES TEACHERS' OPINIONS ABOUT CLASS INSPECTION (DENİZLİ SAMPLE)

YILDIRIM, Gülten

**Master Thesis, Departments of Educational Sciences,
Educational Administration Supervision Planning and Economics Department**

Advisor: Assist. Prof. Dr. Aynur BİLİR

August, 2007, VI +109 Pages

The aim of this study was to determine Social Studies Teachers' opinions about class inspection. In this sense, Social Studies Teachers' opinions, which are associated with class inspection application, guidance and professional help, and behaviors of inspectors, were tried to be determined in respect to sexuality, professional seniority, academic background and inspection experience.

In this study, a descriptive research was conducted in survey form. Population of the research was consisted of 112 Social Studies Teachers, who worked in central Denizli during 2006-2007 academic year. Since the population was small, a sample wasn't taken. In the study, the "Survey of Social Studies Teachers' Opinions about Class Inspection", which was developed by the researcher herself, was used. 87 Social Studies Teachers responded to the survey. Survey data were analyzed with SPSS packet program. Analysis of data was done by using frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test, Kruskal Wallis test and one way ANOVA statistical techniques.

The results of the research are as below: (1) Social Studies Teachers think that the

required class inspection application activities “partly” become true. Significant difference wasn’t found between teachers’ opinions, in terms of sexuality, professional seniority, academic background and inspection experience. (2)Social Studies Teachers think that the required guidance and professional help in class inspection “partly” becomes true. Significant difference wasn’t found between teachers’ opinions in terms of sexuality, professional seniority, academic background and inspection experience. (3)Social Studies Teachers think that the required behaviors of inspectors during class inspection, “partly” become true. Significant difference wasn’t found between teacher opinions in terms of sexuality, professional seniority, academic background and inspection experience. (4)Significant difference wasn’t found among Social Studies Teachers’ opinions about required class inspection applications activities, guidance and professional help and inspection behaviors.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada Denizli ili örneği kapsamında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Lisansüstü eğitimim ve araştırmam süresince akademik, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Aynur BİLİR'e sonsuz teşekkür ederim. Eğitimim süresince gelişimim için beni destekleyen değerli hocam Prof. Dr. Ahmet DUMAN'a teşekkür ederim. Araştırmamın biçimlenmesi sürecindeki birçok aşamada verdiği değerli katkılar için Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLİR'e teşekkür ederim. Eğitimim süresinde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen arkadaşım Meltem KILIKLI' ya sonsuz teşekkür ederim. Pilot uygulama için verilerin toplanmasında yardımcı olan arkadaşlarım Ayşe DEMİREL ERDİL ve Serap KÖPEKÇİ'ye teşekkür ederim. Son olarak eğitimimin her aşamasında maddi ve özellikle güvenleriyle sağladıkları manevi destek için aileme sonsuz teşekkür ederim.

Gülten YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY	
YEMİN	
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU	
ÖZET	
ABSTRACT	
TEŞEKKÜR.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLolar LİSTESİ.....	V
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	2
1.2. Amaç	8
1.3. Önem	10
1.4. Sınırlılıklar.....	10
1.5. Tanımlar	11
BÖLÜM II.....	12
KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	12
2.1. Kuramsal Temeller.....	12
2.1.1. Eğitim Denetimi	12
2.1.2. Denetimin Öğeleri	14
2.1.2.1. Durum Saptama	14
2.1.2.2. Değerlendirme	14
2.1.2.3. Düzeltme ve Geliştirme	15
2.1.3. Denetim Türleri.....	15
2.1.3.1. Kurum Denetimi	16
2.1.3.2. Ders Denetimi.....	16
2.1.4. Denetim Yaklaşımları.....	19
2.1.4.1. Çağdaş Denetim.....	19
2.1.4.2. Klinik Denetim	20
2.1.4.2.1. Gözlem Öncesi Görüşme.....	22
2.1.4.2.2. Gözlem	23

2.1.4.2.3. Analiz	24
2.1.4.2.4. Gözlem Sonrası Görüşme.....	24
2.1.4.2.5. Değerlendirme	25
2.1.5. Denetimin Gerekliklik ve Önemi	26
2.1.6. Denetçilerin Görevleri	28
2.1.7. Denetçi Yeterlikleri	29
2.1.8. Milli Eğitim Siteminde Denetim Alt Siteminin Yapılanması.....	31
2.1.9. Sosyal Bilgiler	32
2.1.10. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları.....	35
2.1.10.1. Evrensel Amaçlar.....	36
2.1.10.2. Ulusal Amaçlar	37
2.1.11. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi Gelişimi	38
2.1.12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlikleri.....	40
2.2. İlgili Araştırmalar.....	42
2.2.1. Eğitim Denetimi İle İlgili Araştırmalar	42
2.2.2. Sosyal Bilgiler İle İlgili Araştırmalar	46
BÖLÜM III.....	49
YÖNTEM.....	49
3.1. Araştırma Modeli	49
3.2. Evren-Örnekleme.....	49
3.3. Verilerin Toplanması.....	50
3.4. Verilerin Analizi	53
BÖLÜM IV..	54
BULGULAR VE YORUM.....	54
4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular.....	54
4.2. Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	57
4.2.1. Cinsiyete Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	60
4.2.2. Mesleki Kıdeme Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	61
4.2.3. Öğrenim Durumuna Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	62
4.2.4. Geçirilen Denetim Sayısına Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	63
4.3. Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum	63
4.3.1. Cinsiyete Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum.....	67

4.3.2. Mesleki Kıdeme Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum.....	68
4.3.3. Öğrenim Durumuna Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum.....	69
4.3.4. Geçirilen Denetim Sayısına Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum.....	70
4.4. Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum	71
4.4.1. Cinsiyete Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	74
4.4.2. Mesleki Kıdeme Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	75
4.4.3. Öğrenim Durumuna Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	76
4.4.4. Geçirilen Denetim Sayısına Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	77
4.5. Denetimin Uygulanması, Rehberlik ve Mesleki Yardım İle Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular ve Yorum	77
BÖLÜM V	79
SONUÇ VE ÖNERİLER	79
5.1. Sonuçlar.....	79
5.2. Öneriler.....	83
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	97
EK 1: Denizli İl Merkezinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Bulunan İlköğretim Okulları, Bu Okullarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmeni Sayıları İle Uygulanan Anket Sayıları	98
EK 2: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri Anketi.....	100
EK 3: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Drs Denetimine İlişkin Görüşleri Anketinin Uygulanması İçin Denizli Valiliği İzin Belgesi	104
EK 4: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri Anket Maddelerine Verilen Yanıtların Frekans, Yüzde, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu.....	105
EK 5: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtların Tablosu	108

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	54
Tablo 2: Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları	55
Tablo 3: Öğretmenlerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları	55
Tablo 4: Öğretmenlerin Geçirdikleri Denetim Sayısına Göre Dağılımları.....	56
Tablo 5: Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Minimum, Maksimum, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	57
Tablo 6: Cinsiyete Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait T-Testi Sonuçları	60
Tablo 7: Mesleki Kıdeme Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	61
Tablo 8: Öğrenim Durumuna Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	62
Tablo 9: Geçirilen Denetim Sayısına Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	63
Tablo 10: Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Minimum, Maksimum, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	64
Tablo 11: Cinsiyete Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait T-Testi Sonuçları	68
Tablo 12: Mesleki Kıdeme Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	69

Tablo 13: Öğrenim Durumuna Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	70
Tablo 14: Geçirilen Denetim Sayısına Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	70
Tablo 15: Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Minimum, Maksimum, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	71
Tablo 16: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Görüşlerine Ait T-Testi Sonuçları.....	74
Tablo 17: Mesleki Kıdeme Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	75
Tablo 18: Öğrenim Durumuna Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	76
Tablo 19: Geçirilen Denetim Sayısına Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	77
Tablo 20: Denetimin Uygulanması, Rehberlik ve Mesleki Yardım İle Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Sonuçları	78

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı ve önemi, sınırlılıkları ve ilgili tanımlara yer verilmiştir.

Bireylerin ve toplumların yaşamına yön vermede önemli bir rol oynayan eğitim, “insanın içinde yaşadığı toplumda uygulama değeri olan yetenek, yöneliş, duygu, düşünce veya davranışları yine kendi yaşantısı yoluyla oluşturma, geliştirme ve değiştirme süreci” (Duman,1999:14) olarak tanımlanmaktadır. Eğitim süreciyle birlikte bireyin yaşamında sosyal, ekonomik, psikolojik vb birçok yönde meydana gelen değişimler, bireylerin değişimiyle birlikte toplumu da değiştirmekte; değişen toplum ise bireylerinde yeni değişimler yaratmaktadır.

Toplum üyeleri, eğitim yoluyla toplumsallaşır, kültürlenir, toplumsal rollerini, üretken bireyler olmayı, yönetime katılmayı öğrenir. Kültürel, bilimsel, teknolojik, yönetsel yeniliklerin; toplumsal kurumlarda, insan gereksinmelerinde, insan ilişkilerinde, iletişimde ve kentleşmede olan gelişmelerin toplumu sürekli değiştirdiğini belirten Başaran(1999:33), eğitimi “hem bu değişmelere öncülük eden, hem de toplumun üyelerini bu değişmelere uyarlayan bir araç” olarak nitelemektedir. Toplumsal değişimden doğal olarak etkilenen ve aynı zamanda bu değişime yön veren eğitim sisteminin de kendisini yenilemesi ve meydana gelen bu değişimleri olumlu yönde eğitim sürecine aktarabilmesi gerekir. Eğitim ve okulun sürekli değiştirilmesi gerekir, yoksa eğitim zamanın gerisinde ve işlevsiz kalabilir (Erdoğan,2004:7).

Bir sistemin çevredeki değişen koşullara uyabilmesini sağlayan bir uyum alt sistemi vardır (Bursalıoğlu,2003:71). “Eğitim sistemi sosyal, politik ve ekonomik değişmelerden hızla ve geniş ölçüde etkilendiğinden, uyum alt sisteminin de böyle

değişmeleri izleyecek ve karşılayacak araştırma-geliştirme gücünde olması zorunludur” (Bursalıoğlu,2003:70). Uyum alt sistemi, çevrede meydana gelen değişimleri enformasyon yoluyla izler ve sonuçları sistem açısından yorumlar (Bursalıoğlu,2003:71). Denetim, eğitimde değişimi etkileyen unsurların başında gelmektedir (Erdoğan, 2004:86). Eğitimde denetim alt sistemi de aslında eğitim sistemine denetim yoluyla elde ettiği bulguları sunarak bir dönüt sağlarken çevrede meydana gelen değişimleri sistem yapısındaki en alt örgütlere ileterek sistemin çevreye ve değişime uyum sağlamasına aracı olması yönüyle bir uyum alt sistemi olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak toplumsal alanda, özel olarak eğitim öğretim alanında her geçen gün değişimler yaşanmaktadır. Toplumun her kesiminde meydana gelen değişimden kuşkusuz eğitim sisteminin temel birimleri olan okullar da birçok açıdan etkilenmektedir. Okullarda görevli eğitim işgörenlerinin bu değişimi izleyecek ve eğitimsel uygulamalarına bu değişimleri yansıtabilecek yönde yönlendirilmeleri gerekmektedir. Aynı gereklilik, sosyal bilimlerin bir öğretim alanı olan Sosyal Bilgiler dersi ve öğretmenleri için de mevcuttur. Bu değişimin okullarda olumlu yönde yönetilmesinden de önemli ölçüde birer eğitim lideri olması beklenen eğitim denetçileri sorumludur.

1.1. Problem

Toplumların eğitim gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurdukları eğitim örgütleri, hizmet örgütleri sınıflamasında yer almaktadır (Başaran,2000:79; M.Aydın, 2005:17). Bu yönüyle eğitim örgütleri toplumun eğitim hizmetini üretirler. Bu bağlamda okullar eğitim hizmetinin en temel üretim birimidir (Pehlivan,1998:250).

Eğitim örgütlerinin çevrede meydana gelen tüm değişme ve gelişmelere paralel olarak kendi varlıklarını sürdürebilmeleri ve işlevlerini gerçekleştirebilmeleri için sistemden dönüt almaları gerekir. Bu durum örgüt yapısı içinde bir dönüt süreci olarak düşünülebilen denetim alt sisteminin bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Aydın (2000:11) denetimi “örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda,

saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığının anlaşılması süreci” olarak tanımlamaktadır. Aydın tarafından yapılan bu tanımın daha çok durum saptamaya dönük olduğu düşünülebilir. Son dönemlerde birçok eğitimci, denetimi “eğitim sürecinden daha iyi ürün alabilmek için bu süreci meydana getiren üyelere rehberlik etmek” olarak tanımlamaktadır (Bilir,1998:91).

Yönetim süreçleri içerisinde özel ve ayrı bir basamağı oluşturan değerlendirme süreci içerisinde düşünülebilen denetim etkinlikleri, sistemin varlığı için olmazsa olmaz koşuldur. Eğitim sisteminin amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığını ya da ne kadarına ulaşabildiğini belirlemek sistemin işleyişine yön veren etkinlikler için yol gösterici olur. Çünkü değerlendirmenin temel amacı var olan durumu geliştirmektir. Denetim etkinlikleriyle bir anlamda örgütün amaçlarının gerçekleştirilmesi güvence altına alınır (Başaran,2000:283).

Örgütte göreve başlayan personelin ilgili yeterlikleri sistem içinde çalışırken deneme yanılma yoluyla kazanmaya çalışması zaman, emek, olanak açılarından yüksek bir maliyet kaybına neden olur ve özellikle eğitim örgütleri için bu zararı düzeltmek çok güç ve pahalıya mal olmaktadır (Başar,2000:3). Bu nedenle ilk aşamada hizmet öncesi eğitimden geçerek gelen personelin daha sonra görev başında gelişimini sağlamak bir zorunluluktur. Bu açıdan eğitim örgütlerinde denetim, artık eski anlayışından farklı olarak bir kontrol ögesi olarak kullanılmanın yerine geliştirme amacına yönelmiş bir etkinlik olarak görülmektedir (İ.Aydın,2005:3). Çağdaş denetimin hata bulmaktan çok yapıcı, geliştirici bir işleve sahip olması beklenmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi (MEB,2001)’nde kurumlardaki denetim çeşitleri iki başlık halinde belirlenmiştir. Bunlar:

- a) Kurum denetimi
  - 1) Yönetici denetimi
  - 2) Öğretmen denetimi
  - 3) Diğer personel denetimi
- b) Seminer ve kurs denetimi'dir (MEB,2001:13. madde)

Yukarıda belirtilen yönergeye göre öğretmen(ders) denetimi, milli eğitim sistemi içerisinde kurum denetiminin kapsamında gerçekleştirilmektedir. Denetçiler kurum denetimi için gittikleri okullarda öğretmenlerin derslerini de denetlerler.

Denetimin günümüzde geniş anlamda eğitim öğretimin geliştirilmesi (Sağlamer,2003:68) olarak tanımlanması, modern denetimin öğretmen-öğrenci ilişkilerinde işbirliğini sağlamayı, öğretim çalışmalarında öğretmen-öğrenci ilişkilerini geliştirmeyi, öğretmenin öğrencilerde öğrenme isteğini kamçılmasına, alevlendirmesine yardımcı olmayı amaçlaması (Su,1974:73) eğitim sisteminin amaçlarına ulaşılan en temel birim olan derslerin ve dolayısıyla öğretmenlerin denetimine özel önem verilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yapılan birçok araştırmada öğretmenlerin öğretim sürecinde çeşitli konularda sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir.

Denetçi sınıf ziyaretlerinde sınıfın fiziksel durumu, düzenlenmesi ve yerleştirilmesi, planlama ve uygulama etkinlikleri, ders araçlarının seçimi ve yerinde kullanılması, sınıfta disiplin durumu, öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre ders sürecine dahil edilip edilmemeleri, konuların anlaşılması ve öğrenilmesi ve bunun öğrencilerde kalıcı davranışa dönüşmesi ile değerlendirme etkinliklerini gözlemler (Taymaz, 1997:147). Bu etkinliklerin tümü aslında durum saptama etkinlikleri olarak değerlendirilebilir. Denetçi öğretimin durumuyla ilgili ancak belirli bilgiler edindikten sonra düzeltme ve geliştirme konusunda öğretmene yardımcı olmaya çalışır. Günümüz denetim anlayışına göre bu etkinliklerin çağdaş eğitim denetimi felsefesinde ve ilkeleri çerçevesinde olması beklenir. Bu anlamda çağdaş eğitim denetiminin görevi yöneltmekten çok öğretmeni desteklemek, ona yardım etmek ve etkinlikleri onunla paylaşmaktır (Bilir,1998:92).

Eğitimin insanlar aracılığıyla ve insanlarla etkileşim yolu ile sürdürülmesi nedeniyle insan ilişkilerinin eğitim süreci içerisinde özel bir yeri vardır. Bu nedenle eğitim sürecinde rol oynayanların, sadece teknik bilgi ve becerilerde değil insan ilişkileri konusunda da yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir (Aydın, 2000:72). Denetçinin davranışı, çalıştığı grubun verimini etkilediğinden amaçların gerçekleşme derecesini de etkilemiş olmaktadır (Davis ve Scott,1959; akt.Bursalıoğlu,2005:126). Bu açıdan çağdaş eğitim denetiminde “insan ilişkileri” kuramından büyük ölçüde yararlanılması gerekir. Denetimin ilk adımını, denetçiyle öğretmen arasındaki sosyal ilişkinin oluşturması nedeniyle bu ilişkinin iyi bir biçimde kurulması, denetimin amacına ulaşmasında ve etkili bir biçimde sonuçlanmasında hayati bir önem taşır (Öz,2003:39-40). Denetçiler ve öğretmenler arasında karşılıklı saygı ve sevgiye dayalı bir ilişki kurulduğunda olumlu sonuçlar alınmaktadır. Denetimde sağlıklı insan ilişkileri, eğitimin amaçlarının en yüksek düzeyde gerçekleştirilmesine yöneliktir (Memişoğlu,2000:46).

Türk eğitim sisteminde denetim etkinlikleri üç ayrı kurul tarafından yürütülmektedir. Yükseköğretim kurumlarının denetimi Yükseköğretim Denetleme Kurulu tarafından; Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütü birimleri, İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri, resmi ve özel lise ve dengi okullarının denetimi Milli Eğitim Bakanlığı adına Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından; il ve bağlı ilçelerdeki ilköğretim kademesindeki okulların ve yasalarla belirlenen birçok kurum ve kuruluşun denetimi de Milli Eğitim Müdürlükleri İlköğretim Müfettişler Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir (Taymaz,1997:9-10).

İlköğretim Müfettişleri Kurulu’na bağlı olarak çalışan ilköğretim denetçilerinin görevleri Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği (MEB,1999)’nin 43. maddesinde rehberlik ve işbaşında yetiştirme, teftiş ve değerlendirme, inceleme, soruşturma ve araştırma olarak belirlenmiştir. İlgili yönetmelikte bir görev alanı olarak belirlenen rehberlik ve işbaşında yetiştirme, eğitim sisteminin geliştirilmesinde sorumluluğu olan denetçilerin en önemli görevlerinden birisidir. Denetçiler bu etkinlikleri ile öğretmenlere gerekli mesleki yardım ve rehberliği yaparak eğitim öğretim etkinliklerinin geliştirilmesine yardımcı

olmaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi (MEB,2001)'nin 21. Madde'sinde eğitim öğretimde rehberlik ve denetimin usul ve esasları on üç maddede sıralanmıştır. İlköğretim denetçileri belirlenmiş bu ilkeler ışığında ilköğretim okullarında rehberlik, mesleki yardım ve işbaşında yetiştirme görevlerini yerine getirirler.

İlköğretim denetçilerinin rehberlik, mesleki yardım ve işbaşında yetiştirme etkinliklerine ilişkin olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan birçok araştırmada, öğretmenlerin, gerektiği gibi rehberlik ve mesleki yardım yapılmadığı görüşünde oldukları; bunun yerine denetçilerin daha çok kontrol amaçlı denetim yaptıkları görüşüne sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

İlköğretim Müfettişleri Kurulu'na bağlı olarak illerde görev yapan ilköğretim denetçilerinin ders denetimini yaptıkları öğretmenlerden bir grubu da Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır.

Günümüzde Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarının ilk kademesinde 4. ve 5. sınıflarda Sosyal Bilgiler adı altında; ikinci kademe ise 6. ve 7. sınıflarda yine Sosyal Bilgiler adı altında okutulan bir derstir. Bunun yanında 7. ve 8. sınıflarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersleri ile 8. sınıfta ise T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi de Sosyal Bilgiler branş öğretmenlerinin alan dersleri arasında yer alır (MEB,2003). Son olarak 14.07.2005 tarih ve 192 sayılı kararla İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesinde değişiklik yapılmış ve 7. ve 8. sınıf programlarında yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersleri programdan kaldırılarak bu derslerin konularının Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi içerisinde işlenmesine karar verilmiştir (MEB,2005). Bu araştırmanın verilerinin toplandığı zaman içerisinde anılan program tam olarak uygulamaya geçirilmemiş olduğundan araştırmada geçen Sosyal Bilgiler alan dersleri için, yukarıda belirtilen değişiklikten önceki ikinci kademe dersleri kastedilmektedir. Bu dersleri günümüzde ilköğretim okullarının birinci kademesinde genellikle sınıf öğretmenleri (bazı okullarda branş öğretmenlerinin okuttuğu da gözlenmektedir), ikinci kademe ise Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri okutmaktadır.

Sosyal Bilgiler “sosyal bilimlerin bulgu ve ayrıştırılmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamaktadır” (AÖF:5). Yani sosyal bilimler insanın insanla olan ilişkilerini temel alarak bilimsel bilgi üretme görevini yerine getirirken, sosyal bilgiler ise üretilmiş olan bu bilgilerin toplumsal yaşam için gerekli temel seviyede olanlarını toplumun bir üyesi olan vatandaşlara öğretmeyi amaçlamaktadır. Bu açıdan sosyal bilgiler, temel sosyal bilimler olan tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan, ancak sosyal bilimler denilen felsefe, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji gibi disiplinlerden seçilerek ilköğretime uygun biçime getirilmiş konuları kapsamaktadır (AÖF:5).

Sosyal Bilgiler, Oğuzkan (1981:150; akt.Koçak:2002:135) tarafından aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

“Sosyal Bilgiler, öğrencileri toplumsal yönden eğitmek, onlara içinde yaşadıkları toplumun yönetim düzeni, ekonomik özellikleri, geçmişi üzerinde gerekli bilgi ve anlayışları kazandırmak, yurttaşlığın hak ve görevlerini kavratmak amacıyla ilk ve ortaokullarda okutulan, konuları genellikle tarih, coğrafya, ekonomi ve hukuk gibi bilim dallarından yararlanılarak seçilen derstir”.

Bu tanıma göre Sosyal Bilgilerin en temel amaçlarından birisi öğrenciye içinde yaşadığı toplumu tanıtmak, toplumsal yaşama kurallarını öğretmek ve öğrenciyi etkin bir yurttaş olarak yetiştirmektir. Eğitimin en önemli işlevlerinden birisinin çocuğu toplumsallaştırma işlevi olması (Tanrıöğen,2005:12); yani toplumun kültürünün, değerlerinin, kurallarının ve normlarının çocuğa aktarılması görevi temelden başlayarak tüm eğitim kademelerinde, tüm eğitim kurumlarının sorumluluğundadır. Bununla birlikte etkin vatandaş yetiştirmek amacıyla hazırlanan eğitim öğretim programlarının temel amaç ve görevleriyle birebir örtüşen ders Sosyal Bilgiler dersidir (Tanrıöğen,2005 :12).

Sosyal bilimler değişme, yenileşme ve gelişmenin bilimi olarak tanımlanmaktadır (Koçak,2002:134). Küresel gelişmelerin ve dünyadaki önemli toplumsal olayların öğrencilere aktarılmasının Sosyal Bilgiler eğitiminin temel amaçları arasında yer alması nedeniyle çeşitli alanlar içerisinde küresel gelişmelerden en fazla etkilenen alan Sosyal Bilgiler alanıdır (Mentiş-Taş,2004:31). Ulusal ve uluslar arası alanda

meydana gelen değişimler sosyal bilimlerin bir öğretim alanını oluşturan Sosyal Bilgiler öğretimini de yakından etkilemektedir. Bir Sosyal Bilgiler Öğretmeninin alanı gereği belirtilen bu değişimleri yakından takip edebilmesi, bu değişimleri neden ve sonuçlarıyla öğrencilerine yansıtabilmesi ve onlara değişime uyum sağlamada yol gösterici olması gerekir. Bu durum, Sosyal Bilgilerin ülke ideolojisiyle, politikasıyla, devlet-vatandaş ilişkisiyle birebir ilgili bir alan olduğu göz önüne alındığında ve ulusal ve uluslar arası gelişmelerden belki de en çok etkilenen öğretim alanı olduğu kabul edildiğinde Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretmenlere yardımcı ve rehberlikte bulunmanın önemi ve gereğini ortaya koymaktadır. Sosyal Bilgilerin alt alanlarının fazla gelişmesi ve değişmesi nedeniyle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterliklerinin artırılması gereği (Güven,2005) bu önemi daha da pekiştirmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin var olan hedefleri bağlamında dünyada ve ülkede meydana gelen gelişmelerin Sosyal Bilgiler öğretmeni tarafından öğretim sürecine nasıl yansıtıldığı önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra öğretim yöntem ve teknikleri, eğitim teknolojileri, değerlendirme yöntemleri gibi birçok alanda da değişme ve gelişmeler devam etmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenin aynı zamanda eğitim-öğretim süreçlerinde de kendisini geliştirmesi gerekmektedir. İlgili literatür incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğrenme-öğretme sürecinde çeşitli sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Buna göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine en önemli mesleki desteği sağlayacak olan ders denetimlerinin nasıl geliştiği, denetçilerin gerekli rehberlik ve mesleki yardımcı yapıp yapamadıkları, denetçilerin denetim sürecindeki davranış tarzları konusunda öğretmenlerin neler düşündükleri önemli bir konu olarak görülmüştür. İlköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerinin ne olduğu bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1-Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanmasına ilişkin görüşleri nedir?

Öğretmenlerin bu görüşleri

- Cinsiyet,
- Mesleki kıdem,
- Öğrenim durumu,
- Geçirilen denetim sayısı,

değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2-Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, denetçilerin ders denetiminde gerçekleştirdikleri rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri nedir?

Öğretmenlerin bu görüşleri

- Cinsiyet,
- Mesleki kıdem,
- Öğrenim durumu,
- Geçirilen denetim sayısı,

değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3-Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin denetçilerin ders denetimi sırasındaki davranışlarına ilişkin görüşleri nedir?

Öğretmenlerin bu görüşleri

- Cinsiyet,
- Mesleki kıdem,
- Öğrenim durumu,
- Geçirilen denetim sayısı,

değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4-Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanmasına; denetçilerin ders denetiminde gerçekleştirdikleri rehberlik ve mesleki yardıma ve denetçilerin ders denetimi sırasındaki davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Önem

İlgili literatür tarandığında denetime ilişkin öğretmen görüşlerinin araştırılmış olduğu gözlemlenebilir. Bu araştırma Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine yönelik görüşlerini, bu görüşler ışığında ders denetimi sürecinde yaşadıkları sorunları belirlemek için tasarlanmıştır. Literatürde ilköğretim okulları ikinci kademe Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu açıdan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerine ilişkin görüşlerini belirlemenin, hem literatüre bir katkı sağlayacağı hem de Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilere, öğretmenlerin ders denetimine ilişkin görüşlerini bilerek ona göre planlama ve önlemler alma konusunda yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Denetim süreci, içerisinde birçok farklı ögeyi barındırmasına rağmen temelde değerlendirilen ile değerlendirilen arasında gerçekleşen bir etkileşimdir (Bursalıoğlu, 2005:125). Bu etkileşimin niteliğini etkileyen en önemli unsurlardan bir tanesi iletişim süreci içerisinde kaynak ya da alıcı konumundaki kişinin karşısındaki hakkındaki görüşleri, duygu ve düşünceleridir. Aydın (2000:73) temelde insan ilişkilerine dayanan çağdaş eğitim denetiminde bireylerin kendilerine ve diğer insanlara ilişkin algılarının önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle bir iletişim süreci olarak denetimin iki temel ögesi olan denetleyen ve denetlenenin görüşlerini belirlemek sürecin düzeltilebilmesi; elde edilmiş olan verimden daha fazlasının sağlanması için akılcı bir yöntemdir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 2006-2007 öğretim yılında Denizli İl Merkezinde bulunan ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşleriyle sınırlıdır.

2. Bu araştırma Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanmasına, denetçilerin ders denetiminde gerçekleştirdikleri rehberlik ve mesleki yardıma ve denetçilerin ders denetimi sırasındaki davranışlarına ilişkin görüşleri ile sınırlıdır.

3. Bu araştırma Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler derslerinin denetimine ilişkin görüşleriyle ilgili olarak cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısı değişkenleriyle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Sosyal Bilgiler Öğretmeni: Sekiz yıllık ilköğretim okullarının ikinci kademesinde çalışan, Sosyal Bilgiler alan derslerini okutmakla görevli öğretmendir.

Denetçi: Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak İlköğretim Müfettişleri Başkanlığında görevli, illerde ilköğretim okullarının denetiminden sorumlu ilköğretim denetçisidir.

Ders Denetimi: Ders denetimi okullarda genel denetimler sırasında ya da bunlardan ayrı olarak yapılan, öğretmenlerin kendi aralarındaki yetişkinliğini, çalışmasını, uyguladığı yöntemleri, bunları uygulamadaki yeterliliğini, öğrencilerin yetiştirme düzeylerini inceleyip değerlendirmeye yönelik bir denetim türüdür (Taymaz,1997:145).

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde eğitimde denetim ve sosyal bilgiler ile ilgili kuramsal bilgiler ve bu alanlarla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Temeller

2.1.1. Eğitim Denetimi

İnsan topluluklarının bir arada yaşama istek ve zorunluluğu, tarih içerisinde çeşitli türde ve büyüklükte örgütlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. İnsanlar, bireysel olarak gerçekleştiremedikleri istek ve amaçlarına ulaşabilmek için işbirliği içerisine girmişler ve insanlığın gelişim süreciyle birlikte basitten karmaşığa doğru gelişim gösteren çeşitli örgütler oluşturmuşlardır.

Örgütün birçok kuramcıya ve kurama göre farklı tanımları yapılmıştır. Barnard (1938; akt.M.Aydın,2005:14) formal örgütü “iki ya da daha fazla kişinin bilinçli olarak eşgüdümlemiş etkinlikleri sistemi” olarak tanımlarken Başaran (2000;74) ise örgütü “toplumsal gereksinmelerin bir kesimini karşılamak üzere önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirecek işleri yapmak için güçlerini gönüllü ve düzenli olarak eşgüdümleyen insanlardan oluşan toplumsal açık bir sistem” olarak tanımlamaktadır.

Toplumların eğitim gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurdukları eğitim örgütleri, hizmet örgütleri sınıflamasında yer almaktadır (Başaran,2000:79; M.Aydın, 2005:17). Bu yönüyle eğitim örgütleri toplumun eğitim hizmetini üretirler. Bu bağlamda okullar da eğitim hizmetinin en temel üretim birimidir (Pehlivan, 1998:250).

Eğitim örgütleri de dahil olmak üzere tüm örgütler için zorunluluğu her fırsatta vurgulanan denetim kavramının farklı yönlerini vurgulayan çeşitli tanımları yapılmıştır. Aydın (2000:11) denetimi “örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda, saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığının anlaşılması süreci” olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde Bursalıoğlu (2005:126) da denetimi, “kamu yararı adına davranış kontrol yöntemi” olarak tanımlamaktadır.

Tekışık, denetçilerin görev alanlarına vurgu yaparak denetimi “*eğitim ve öğretim hizmetinin kanun, tüzük, yönetmelik ve programlara uygun biçimde yürütülmesini sağlamak ve verimi artırmak amacı ile yapılan denetleme, değerlendirme, rehberlik ve soruşturma süreci*” (Tekışık,2003:63) olarak tanımlamaktadır. Su (1974; akt.Dağlı, 2003:103) ise denetimi aşağıdaki biçimde tanımlamaktadır:

“Eğitim ve öğretim kurumlarında yapılan çalışmalarını denetlemek ve değerlendirmek, daha verimli hale getirilmelerini sağlamak için ilgililere önerilerde bulunmak, kurumlardaki personele çalışmalarında ve yetişmelerinde rehberlik yoluyla yardımcı bulunmak, ortaya çıkacak disiplin ve yasa dışı olayların soruşturma ve incelemelerini yaparak sonucu üst ve ilgili kademelere bildirmek işlemlerini kapsayan bir süreçtir”.

Bilir (1998:91) son dönemlerde birçok eğitimcinin, denetimi “eğitim sürecinden daha iyi ürün alabilmek için bu süreci meydana getiren üyelere rehberlik etmek” olarak tanımladığını belirtmektedir.

Denetim, yönetim süreçleri kapsamında, örgütün amaçlarına ulaşması için sadece sonucu değil, süreçlerin her birini ayrı ayrı inceleyen son ve tamamlayıcı bir süreçtir. Tüm yönetim süreçleri incelenerek denetim yoluyla dönüt sağlanır. Bu nedenle denetim, eğitim sisteminin geliştirilmesi için yönetim süreçlerini değerlendirerek önerilerde bulunulmasını sağladığından eğitim sisteminin bir parçasıdır (Taymaz, 2003:132).

Denetim alt sisteminden beklenen amaç, sistemi amaçlarına uygun olarak yaşatmaktır. Sistemi amaçlarına uygun olarak yaşatmak, sistemdeki insan ve madde kaynaklarını en verimli biçimde kullanmakla gerçekleştirilebileceğinden, denetçinin görevi konulmuş ya da var olan değerleri izlemekle sınırlı değildir. Her gün biraz

daha gelişmekte olan teknoloji, çoğalmakta olan sosyo-ekonomik sorunlar, eğitim etkinliklerinin bu sürekli gelişim ve değişim hızına uygun olarak düzenlenip, uygulanmasını gerektirmektedir (Bilir,1991:4).

2.1.2. Denetimin Ögeleri

Başar(2000:6) denetim kavramının algılanmasının onun ögelerinin bilinmesine bağlı olduğunu; bu ögelerin ise durum saptama, değerlendirme ve düzeltme-geliştirme olduğunu belirterek bu ögelerin birbiriyle sürekli bir döngüsel ilişkisi olduğunu vurgulamıştır. Denetim bu döngüsel durumu sayesinde sürekli düzeltme ve geliştirmede aktif rol oynayabilir. Bu ögeler aynı zamanda denetim süreçleri olarak da nitelendirilmektedir. Denetçi, denetim etkinliğine girdiği zaman bu süreçleri sırasıyla gerçekleştirir.

2.1.2.1. Durum Saptama

Denetim sürecinin ilk ögesi olan durum saptama aşaması, amaç-sonuç uygunluğunu karşılaştırmak için veri toplama süreci olarak görülmelidir. Bu anlamda var olan durumu saptama amacıyla yapılan bir kontrol etkinliği olarak nitelendirilmektedir. “Durum saptama, var olan durumu, fotoğrafını çekiyormuş gibi ortaya koyma işidir” (Başar,2000:6). Durum saptama aşaması, denetim etkinliklerinin amacına ulaşmasında kritik bir öneme sahiptir. Bu aşamada denetçi değerlendirmesini yapabilmek için çeşitli verilere ulaşmaya çalışır. Ancak bu süreçte elde edilen verilere dayanılarak sağlıklı bir değerlendirme ve geliştirme etkinliğine girilebilir.

2.1.2.2. Değerlendirme

Denetimin ikinci ögesi değerlendirmedir. Değerlendirme, ölçüm sonuçlarının bir ölçütle karşılaştırılıp değer yargısında bulunulması olarak tanımlanabilir (Başar,2000:7). Değerlendirme, toplanıp çözümlenmiş verilerin düzeltme, geliştirme kararları verebilmek için kullanılır hale getirilmesi süreci olarak da belirtilebilir (Başar,2000:55). “Değerlendirmenin amacı uygulamanın başarı derecesini tarafsız

olarak belirleyebilmektir. Genel olarak, değerlendirme eyleminden önce araştırma, sonra yeniden düzenleme yapılır” (Bursalıoğlu,2005:125). Kontrol olarak nitelendirilebilen durum saptama kanıtlamaya yönelik iken, değerlendirme ise geliştirmeye yöneliktir (Bursalıoğlu,1982:165; akt.Başar, 2000:7).

2.1.2.3. Düzeltme ve Geliştirme

Denetim kavramının son ögesi düzeltme-geliştirme ögesidir. Denetimin ağırlığını ve amacını aslında bu öge belirlemektedir. Durum saptama ve değerlendirme buna göre araç durumundadırlar. Düzeltme ve geliştirme aşaması, ilk iki aşamada elde edilmiş ve değerlendirilmiş bulgulardan yola çıkarak “*eksikliklerin düzeltilmesi, gereksiz fazlalıkların atılması, yanlışların doğruya dönüştürülmesi, amaç ve planlardan sapmaların düzeltilmesi, daha iyi süreç ve sonuçlar için öneri ve uygulamalara ulaşılması*”nın gerçekleştiği süreçtir (Başar,2000:7-8).

2.1.3. Denetim Türleri

Denetim, farklı yönlerden ele alındığında değişik sınıflamalar oluşmaktadır. Kayıkcı (2005:11-14) bu sınıflamayı aşağıdaki şekilde yapmıştır:

1.Niteliklerine Göre Eğitimde Yapılan Denetim Türleri

- Klasik Denetim Anlayışı
- Çağdaş Denetim Anlayışı

2.Amacına Göre Eğitimde Yapılan Denetim Türleri

- Ders Denetimi
- Kurum Denetimi
- Sınav Denetimi

3.Denetim Yapacak Denetçilerin Görevlendirilme Şekline Göre Denetim Türleri

- Genel Denetim
- Özel Denetim

4. Denetimi Yapacak Denetçi Sayısına Göre Denetim Türleri

- Bireysel Denetim
- Grupla Denetim

Kayıkcı'nın yapmış olduğu sınıflama çerçevesinde denetimin amacına göre yapılan denetim türleri sınıflamasına benzer bir sınıflamayı Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2001) da yapmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi (MEB,2001) kurumlardaki denetim çeşitlerini iki başlık halinde belirlemiştir. Bunlar:

a) Kurum denetimi

- 1) Yönetici denetimi
- 2) Öğretmen denetimi
- 3) Diğer personel denetimi

b) Seminer ve kurs denetimi'dir (Madde 13)

2.1.3.1. Kurum Denetimi

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi (MEB,2001:Madde 14)'ne göre kurum denetimi,

“kurumların sistemindeki yeniliklerin ilgili kurumlara iletilmesi, kurumun çalışmalarını güçleştiren veya zayıflatan nedenlerin belirlenmesi, gerekli önlemlerin yerinde ve zamanında alınması, kurumun amaçlarını gerçekleştirmede insan ve madde kaynakları ile bunlardan yararlanılma durumunun gözlenerek yerinde ve etkili bir biçimde kullanılmasının sağlanması, eğitim-öğretim ve yönetim etkinliklerinin geliştirilmesi, öğretme-öğrenme ve yönetim sürecinin etkili duruma getirilmesi için objektif verilere, yasa, tüzük, yönetmelik, genelge emir ve kararlara dayalı olarak gözlenmesi, kontrol edilmesi ve ölçütlere göre değerlendirilerek geliştirilmesi”

olarak tanımlanmaktadır. Kurumun özelliğine göre “Kurum Teftiş Raporu” yazılır.

2.1.3.2. Ders Denetimi

Türk eğitim sisteminde kurum denetimleri için okullara giden denetçiler bu denetimler sırasında ders denetimlerini de yaparlar. Bugün geniş anlamda eğitim öğretimin geliştirilmesi (Sağlamer,2003:68) olarak tanımlanan denetim, bu işlevini

yerine getirebilmek için kendisine hareket noktası olarak öğrenme ve öğretme etkinliklerinin fiilen yürütüldüğü ortam olan sınıfları almaktadır ve bu bilimsel bir zorunluluktur. Bu durum sınıflarda olup bitenlerin planlı ve programlı olarak gözlemlenmesini, denetlenmesini gerektirmektedir (Aydın,1976; akt.Aydın,2000:37).

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi'nde (MEB,2001) kurumlarda görevli öğretmenlerin başarı durumlarının denetim yapılarak belirlendiği ve öğretmenlerin denetiminde kurumun özelliğine göre "Öğretmen Teftiş Formu" kullanıldığı belirtilmektedir(Madde 20).

Etkili değerlendirme, öncelikle denetçinin ayrıntılı olarak okulla ilgili bilgiler edinmesine bağlıdır. Bu nedenle denetçi, düzenli ziyaretler yoluyla görevinde olabildiğince okullarla ilişki içinde olmalı ve bu bilgileri toplamak için özel alanda(yani okullarda) yeterince uzun kalmalıdır. Böyle ziyaretler formal ya da informal bir çeşitte olsun, temel olarak bürokratik özelliğinden çok mesleki konularla ilgilenmelidir. Denetçi okul yaşamını oluşturan sınıf içi öğrenme ve öğretme olaylarını ve diğer olayları gözlemlemelidir. Bu nedenle denetçi, olabildiğince sınıf içinde olmalı ve iş üzerindeyken öğretmeni ve öğrencileri gözlemlemeli, gözlemlerinden edindiklerini öğretmen ve yöneticilerle tartışmalıdır (Lyons and Pritchard,1976:14-15).

İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi(MEB,2001)'ne göre öğretmen denetimi, Millî Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek için düzenlenen etkinliklerin süresini ve niteliğini gözlemlemek üzere; dersane, salon, laboratuvar, atölye ve işliklerde;

- a)Eğitim öğretimindeki başarı derecesi hakkında bilgi edinmek,
- b)Olumlu davranışlarını belirlemek,
- c)Görevini en iyi biçimde yapmaya özendirmek,
- d)Eğitim ve öğretimde birliği sağlamak üzere rehberlik ve yardımda bulunmak,
- e)Kurumda uyguladıkları öğretim yöntem ve tekniklerini geliştirmek,
- f)Öğretim araç ve gereçlerinin sağlanmasında ve kullanılmasında yardımcı olmak,
- g)Öğrenci başarısının bilimsel yöntemler ile ölçülmesi ve değerlendirilmesinde yardım etmek,
- h)Karşılaştığı sorunların çözümünde yol göstermek.
- ı)Özel eğitim gerektiren öğrenciler için aldığı önlemleri geliştirmek ve yönlendirmek,
- i)Sınıf içi ve çevredeki eğitimsel liderliğini belirlemek"

için yapılır(Madde 20).

Öğretmenin, eğitim öğretim sürecindeki durumunu belirleyebilmek için doğru bilgilerin elde edilmesi gereklidir. Öğretmenlerin bu süreçteki durumlarını saptamak amacıyla farklı yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Öğretimin durumunu belirlemek amacıyla yapılan ders denetimlerinde kullanılan en etkili yöntem sınıf içinde gözlem yapmaktır. Sınıf içinde neler olup bittiğine ilişkin durumu ortaya koymak için gerekli bilgiyi toplamak ve analiz etmek bir denetçinin profesyonel sorumluluğudur. Bunun için gerekli bilgilerin ayrıntılı bir biçimde toplanması gerekir (İ. Aydın,2005:71).

Günümüzde grupta denetim yapan denetçiler okullara gittiklerinde her öğretmeni sınıf içinde gözlemleyerek eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleşme biçimi, amaçlara ulaşma derecesi, öğretimi geliştirmek için yapılabilecek çalışmalar konusunda bilgi sahibi olmayı amaçlamaktadır. Sınıf içi etkinliklerin gözlenmesinde temelde iki yöntem uygulanmaktadır: Yapılandırılmış gözlem ve yapılandırılmamış gözlem.

Yapılandırılmamış gözlemde, denetçi temel olarak öğretmenin davranışını izler ve bu davranışların özellikleri ve önemli gördüğü kişisel etkileşimine ilişkin notlar alır (Hopkins ve Moore,1993:47; akt.İ.Aydın,2005:72).

Yapılandırılmış gözlemde ise denetçi belirlemek istediği özel bir davranış ya da olayın frekans, süre, önem ve büyüklüğünü belirlemeye çalışır (Hopkins ve Moore, 1993:47; akt.İ.Aydın,2005:72). Türk milli eğitim sisteminde ilköğretim denetçilerinin öğretmenlerin denetimini yaparken denetim formu kullanmaları sınıf içinde yapılandırılmış bir denetim etkinliği olarak değerlendirilebilir.

Sullivan ve Glanz (2000; akt.İ.Aydın,2005:81) bir gözlem sürecinde yansıtıcı ve tartışmaya dayalı bir bakış getirilebilirse, öğretmene sınıfla ilgili bilgileri sağlayacak gözlem araçları kullanılırsa ve öğretmenin öğretimsel gelişimini ve düşüncelerini zenginleştirecek içerikte olursa, önce olup bitenler tanımlanır ve sonra yorumlanırsa, gözlem araç ve teknikleri öğretmen ve denetçi işbirliğiyle seçilirse ve bu karar gerektiğinde öğretmene bırakılırsa, farklı yaşantıların farklı yorumlamalar

getirebileceği bilirse, etkili gözlem araçları seçilip yorumlama tanımlamadan ayrılabilirse, gözlemin sınırlılıkları konusunda dikkatli olunursa, denetçinin sınıfa girmeden önce nereye oturacağı- sınıfa nasıl tanıtılacağı gibi konular önceden konuşulup belirlenirse sonuçlar sadece gözlenenlere göre şekillenmeyip farklı etkenler göz önünde bulundurulup farklı noktalara odaklaşan çoklu gözlemler yapılabilirse etkili bir denetimin gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir.

2.1.4. Denetim Yaklaşımları

Kurumlarda gerçekleştirilen denetim etkinlikleri farklı anlayışlar çerçevesinde yerine getirilmektedir. Bu başlık altında araştırmada benimsenen ve denetim uygulamalarında temel alınması gerekli olduğu düşünülen çağdaş denetim ve klinik denetimin özellikleri açıklanmaktadır.

2.1.4.1. Çağdaş Denetim

Demokratik ve insan ilişkilerine dayalı ve sistem yaklaşımını benimseyen yönetim anlayışları, denetimde var olan klasik denetim anlayışının değişmesinde büyük rol oynamış, eğitim denetiminde yeni bir boyut açmıştır. Bazı kaynaklarda yapıcı ve bulucu denetim, bazılarında demokratik denetim, bazılarında ise modern/çağdaş denetim olarak adlandırılan bu denetim anlayışı, denetimin üç temel ögesini de içinde barındıran ve her bir ögenin işlevlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesini amaçlayan bir denetim anlayışıdır. Çağdaş eğitim denetimi, temelde öğretme ve öğrenme sürecinin geliştirilmesini amaçlar (Aydın,2000:20).

Denetim ilkeleri içerisinde sayılan demokratik denetim ilkesi çağdaş denetimin en temel yapı taşlarından birisini oluşturur. “Denetçi, demokratik bir eğitim lideri olmalı, yetkiden çok etkiyi, özendirme, ödülü, işbirliğini, katılmayı kullanmalıdır” (Başar, 2000:2).

Çağdaş eğitim denetiminin en belirgin özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Çağdaş eğitim denetiminin amacı, öğretme ve öğrenme sürecinin

geliştirilmesidir. Öğrenme ortamını bir bütün olarak geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır.

2. Çağdaş eğitim denetiminin amaç ve yöntemini, var olan ve saptanan problemin niteliği, ortamın özellikleri ve koşulları belirler. Peşin yargı ve yoruma bu yaklaşımda yer verilmemektedir.
3. Çağdaş eğitim denetimi işbirliğine dayanır. Mesleksi sorunların bu sorunlarla ilgili kişiler tarafından ele alınması gerektiğine inanılmaktadır.
4. Çağdaş eğitim denetimi bilimseldir. Denetim hizmetinin tüm yön ve aşamalarında nesnelliğe, olgulara ve verilere dayanır.
5. Çağdaş eğitim denetimi güdüleyicidir. Öğrenme ve öğretme sürecinde kilit bir rol oynayan öğretmenin güçlü yanları vurgulanır, yetersizliklerinin giderilmesine çalışılır.
6. Çağdaş eğitim denetimi hem çözümleyici hem de birleştiricidir. Belli bir öğretme-öğrenme ortamındaki her ögenin önemi kabul edilir ve tüm öğeler program bütünlüğü açısından değerlendirilir.
7. Çağdaş eğitim denetimi hem geçmişe hem de geleceğe yöneliktir. Geçmişin deneyimlerinden yararlanır, amaca ulaşmak için eldeki olanaklar ve var olan koşullara göre yeni yaklaşımlar araştırılır (Aydın,2000:20-21, kısaltılarak alınmıştır).

Öz (2003:39)'e göre denetçilerin çok çeşitli görevlerinin olması, denetçilerin çağdaş denetim görevlerini gereği gibi yapmalarına imkan vermemektedir. Bunun yanında ülkemizdeki denetim anlayışı da öğretmenlerin denetçilerden gereği gibi faydalanmalarına engel olmaktadır. Çünkü denetçi daha çok kusur arayan bir kimse olarak görülmektedir.

2.1.4.2. Klinik Denetim

Klinik denetim çağdaş bir denetim yaklaşımıdır. Klinik denetimin öncülerinden olan Cogan (1973:9; akt.Aydın,2000:38-39) klinik denetimi “öğretmenin sınıf içi öğretmedeki yeterliliğini artırmak ya da öğretmeni daha yeterli kılmak amacıyla

planlanmış bir program ve uygulama” olarak tanımlamaktadır. Burada kullanılan klinik sözcüğü, öğretmen ve denetçi arasındaki yüz yüze ilişkiyle öğretmenin sınıftaki davranışlarının odak olarak alındığını belirtmek için kullanılmaktadır (Acheson ve Gall,1992:9; akt.Ağaoğlu, 1997:34).

Başar (2000:18-19)’a göre ise klinik denetim, *“denetim eylemlerinin etkililiğini artırmak amacıyla ve özellikle öğretimde planlı, işbirlikçi, gözlem, inceleme ve davranış değiştirmeye yönelik etkinlikler bütünüdür. Öğretmenin herhangi bir eksik veya yanlışına yönelik karşılıklı çabalarla birlikte planlama ve öğretmenin uygulamasını, sonra da birlikte değerlendirip düzeltmeyi içerir”*.

“Değerlendirme, değerlendiren ile değerlendirilen arasında ortak bir etkileşimdir. Bu bakımdan değerlendirilene de bu eyleme katılma olanağı verilmelidir” (Bursalıoğlu, 2005:125). Bu durum ders denetimi yaklaşımlarından birisi olan klinik denetimin öğretmen değerlendirmesinde tercih edilme nedenlerinden birisi olmaktadır. Çünkü bu yaklaşımın aşamaları içerisinde öğretmenin de denetim sürecinden beklentileri, duygu-düşünceleri göz önünde bulundurulup sürece dahil edilmektedir.

Klinik denetimle kendi performansını çözümleyebilen, diğerleriyle yardımlaşmaya açık ve hatta kendi kendini yönetebilen, sorumluluklarının bilincinde olan öğretmeni yetiştirmek (Can,2004:114) amaçlanır. Klinik denetimin en önemli özelliği öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin verilerin gözlem yolu ile birinci elden sağlanmasıdır (Mosher ve Puppel,1972:79; akt.Aydın, 2000:55). Klinik denetimin temel amaçları aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Öğretimlerinin niteliği konusunda öğretmenlere objektif geri bildirim sağlamak
- 2.Öğretimsel sorunların saptanması ve çözülmesi
- 3.Öğretmenlere öğretim stratejilerini kullanma becerileri konusunda yardım edilmesi
- 4.Öğretmenin yükselmesi, görev süresinin uzatılması ve diğer kararlarda temel olması
- 5.Öğretmenlerin sürekli mesleki gelişim konusunda olumlu bir tutum geliştirmelerine yardım edilmesi(Acheson ve Gall,1987:15; akt.İ.Aydın,2005:41-42)”.

Klinik denetim, öğretmenin sınıf içerisinde gerçekte ne yaptığını görmesini sağlayan bir ayna tutma süreci olarak değerlendirilebilir (İ.Aydın,2005:41). Bu denetimde öğretmenin, öğretme süreciyle ilgili olarak yapabildiklerini ve yapamadıklarını

belirleyip düzeltmeleri yapmak ve geliştirmek için somut adımlar gerçekleştirilir. Bu denetim türü çeşitli aşamalardan oluşur ve denetleyen ile denetlenen yüz yüze görüşerek eksikleri giderip süreci düzeltme ve geliştirmeye çalışırlar. Bu açıdan teorik olarak kinik denetimin özellikle mesleğe yeni giren öğretmenlere uygulanmasının yararı üzerinde durulmaktadır.

Klinik denetimde, denetçinin öğretmenin branşında, öğretmenden daha deneyimli, öğretmen, yönetici ve diğer personel ile işbirliği yapabilmesi için teknik ve insancıl yeterliklere sahip olması, çevreyi, okulu, öğrencileri iyi tanınması, denetime gerekli zamanı ayırabilmesi gerekir. Klinik denetim bir bakıma bireysel, yakından, iç, tam, sürekli ve teknik bir ders denetimidir. Bu denetimde denetçi her öğretmene haftada en az iki saat zaman ayırır ve bu süre ilerleyen haftalarda azaltılabilir (Taymaz, 1997:156-157).

Genel olarak sınıf içindeki etkinliklerin gözlenip, değerlendirilmesi ve düzeltilmesini içeren klinik denetimin aşamaları farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Cogan (1973) klinik denetimi sekiz aşamalı bir süreç olarak kabul etmiştir. Balch ve Balch (1987:16-17) ile Acheson ve Gall (1992:10-12) ise, klinik denetimi üç aşamalı bir klinik denetim döngüsü olarak kabul etmektedirler. Goldhamer ve arkadaşları (1980:32) ise klinik denetim sürecinin beş aşamadan oluştuğunu kabul ederler (akt.Ağaoğlu,1997:59).

Aydın (2000:40-41), klinik denetimin farklı kişiler tarafından yapılan sınıflandırmasından bir sentez oluşturularak klinik denetim döngüsünün beş aşamalı olarak sınıflanabileceğini savunmaktadır. Bu sınıflamaya göre klinik denetimin aşamaları aşağıda açıklanmaktadır.

2.1.4.2.1. Gözlem Öncesi Görüşme

Klinik denetimin en önemli amacı sınıftaki öğretimlerini geliştirmek için öğrenci ve öğretmenlere yardım etmektir. Bu amaca doğru bir adım, öğretmen ve öğrencilerin gelişime gereksinim duydukları alanları tanımlamak için amaçların belirlenmesi

amacıyla ön görüşme yapmaktır (McHaney and Inpey,1992).

Gözlem öncesi görüşme aşaması, denetçinin öğretmenle tanıştığı ve denetimden önce görüştüğü aşamadır. Bu aşamada denetçi, öğretmenin güvenini kazanmaya çalışır ve öğretmenin denetim sürecinin bir ortağı olmasını sağlamaya çalışır (Balcı,1987). Gözlem öncesi görüşme aşaması klinik denetim döngüsünün en önemli aşamasıdır. Çünkü bu aşamada denetçi ile öğretmen arasında işbirliğine, uyuma ve aynı ortak amacın geliştirilmesine dayalı bir uzlaşma tüm klinik denetim sürecini etkileyecektir. Bu görüşmede aşağıdaki durumlar amaçlanır (Aydın,2000:41):

- “Öğretmen-denetmen ilişkilerinin saptanması ve geliştirilmesi
- Öğretmenin ne yapmak istediğinin açık ve tam olarak yine öğretmen tarafından bilinmesinin sağlanması
- Daha etkili bir uygulama için planlamanın birlikte yapılması”

Gözlem öncesi görüşmede denetçi öğretmenle birlikte şu konuları belirlerler (Glickman,2002:10; akt.İ.Aydın,2005:44):

1. Gözlemin nedeni ve amaçları
2. Gözlemde odaklanılması gereken durumlar
3. Kullanılacak gözlem yöntemi ve gözlem formu
4. Gözlem zamanı
5. Gözlem sonrası görüşme zamanı

Bu süreçte denetçi ile öğretmen tanışıp denetimle ilgili ilişkilerini geliştirirler. Gözlem aşamasında gözlenecek olan noktalar belirlenip birlikte planlanır ve böylece denetiminin en önemli aşaması gerçekleşmiş olur.

2.1.4.2.2. Gözlem

Gözlem aşaması, denetçinin öğretmeni sınıf ortamında gözlemlediği aşamadır. Gözlem öncesi görüşmede, öğretmenin hangi özelliklerinin gözleneceğinin açık ve net bir şekilde belirtilmiş olması gözlem aşamasında öğretmen ve denetçiye önemli bir yol göstericidir. Denetimin de ilkelerinden bir tanesi olan açıklık ilkesi, bir önceki aşamada tam olarak gerçekleştirildiğinde ders sürecinde gözlenen öğretmen,

kendisinden nelerin beklendiğini bileceğinden daha rahat ve güvenli hareket edebilecektir. Böylece denetimin temel amacı olan geliştirme amacının gerçekleşmesine büyük oranda hizmet edilmiş olacaktır. Geliştirilmesi ve düzeltilmesi gereken noktalar için sınıf ortamından elde edilecek veriler, bu aşamada gözlem yoluyla sağlanır.

Gözlemde dikkat edilecek noktaları Aydın (2000:43) Malone'nin geliştirdiği modelden yola çıkarak beş grupta belirtmiştir. Bunlar;

1. Bireyler arası ilişkiler
2. Fiziksel çevre
3. Amaca yönelik öğretim
4. Ders verme yöntemleri
5. Değerlendirme'dir

2.1.4.2.3. Analiz

Analiz aşaması, gözlem aşamasından önce, gözleneceğine karar verilen durumların, gözlemden sonra ayrıntılı olarak değerlendirilmesi sürecidir. Bu süreçte sınıf içinde gözlenen genel davranış kalıpları hem öğretmen hem denetçi tarafından analiz edilir ve nerelerde düzeltme-geliştirme yapılacağına karar verilir. "Bu aşamada öğretmene ne zaman, nerede ve hangi tür yardımın yapılacağı belirlenir" (Taymaz,1997:158).

2.1.4.2.4. Gözlem Sonrası Görüşme

Gözlem sonrası görüşme aşaması da klinik denetimin en önemli aşamalarından birisidir. Çağdaş yaklaşımlarda temel amaç, düzeltme ve geliştirme olduğundan bu görüşme denetimin amacına ulaşması için gereklidir.

Gözlem sonrası öğretmen ve denetçi görüşmesinde yapılacak olan ilk iş gözlemde alınan notlar, kayıtlar ve izlenimlerin öğretmene bildirilmesi olmalıdır. Böylece öğretmene sınıf içinde gözlenen olay ve durumlar yansıtılmış olur. Daha sonra denetçi, yönlendirici-kontrol edici, yönlendirici-bilgiye dayalı, işbirlikçi ya da

yönlendirici olmayan yaklaşımlardan hangisini seçtiyse bu yaklaşımı izler. Gözlem sonrası görüşme, bir geliştirme planı ile son bulur (İ.Aydın,2005:46).

Klinik denetimi geleneksel denetim yaklaşımlarından ayıran en önemli özelliklerinden birisi gözlem sürecinde elde edilen kayıtların öğretmene de verilmesidir. Öğretmen bunları inceleyerek sınıftaki etkileşimin sıklık derecesini ve niteliğini görebilir (Fischler; akt.Yalçınkaya,1993:382). Bu aşamada analiz sürecindeki değerlendirmelerden yola çıkarak aşağıdaki amaçlara ulaşılmaya çalışılır (Goldhamer ve diğ.,1980:42-43,143; akt.Ağaoğlu,1997:71-72):

- “1. Öğretmene bir başka mesleki eğitici ile işbirliği yaparak gelecek öğretimi planlamak için zaman sağlamak,
2. Sıra ile verilecek denetim talimatları ve kullanılması gereken yöntemler kararlaştırılırken denetsel anlaşmanın tekrar tanımlanması için zaman sağlamak,
3. Mesleki bilgi birikimine sahip meslektaşları tarafından değerlerinin onaylanma fırsatları az olan öğretmenler için böyle bir olanak sağlamak,
4. Öğretmen ve denetçinin biçimsel olarak ele aldıkları sorunları tekrar gözden geçirerek öğretmenin mesleği ile ilgili teknik yeterliliklerindeki ilerlemelerini belirlemek,
5. Öğretimde davranışsal konuları tanımlamanın yanı sıra sezgisel olarak duyumsanan konuların da varlığını ispatlamak,
6. Öğretmenin gereksediği ve denetçinin görece olarak verebildiği bilgiyi kuramla ilişkilendirilerek doğrudan ve dolaylı olarak öğretimsel yardıma dönüştürmek,
7. Öğretmeni özdenetim tekniklerinde eğitmek ve mesleki çözümler yapmak için isteklendirmek,
8. Öğretmenin mesleki doyumunu ve teknik yeterliliğini etkileyebilen etkenlerle sırayla ilgilenmek”.

2.1.4.2.5. Değerlendirme

“Gözlem sonrası analiz ve yeniden planlama olarak nitelendirilen kliniksel denetimin bu son aşaması, bir bakıma denetim uygulamasının da izlenmesi ve değerlendirilmesidir” (Taymaz,1997:159). Bu aşama, klinik denetimin ilk dört aşamalık sürecinin gözden geçirildiği, denetimin amacına ulaşıp ulaşımadığının değerlendirildiği, ek destek gereken konuların belirlendiği ve daha sonraki denetim sürecinin planlandığı aşamadır. Bu amaçla yapılacak toplantı gözlem sonrası görüşmenin sonunda olabileceği gibi görüşmeden birkaç gün sonra da yapılabilir.

Cogan’ın önerdiği görüşme sonrası çözümleme planında, görüşme stratejisine ilişkin olarak şu konular yer almaktadır: öğretmenin mesleki başarıları ve

başarısızlıklarına dikkat edilip edilmediği ve bunlara yeterli zaman ayrılıp ayrılmadığı; öğretmenin öğretim davranışını değiştirmeye hazır olduğunu açıkça ifade edip etmediği; denetsel programın kısa ve uzun vadeli hedeflerinin olup olmadığı; görüşmede takip edilen stratejik bir plan olup olmadığı, böyle bir plan varsa özelliği; öğretmen ve denetçi tarafından döngüdeki aşamaları yürütmedeki becerisini değerlendirmenin de amaçlandığı görüşme sonrası çözümleme aşaması, bir öz-geliştirme oturumu olarak kabul edilebilir (Goldhamer ve diğ.,1980:177; akt.Ağaoğlu,1997:76).

Klinik denetimin eğitim-öğretimin geliştirilmesi konusundaki geliştirici işlevine karşılık Yolcu(2004) Türk eğitim sisteminde klinik denetimin uygulanabilmesinin önünde çeşitli engeller olduğunu belirtmektedir. Yolcu(2004) bu engelleri Bakanlık denetçilerinin üç il merkezinde toplanmaları nedeniyle ders denetimlerine yeterli zaman ayıramamaları; denetçi sayılarının yetersiz olması nedeniyle bir ilköğretim denetçisinin denetlediği öğretmen sayısının olması gerekenden oldukça fazla olması ve buna bir de denetçilerin farklı görev alanlarında ve kurumlarda gerçekleştirmeleri gereken farklı görevlerinin eklenmesi; denetçilerin birer eğitim lideri olarak kendilerini mesleki açıdan yeterince geliştirememeleri; özellikle denetçilerin farklı branşlardaki öğretmenleri denetlemek zorunda kalmaları nedeniyle klinik denetimin öngördüğü mesleki rehberliği yeterince yerine getirememeleri olarak sıralamaktadır.

2.1.5. Denetimin Gereklik ve Önemi

Günümüzde eğitim sistemlerinin başarısının, etkililiği ve verimliliği ile ölçülmesi eğitim sisteminin etkililiği ve verimliliğinin değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu ise yönetimin denetim aracılığıyla elde ettiği bilgilerle sağlanmaktadır. Bu nedenle denetim, yönetimin vazgeçilmez bir sürecidir ve her örgüt için zorunludur (Yalçınkaya,2003:351).

Örgütlerde denetimi gerekli kılan etkenlerden birisi örgütün güç kaybetmesini önlemektir(İ.Aydın,2005:3). Bu durum örgütün varlığını sürdürmeye kararlı oluşunun doğal bir sonucudur. Örgüt, var oluş nedeni olan amaçlarını

gerçekleştirerek varlığını koruyabilir. Bu nedenle örgütün, amaçlarını gerçekleştirme derecesini sürekli olarak bilmesi ve izlemesi gerekir. Bu ise örgütün girdilerinin, sürecin ve çıktılarının planlı ve programlı olarak sürekli biçimde gözlenmesi ve değerlendirilmesi ile mümkündür (Aydın,2000:11).

Örgütlerde denetimi gerekli kılan diğer bir etken ise denetimin artık bir kontrol ögesi olarak algılanması yerine geliştirmeye odaklanmış olmasıdır. Gelişim süreci içerisinde kontrol etme boyutundan geliştirme boyutuna doğru ilerlemesiyle birlikte kazandığı işlevi düşünüldüğünde eğitim denetimi, özellikle öğretimin denetimi ve geliştirilmesi, eğitim sisteminin amaçlarına ulaşması için oldukça etkili bir yöntemdir (İ.Aydın,2005:3). Öz'ün ifade ettiği gibi “değerlendirmesi yapılmayan bir örgün eğitim düşünülemez” (Öz,2003:29).

Diğer yandan örgütte göreve başlayan personelin ilgili yeterlikleri sistem içinde çalışırken deneme yanılma yoluyla kazanmaya çalışması zaman, emek, olanak açılarından yüksek bir maliyet kaybına neden olur ve özellikle eğitim örgütleri için bu zararı düzeltmek çok güç ve pahalıya mal olmaktadır (Başar,2000:3). Bu nedenle ilk aşamada hizmet öncesi eğitimden geçerek gelen personelin daha sonra görev başında gelişimini sağlamak bir zorunluluktur. “Personelinin niteliği sürekli olarak gelişen bir örgüt, daha nitelikli bir hizmet sunma olanağına sahip olacaktır. Bu da örgütün yaşama gücünü arttıracaktır” (M.Aydın,2005:202). Bu açıdan eğitim örgütlerinde denetim, artık eski anlayışından farklı olarak bir kontrol ögesi olarak kullanılmanın yerine geliştirme amacına yönelmiş bir etkinlik olarak görülmektedir (İ.Aydın,2005:3). Çağdaş denetimin hata bulmaktan çok yapıcı, geliştirici bir işlev görmesi beklenmektedir.

Öz (2003:38)'e göre bütün yazarlar denetçilerin temel işlevlerinin eğitim ve öğretimin gelişmesi olduğunda birleşmiş gözükmektedirler. Denetçileri emredici değil yardım edici, korkutucu değil aydınlatıcı olarak görmekte, onları eğitim ve öğretimden, öğretmenlerin yetişmesinden sorumlu; daha çok çalışan, daha iyi yetişmiş kimseler olarak görmektedirler.

Denetimin temel işlevi, öğrencilerin öğrenme ortamından etkili bir biçimde yararlanmalarını sağlamak (Memişoğlu,2002:15); öğretmenlerin arzu edilir bir öğretim yapmaları ve çocuklar için uygun öğrenim imkanları hazırlamaları için gerekli yardımda bulunmaktır (Gwnn,1968; akt.Öz,2003:35). Denetimin odağı, öğretimin niteliği, onun öğrenci erişimine katkısı ve süreci değerlendirmek olabilir (Wilcox,2000:24-25).

2.1.6. Denetçilerin Görevleri

İlköğretim Müfettişleri Kurulu'na bağlı olarak çalışan ilköğretim denetçilerinin görevleri Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği (MEB,1999)'nin 43. maddesinde beş ana başlık halinde düzenlenmiştir. Bu görevler:

- a)Rehberlik ve işbaşında yetiştirme
- b)Denetim ve değerlendirme
- c)İnceleme
- d)Soruşturma
- e)Araştırma'dır(Madde 43)

Belirtilen bu yönetmelikte bir görev alanı olarak belirlenen rehberlik ve işbaşında yetiştirme, eğitim sisteminin geliştirilmesinde sorumluluğu olan denetçilerin en önemli görevlerinden birisidir. Rehberlik, denetçilerin yönetici ve öğretmenlere, yönetim ve eğitim biliminin kuram, kural ve kavramlarına, olay ve olgularına ilişkin uygulamalara dönük yaptığı yardım hizmetlerini içerir (Bilgen,1990;akt.Özdemir, 2004:146). Denetçiler bu etkinlikleri ile öğretmenlere gerekli rehberlik ve mesleki yardımı yaparak eğitim öğretim etkinliklerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin eğitim sistemine aktarılması denetçilerin görevidir (Bilgen,1990; akt.Özdemir,2004:146).

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi (MEB,2001)'nin 21. Madde'sinde eğitim öğretimde rehberlik ve denetimin usul ve esasları on üç maddede sıralanmıştır. İlköğretim denetçileri

belirlenmiş bu ilkeler ışığında ilköğretim okullarında rehberlik, mesleki yardım ve işbaşında yetiştirme görevlerini yerine getirirler. Bu ilkeler aşağıda sıralanmıştır:

- a) Öğrencilerin, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda yetiştirilmeleri değerlendirilir.
  - b) Ana sınıfı öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve özel eğitim sınıfı öğretmenlerinin çalışmaları sınıfın genel durumuna bakılarak bütün derslerde öğrencilere kazandırdığı bilgi, beceri ve davranışlara göre değerlendirilir.
  - c) Branş öğretmenlerinin rehberlik ve teftişinde, okuttukları derslerde öğrencilerine kazandırdığı bilgi, beceri ve davranışları değerlendirilir. Birden fazla ders okutan branş öğretmenlerinin ana branşları esas alınmak üzere okuttukları en az iki dersin rehberlik ve teftişleri yapılarak değerlendirilir.
  - d) Rehber öğretmenlerinin rehberlik ve teftişleri "Rehber Öğretmen Teftiş Formu"ndaki davranışlar değerlendirilerek yapılır. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde görev yapan rehber öğretmenlerin çalışmaları ise kurum teftişi ile birlikte değerlendirilir.
  - e) Rehberlik ve teftiş, grupça yapılan plânlamaya uygun olarak yürütülür.
  - f) Rehberlik ve teftişten önce ve sonra öğretmenle görüşülür. Öğretmenin rehberlik ve teftişinde gerekli görülürse yöneticiden bilgi alınır.
  - g) Müfettiş veya yetkili kılınmış müfettiş yardımcısı sınıfa öğretmenle birlikte girer ve birlikte çıkar.
  - h) Müfettiş veya yetkili kılınmış müfettiş yardımcısı teftiş sırasında sınıfın bir üyesi gibi davranır.
  - ı) Rehberlik ve teftişte çevre koşulları ve olanakları dikkate alınır.
  - i) Teftiş sonunda yapılan değerlendirmeler kesin olarak belirlenir.
  - j) Rehberlik ve teftiş sonunda zümre ve şube öğretmenleri ile ayrı ayrı görüşülür gerekirse birlikte toplantılar düzenlenir.
  - k) Gözlenen davranışlarla ilgili olarak gerektiğinde öğretmen ve öğrencilere soru sorulabilir, açıklama yapılabilir, bilgi ve belge istenebilir.
  - l) Öğretmenler ile aday öğretmenlerin teftişi en az iki ders saati içinde yapılır.”
- (Madde21)

2.1.7. Denetçi Yeterlikleri

Denetim, içerisinde sosyal ve teknik olmak üzere iki boyut bulundurmaktadır. Denetimin teknik yanı, program, değerlendirme, araştırma gibi çalışmaları içine alır. Teknik süreç iyi bir planlamayı gerektirmektedir. Bunun yanında program yapma ve geliştirme sürecine katılma ile öğretmen değerlendirmesinde kullanılacak olan ölçütler üzerinde çalışma, denetimin teknik yanları içerisinde yer almaktadır. Denetçinin denetim sürecinde araştırma alanındaki becerilerini de işe koşması gerekmektedir (Bursalıoğlu,2005:131).

Okul çalışmasının başarılı bir değerlendirmesi, denetçinin görevi konusunda yüksek derecede beceri, sempati ve deneyim gerektirir. Bu, dersin planlanmasına, dersin amaçlarına, kullanılan yöntemlere ve hazırlığın kanıtlarına ve bunun aynı zamanda

çalışma planıyla ilgisine; öğrencilerin sahip oldukları seviyeye, onların sözlü ve yazılı yanıtlarına ve süreç boyunca başarılarına dikkati etmeyi gerektirir (Lyons and Pritchard,1976:15).

Denetçinin, denetim sürecinde durum saptama, değerlendirme ve geliştirme görevlerini yerine getirirken bazı yeterlik türlerine sahip olması gerekmektedir. Bunlar genel olarak teknik yeterlikler, insancıl yeterlikler ve karar yeterlikleri olarak sınıflandırılmaktadır (Başar,2000:10-111; Taymaz,1997:44-45).

Karar yeterlikleri, bir eğitim lideri olan denetçinin amaçları gerçekleştirmek üzere yapılacak çalışmaları tasarlama, karşılaşılan sorunlara çözüm yolları bulma, etkinliklerin sonunda amaçlara ulaşma derecesi hakkında yargıya varma sürecini kapsar (Taymaz,1997:45).

Teknik yeterlikler, göreve ilişkin etkinlik alanlarındaki teknik bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Görevin gereklerini yerine getirebilmek için kullanılacak yöntemler, teknikler, süreçler ve işlemlerle ilgili teknik bilgi ve becerilerin tümü o görevin teknik etkinliklerini oluşturur (Başar,2000:102; Taymaz,1997:45).

İnsancıl yeterlikler, birey ve grupları anlama, moral yükseltme güdüleme becerileri olarak kabul edilmektedir. Etkili ve ortak çalışma, başkaları hakkında varsayım, inanç ve tutumları, bunların kullanılış yöntem ve sınırlarını görebilme, bireysel farklılıkları gözetme insan ilişkilerine yönelik özellikler olarak görülebilmektedir (Katz,1971,56-58; akt:Başar,2000:105; Taymaz,1997:45).

İnsan ilişkileri akımının eğitimde denetim sürecini de etkilemesi denetçilerin görevleri ve rolünde de önemli yeniliklere yol açmıştır. Bu süreçte öğretmenlerin de duygu ve heyecanları olduğu kabul edilmiş ve denetim süreci demokratik insan ilişkileri ışığında yeniden düzenlenmiştir. Denetimin teknik yanı ile sosyal yanına aynı ağırlığın tanınması gereği kabul edilmiş ve denetçinin insan ilişkileri becerisini kazanması zorunlu olmuştur. Kişilik ve davranışın anlaşılması, yenilik ve değişme, iletişim, öğrenme gibi sorunların böyle beceriler aracılığıyla incelenebileceği ve

çözülebileceği anlaşılmıştır (Bursalıoğlu,tarihsiz; akt.Öz,2003;38).

Eğitim ortamının çağdaş uyaranlarla donatılması; denetçi, yönetici ve öğretmenlerin çağdaş ve demokratik eğitim yaklaşımı çerçevesinde tutumlara sahip olmaları; çocukların bu ortamda yaşamaları, çağdaşlığı ve demokrasiyi davranış haline getirmeleri geleceğin insanını yetiştirmede önem taşır (Özdemir,2004:145). Eğitim sistemi içerisinde yer alan denetçilerin de görevleri süresince birlikte çalıştığı denetçiler, yöneticiler ve öğretmenlere karşı demokratik bir tutumla yaklaşmaları, özellikle denetim sürecinden zaten kaygısı olan öğretmenlere karşı insan ilişkileri yaklaşımının ilkeleri çerçevesinde yaklaşmaları denetimin amacına ulaşmasında önemli bir etkidir. Denetlenenlerin, denetçilerin tutum ve davranışlarıyla ilgili olumlu tutum ve algıya sahip olmaları, denetimin asıl amacı olan eğitim öğretimin geliştirilmesine de olumlu katkı olarak yansıtacaktır.

2.1.8. Milli Eğitim Siteminde Denetim Alt Siteminin Yapılanması

Türk Milli Eğitim sisteminde denetim etkinlikleri üç ayrı kurul tarafından yürütülmektedir. Yükseköğretim kurumlarının denetimi Yükseköğretim Denetleme Kurulu tarafından; Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütü birimleri, İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri, resmi ve özel lise ve dengi okullarının denetimi Milli Eğitim Bakanlığı adına Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından; il ve bağlı ilçelerdeki ilköğretim kademesindeki okulların ve yasalarla belirlenen birçok kurum ve kuruluşun denetimi de Milli Eğitim Müdürlükleri İlköğretim Müfettişler Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir (Taymaz,1997:9-10). Buna göre eğitim sisteminin denetim alt sistemini oluşturan örgütsel yapıda Bakanlık Denetçileri ve İlköğretim Denetçileri olmak üzere iki ayrı denetçi grubu bulunmaktadır(Kayıkçı,2005:3).

Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (MEB,2003), 157. maddede, ilköğretim kurumlarının denetiminin "İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği ve İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi" esaslarına göre yapılmasını düzenlemiştir. Buna göre ilköğretim kurumlarının denetimini, İlköğretim Müfettişleri Kurulu'na bağlı olarak il merkezlerinde görev yapan ilköğretim denetçileri yapmaktadır.

İlköğretim denetçilerinin okullarda denetimini yaptıkları derslerden birisi de Sosyal Bilgiler dersi ve Sosyal Bilgiler öğretmenleridir. 1990 yılına kadar ortaokulların denetimi 1967 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği'ne ve 1983 yılında hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı Denetleme Devamlı Yönergesi'ne göre Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yapılmıştır (Aydın,2000:154-157). Buna göre ortaokullarda bir ders olarak okutulan Sosyal Bilgiler dersinin denetimi de bakanlık denetçileri tarafından yapılmıştır. 1990 yılında hazırlanan ve yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği'nde bir değişiklik yapılarak bağımsız ortaokullardaki alan öğretmenlerinin denetimi görevi ilköğretim denetçilerine verilmiştir (Aydın,2000:146). Bu tarihten itibaren Sosyal Bilgiler derslerinin ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin denetimleri ilköğretim denetçileri tarafından yapılmaktadır.

2.1.9. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler kavramının açıklanabilmesi için öncelikle sosyal bilimlerin anlamı ve sosyal bilgiler kavramı ile olan ilişkisine değinilmiştir.

Sosyal bilimler, Sönmez tarafından “insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlanmaktadır. Buna göre sosyal bilimler, insan tarafından oluşturulan gerçekle uğraşır. İnsan tarafından oluşturulan gerçek ise toplumsal olgular, kişinin diğer kişi ve kurumlarla etkileşimi sonucu oluşanlar olarak düşünülebilir (Sönmez,1998:2).

Sosyal bilimler için hukuk, tarih, coğrafya, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, eğitim, antropoloji vb. bir sınıflama yapılabilir. Bu bilimlerden her birisi, insanla ilgili gerçeğin bir kısmını ele alıp incelediği için sosyal bilimlere insan bilimleri ya da davranış bilimleri de denilebilmektedir (Sönmez,1998:3). Sosyal Bilgilerin bilgi temelini büyük bir kısmını işte bu sosyal bilimler oluşturmaktadır (Doğanay, 2005:26).

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerden türemiş (Preston ve Herman,1974:4), temeli sosyal bilimlere dayanan fakat sosyal bilimlerden ayrı bir kavramdır. Sosyal Bilgilerin, sosyal bilimlerin içinde yer alan farklı tanımlara sahip birçok disiplinden oluşması nedeniyle kısa ve herkes tarafından bir tanımının yapılmasının zor olduğu vurgulanmaktadır (Öztürk ve Otluoğlu,2005:5).

ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'ne (The National Council for the Social Studies) göre Sosyal Bilgiler, *“sosyal bilim alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsamaktadır”* (Evans ve Brueckner,1990:9; akt.Öztürk ve Otluoğlu,2005:5).

Erden (tarihsiz,8) Sosyal Bilgileri, *“ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı”* olarak tanımlamaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim programlarının yenilenmesi çalışmasında yer alan yazarlar tarafından ise Sosyal Bilgiler,

“bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir tema ya da üniteye birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir”

biçiminde tanımlanmaktadır (MEB,2006:26).

Sosyal Bilgiler *“sosyal bilimlerin bulgu ve araştırmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamaktadır”* (AÖF:5). Yani sosyal bilimler insanın insanla olan ilişkilerini temel alarak bilimsel bilgi üretme görevini yerine getirirken, Sosyal Bilgiler ise üretilmiş olan bu bilgilerin toplumsal yaşam için gerekli temel seviyede olanlarını toplumun bir üyesi olan vatandaşlara öğretmeyi amaçlamaktadır. Bu açıdan Sosyal Bilgiler temel sosyal bilimler olan

tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan, ancak sosyal bilimler dediğimiz felsefe, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji gibi disiplinlerden seçilerek ilköğretime uygun biçime getirilmiş konuları kapsamaktadır (AÖF,5).

Sönmez (1998:3)'e göre “insanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler” Sosyal Bilgiler kavramının kapsamı içine girebilir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler, tüm sosyal bilimlerin, felsefe ve diğer etkinliklerin kesiştiği bir alan olarak düşünülebilir. Sosyal Bilgileri sosyal bilimlerden iki temel özelliği ayırmaktadır. Bunlardan ilki Sosyal Bilgilerin vatandaş yeterliklerini kazandırmak için oluşu; ikincisi ise bütüncül, disiplinler arası bir alan oluşudur (Doğanay,2005:18).

Sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler öğretimi, eğitimin gelişmesi sonucu sosyal bilimlerin uygulama alanı olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal bilimler alanındaki teorik ve bilimsel gelişmeleri eğitim sürecinde ele alarak bireyin toplum içinde gelişmesini ve yetiştirilmesini amaçlayan Sosyal Bilgiler kavramı ilköğretim ile ilgili bir kavramdır (Koçak,2002:134).

Bugünün önemli sorunları sosyal sorunlardır. Bu sorunlar, yoksulluk, savaş ve yabancılarla ilişkiler, azınlık gruplara karşı eşitsizlik ve adaletsizlik, işsizlik, hava ve su kirliliği, yetersiz sağlık korunması/bakımı, halk yaşamında yozlaşma, seçmen duyarsızlığı, iş/işçi ve tüketici sorunları, eğitimde fırsat eşitsizlikleri, askeri ve endüstriyel tekeller olarak sıralanabilir (Preston and Herman,1974:3). Sosyal Bilgilerin ortaya çıkışında sosyal olguların birbiri içine girmiş olması ve bu sosyal sorunların siyasal, ekonomik vb. bakımlardan birbirinden kesin çizgilerle ayrılabilmesi sonucunda sosyal sorunlara belirli bir disiplin açısından çözüm yolları aramanın olanaksızlaşması etkili olmuştur. Sosyal sorunlara tek bir disiplin açısından çözüm üretmek gibi yaklaşımlar ya dar kapsamlı çözümler getirmekte ya da yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle sosyal bilimlerde disiplinler arası çalışmalar önem kazanmaktadır. Sosyal Bilgiler de bu nedenler sonucunda gelişmiş bir düşünüş

ürünüdür (Doğanay,2005:21). Mentiş Taş (2004:31) küreselleşmenin etkisiyle hem ulusal düzeyde vatandaş hem de dünya vatandaşı yetiştirmenin, Sosyal Bilgiler eğitiminin önemli bir boyutu haline geldiğini vurgulamaktadır. Gerçek yaşam problemlerinin üstesinden gelebilmek için bireysel ve toplumsal bağlamda öğrencileri sosyal yaşama hazırlamaya en elverişli ders Sosyal Bilgiler dersidir (Duman ve İkiel,2002:255).

Sosyal Bilgiler eğitim programı, özellikle vatandaşlık eğitimine ağırlık verir. İlköğretim programı, genel olarak vatandaşlık eğitimine katkıda bulunacak şekilde tasarlanmışken, eğitim programlarının yapısına bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersi, demokratik bir sistem içinde etkin vatandaşlık eğitimini resmi bir yaklaşımla gerçekleştirmek amacıyla yönelik olarak hazırlanmıştır (Barth ve Demirtaş,1997:1.6).

İlköğretim öğrencileri, Sosyal Bilgiler programı sayesinde, toplum, bölge, ülke ve dünyanın tarihsel temelini öğrenmeye başlar; Türkiye’de yaşamış önemli insanların hayatlarını, demokratik yönetim ve bu yönetimin işleyişini, ülkenin inanç ve değerlerini öğrenerek ülkelerine karşı duymaları gereken sorumluluk bilincini geliştirmeye başlarlar (Barth ve Demirtaş,1997:1.1). Bireyler Sosyal Bilgiler eğitimi sayesinde toplumun bir parçası olmayı öğrenirler (Parmaksız ve Yanpar,2006:160).

Sağlamer (1997; akt.Kılıç ve diğ.,2002:28) Sosyal Bilgiler dersinin bireylere sağladığı yararları aşağıdaki biçimde sıralamıştır:

- “1.Bireyi geliştirecek yaşantılara imkan vererek kendini tanımasına imkan verir,
- 2.İnsan ilişkilerini anlamak için gerekli olan kavram genellemelerin oluşturulup geliştirilmesini sağlar,
- 3.Bireyin ekonomik yeterlilik düşüncesine ulaşmasına yardım eder,
- 4.Bireyin içinde bulunduğu toplumun değerleri ve tutumları gibi duyuşsal özellikli davranışları kazandırarak vatandaşlık bilincinin oluşmasını sağlar.”

2.1.10. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

Sosyal Bilgiler öğretiminin genel amacı, etkin yurttaş yetiştirmektir (Barth,1991; Evans ve Brueckner,1990; akt.Öztürk ve Otluoğlu,2005:8). Değişen dünyaya öğrenciyi hazırlamak Sosyal Bilgilere verilmiş önemli bir sorumluluktur (Armstrong,

1980:3). Sosyal Bilgiler dersiyle demokratik bir sistem içerisinde etkin bir vatandaş olarak öğrencilere mantıklı ve iyi kararlar alabilmeyi, sorumluluk sahibi vatandaş gibi davranmayı, toplumsal gelişmeye katkıda bulunabilmeyi, kendisiyle barışık çevresine karşı duyarlı olmayı kazandırmak hedeflenmektedir (Duman ve İkiel, 2002:255).

Sosyal Bilgileri, “ilk ve orta öğretim okullarında, sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren bir ders ya da öğretim programı” olarak tanımlayan Barth ve Demirtaş (1997:1.6-1.7), Türkiye’de Sosyal Bilgiler programının, temelde etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmeyi ve öğrencilere mantıklı ve iyi kararlar alabilmeleri ve sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak davranabilmeleri konusunda yardımcı olmayı amaçladığını savunmaktadırlar (Barth ve Demirtaş,1997:1.1). Bu amaç, aynı zamanda sosyal bilgilerin pratik olarak ortaya çıkış nedeni olarak da değerlendirilebilir. Çünkü Sosyal Bilgiler kavramının ve böyle bir ders alanının doğmasında, ABD halkının bilinçli vatandaşlardan oluşan ve birlikte yaşama becerilerini geliştiren bir toplum olarak biçimlenme gereksinimi etkili olmuştur ve sonuçta bu ders, gereksinimlere pratik bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır.

Sosyal Bilgilerin amaçları evrensel amaçlar ve ulusal amaçlar olarak iki sınıflamada incelenebilir.

2.1.10.1. Evrensel Amaçlar

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli hedefi iyi vatandaşlar yetiştirmektir (Köstüklü, 1998:10). Demokratik bir toplumda, mantıklı ve iyi kararlar alabilen ve sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirilebilmesi için resmi olarak sorumlu Sosyal Bilgiler programı, bu amacına ulaşabilmek için çeşitli temel demokratik becerileri öğrencilere kazandırabilmelidir. Demokratik toplum için gerekli beceriler Barth ve Demirtaş (1997:1.7) tarafından dört temel beceri alanı olarak aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Bilgi Kazanma(Bilişsel Gelişim)
2. Düşünebilme için Bilgiyi Analitik Olarak Kullanmayı Öğrenme(Bilişsel Gelişim)
3. Uygun Tutum, Değer ve Duygulara Sahip Olma(Duygusal Gelişim)
4. Vatandaş Olarak Harekete Geçme(Psiko-motor Gelişim)

Öztürk ve Dilek'e (2005:61) göre Sosyal Bilgiler programları sürekli değişen ülke ve dünya sorunlarını tanımlayan, anlayan, çözmek için üzerinde çalışan insanları yetiştirme sorumluluğuna sahiptir.

2.1.10.2. Ulusal Amaçlar

Bugün ilköğretim programında bir ders olarak yer alan Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının öncelikle Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ile tutarlı ve paralel olması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler öğretim programının genel amaçları ilköğretim programlarının yenilenme çalışması sürecinde yenilenerek İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında on yedi madde halinde belirlenmiştir (MEB,2006:6). Bu amaçlar aşağıda belirtilmiştir.

- “ 1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini

kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.”

2.1.11. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi Gelişimi

Sosyal Bilgiler eğitiminin, ABD'nin 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel vb. alanlardaki büyük dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama kaygısından doğduğu belirtilmektedir (Barth,1991; akt.Öztürk ve Otluoğlu,2005:13).

Endüstri devriminden önce, ABD'de halkın çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktaydı. Endüstri devrimiyle ortaya çıkan endüstrileşme ve teknolojik gelişme, ABD'yi bir kent toplumu haline getirdi. Bu ise kırsal yaşamın içindeki halkın kendisini şehir yaşamı içinde bulmasına yol açtı. Farklı yaşam tarzlarına sahip insanların kent içinde birlikte yaşamaya başlamaları çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden oldu. Bu durum, ABD eğitim yöneticilerini yeni bir vatandaşlık eğitimi programı geliştirmek zorunda bıraktı. Belirtilen bu zorunluluk sonucunda, 19. yüzyılın başlarında, sosyal bilimciler, eğitimciler ve sosyal çalışanlar reformu gerçekleştirerek yeni bir vatandaşlık programı hazırladılar ve uygulamaya koydular.

Yeni program temelde, çocuklara kent yaşamıyla nasıl başa çıkılacağını, kent yaşamını ve kentsel dayanışmayı, yurttaşların sosyal sorunları fark edip, çözüm süreçlerine katılmasını öğretecekti. Yani okul programı, kişilerin yaşamlarına ilişkin sorunlardan bahsetmeliydi (Barth,1991; akt.Öztürk ve Otluoğlu,2005:13). Bu çalışmalar sonucunda, 1916 yılında The National Education Association Commission, okul programındaki sosyal eğitim ve öğretim konularını tanımlamak için “Sosyal Bilgiler” terimini kabul etti(Schug ve Beery,1987; akt. Öztürk ve

Otluoğlu,2005:13). Derslerin, göçmenleri şehre adapte edeceğine inanıldı ve 20.yüzyılın ilk dönemlerinde Sosyal Bilgiler programlarında, hem yurttaşlık hem de sosyal bilimlerden türetilmiş içerik vurgulandı (Armstrong,1980:8).

Türkiye’de, tarih-coğrafya-yurttaşlık bilgisi derslerinin diğer ülkelerdeki gelişmelere paralel olarak “Sosyal Bilgiler” adı altında birleştirilmesi düşüncesi, 1949’da toplanan Milli Eğitim Şurası’nda tartışılmıştır. Aynı konu 1953’te toplanan 5. Milli Eğitim Şurası’nda da tartışılmış ve öğretmen okulları için kabul edilmiştir (Binbaşıoğlu,2005:544). Sosyal Bilgiler dersinin bütünleştirilmiş bir ders olarak ilköğretim programında yer almasından önce bu dersin konuları, tarih-coğrafya-yurttaşlık bilgisi gibi ayrı ayrı dersler halinde oluşturulmaktaydı (Güngördü, 2001:131).

Türkiye’de disiplinler arası bir program yaklaşımı olarak Sosyal Bilgiler ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Bundan önceki dönemlerde, Sosyal Bilgilerin içeriğini oluşturan disiplinler ayrı ayrı dersler olarak programlarda yer almıştır. Sosyal Bilgilerin içeriğini oluşturan tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi gibi dersler, disiplinler arası bir yaklaşımla ilk kez 1962 yılında yayınlanan İlkokul Program Taslağı’nda “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında bir ders olarak birleştirilmiştir (Sönmez,1998:9). 1968 programında ise bir değişiklik daha yapılarak Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi “Sosyal Bilgiler” olarak değiştirilmiş ve 4. ve 5. sınıflarda beş saat olarak okutulmuştur. Böylece Sosyal Bilgiler adlı bir ders ilk kez okul programlarına girmiştir (Sönmez,1998:9; Öztürk ve Dilek,2005:83; Binbaşıoğlu,2005:544). Belirtilen bu ders ve saatler, o dönemde ilkokulun 4. ve 5. sınıf programlarıyla ilgilidir.

Ortaokullarda tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi adı altında ayrı ayrı olarak okutulan dersler 1967 programında birleştirilerek Sosyal Bilgiler adını almıştır (Sönmez, 1998:9). Sosyal Bilgiler dersi, 1985-1986 öğretim yılından itibaren ortaokulların programlarından kaldırılarak yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri dersleri getirilmiştir. Sekiz yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmesiyle birlikte ise 1998-1999 öğretim yılından itibaren 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler

Dersi Öğretim Programı olarak yeniden ilköğretim programına dahil edilmiştir (Koçak,2002:134-135; Güngördü,2001:132).

Günümüzde Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim okulunun ilk kademesinde 4. ve 5. sınıfta Sosyal Bilgiler adı altında; ikinci kademe ise 6. ve 7. sınıflarda yine Sosyal Bilgiler adı altında ilköğretim okulunda okutulan dersler arasında yer almaktadır. Bunun yanında 7. ve 8. sınıflarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersleri ile 8. sınıfta ise T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi de Sosyal Bilgiler branş öğretmenlerinin alan dersleri arasında yer alır (MEB,2000). Son olarak 14.07.2005 tarih ve 192 sayılı kararla ilköğretim okulları haftalık ders çizelgesinde değişiklik yapılmış ve 7. ve 8. sınıf programlarında yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersleri programdan kaldırılarak bu derslerin konularının Sosyal Bilgiler ve T.C.İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi içerisinde işlenmesine karar verilmiştir (MEB,2005:539-541).

2.1.12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlikleri

İçinde yaşanan çağın bilgi ve teknoloji çağı olarak nitelenmesi, toplumsal değişimin hızlı bir biçimde gerçekleşmesi gerçeğiyle insanları yüz yüze bırakmaktadır. Bu durum çeşitli mesleklerden beklenen görev ve rollerin değişmesine de yol açmaktadır. Geçmişte öğretmenden beklenen bilgiyi öğrenciye aktarma, bilginin kaynağı olma rolü, bugün yerini öğrencilerini bilginin kaynağına yönlendirme, bilgiye ulaşmak için gerekli becerileri kazandırma ve ulaşılan bilgileri anlamlandırıp üzerinde düşünmelerini sağlayan bir öğretmen olma rolüne bırakmaktadır. Bugünün öğretmeni özgür ve bilimsel düşünme gücünü, doğruluğu yeterince kanıtlanmamış olan hiçbir bilgiye inanmamayı, araştırmacı, sorgulayıcı, kuşkucu olmayı öğreten biri olmalıdır (Doğanay,2005:42).

Demirtaş ve Barth (1997), öğretmenlerde bulunması gerekli yeterlikleri dört grup yeterlik alanı altında sınıflandırmışlardır. Bu yeterlikler aşağıda sıralanmaktadır:

1. Alan Bilgisi
2. Öğretme-Öğrenme Sürecini Yönetme
  - a. Plan yapma ve ders hazırlığı
  - b. Öğretim yöntemlerinden yararlanma
  - c. İletişim kurma
  - d. Sınıf yönetimi ve öğrencilerle ilişkiler
  - e. Öğrencilerin öğrenmelerini değerlendirme ve kayıt tutma
3. Öğrenci Kişilik (Rehberlik) Hizmetleri
4. Kişisel ve Mesleki Özellikler

Bilgi patlaması, teknoloji çağının yaşanması, ekonomik alandaki değişimler ve ülkede demokratik bir politik kültürün geliştirilmesine olan gereksinim nedenleriyle çağımızda hızlı bir değişim yaşanmakta ve bu değişim bugünün öğretmenlerine yeni görev ve roller yüklemektedir (Doğanay,2005:43). Sınıflar, toplumun küçük bir örneğidir. Bu nedenle sınıf içindeki sosyokültürel, ekonomik vb. farklılıkların, alandaki yeniliklerin ve gelişmelerin kavranabilmesi için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitimleriyle yetinmeyerek uzmanlaşmaları ve kendilerini geliştirmeleri zorunludur. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğrencilerine karar alabilme, sorunlara çözüm önerileri getirebilme ve yorum yapabilme gibi beceriler kazandırmalı, çocukların enerjilerini, meraklarını ve hayal güçlerini kullanmalarını sağlayarak çevre ve toplumla geniş bir perspektifte iletişime girmelerini sağlayabilmelidir (Güven,2005). Bu durum ise öncelikle, programın uygulayıcısı olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendilerini geliştirmeleri ve çeşitli biçimlerde mesleki gelişimlerinin sağlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Öztürk (2002:23)'e göre bilgi çağının ya da çağdaş toplumun öğretmeni, sorun çözüme becerisine sahip; teknolojiyi kullanabilen; öğrencisi ve velisiyle olumlu ilişkiler kurabilen; sınıf ve okulu tüm imkanları kullanarak aktif bir öğrenme ortamına dönüştürebilen ve en önemlisi sürekli öğrenmeyi bir ilke olarak benimseyen ve bu çerçevedeki tüm rolleri üstlenerek toplumun çok yönlü gelişmesine katkıda bulunan bir birey olmak durumundadır.

Dorow (1989; akt.Doğanay,2005:43), iyi bir Sosyal Bilgiler öğretmeninde bulunması gereken özellikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

İyi bir Sosyal Bilgiler öğretmeni,

- “1.Uygun amaçları seçer ve geliştirir.
- 2.Öğrencilerin tartışmalı konuları incelemelerine yardımcı olur.
- 3.Öğrencilerde öğrenmeyi sağlamak için çeşitli yöntem ve stratejiler kullanmalıdır.
- 4.Olgu, kavram ve genellemelere odaklanarak, öğrencilerde öğrenmeyi sağlamalıdır.
- 5.Çeşitli sosyal bilim dallarının yöntem ve yapılarını yansıtan kaynak, materyal ve prosedürleri kullanır.
- 6.Öğrencilerin kendilerinin ve toplumun değerlerini ve inançlarını incelemelerine yardımcı olmalıdır.
- 7.Farklı öğretim düzeyleri için uygun materyaller seçme becerisine sahip olmalıdır.
- 8.Uygun durumlarda, Sosyal Bilgiler konularını desteklemek amacıyla diğer akademik disiplinlerden bilgi ve materyaller kullanmalıdır.
- 9.Karar verme ve problem çözme becerilerinin gelişimi için öğrencilere yardımcı olmalıdır.
- 10.Öğrenci başarısını değerlendirebilmelidir”.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yetiştirilmesi için var olan eğitim standartlarının yanında, öğretmenlerin mesleğe başladıktan sonra da bilgilerinin yenilenmesi için çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bilgiyi yenileyici programlar olarak belirtilebilecek bu çalışmalarda öğretim yöntemleri, çocuk gelişimi konusunda yapılan yeni araştırmaların sonuçlarının öğretim üzerine etkisi, öğrenme ilkeleri ve Sosyal Bilgiler dersinde kullanılacak olası yeni teknolojiler konusunda öğretmenler bilgilendirilmelidir (Güven,2005).

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Eğitim Denetimi İle İlgili Araştırmalar

Yılmaz (1998), ilköğretim okullarında ders denetiminde karşılaşılan sorunları denetçi ve öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak belirlemek amacıyla yaptığı araştırmasının evrenini Ankara İli İlköğretim Müfettişleri Kurulu'nun tamamı ile Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan branş öğretmenleri olarak belirlemiştir. Araştırmanın örneklemini random yöntemi yoluyla her ilçeden seçilmiş belirli okullar ve bu okullardaki bütün branş öğretmenleri ile Ankara ilinde görev yapan ilköğretim denetçilerinin tamamı oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: İlköğretim denetçileri ile branş öğretmenlerinin görece olarak en yoğun yaşadıkları sorunlar;

- Ders denetimi öncesinde denetim etkinliklerinin denetçi ve öğretmenle birlikte planlanmaması,
- Ders denetimi sırasında denetçinin öğretmeni öğrencilerinin yanında eleştirmesi,
- Ders denetimi sonrasında ders denetimi sonunda verilen raporların gereğince değerlendirilmemesi,
- Tekliflerin daireler tarafından dikkate alınmaması,
- Denetim sürecinde karşılaşılan genel sorun olarak ise her branşta yeteri kadar denetçinin olmamasıdır.

Uyanık (2007) “Ders Teftişinde Müfettiş Uzmanlaşmasının Önemi(Muğla İli Örneği)” adlı araştırmasında Muğla İli İlköğretim okulları ikinci kademesinde yapılan ders denetimlerinde denetçi uzmanlaşmasının önemine ilişkin olarak ilköğretim denetçileri ve branş öğretmenlerinin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini Muğla ilinde görevli 33 ilköğretim denetçisi ve Muğla ili ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada,

- Ders denetimleri öncesinde yapılması gereken planlama etkinliğinin yeterince yerine getirilemediği,
- Alan denetimini yapan branş denetçilerinin yetersiz olduğu ve denetçilerin denetim yaptıkları alanda uzman olmadıkları,
- Denetçilerin öğretmenlerle gözlem öncesi görüşme yapmadıkları,
- Branş denetçilerinin denetim öncesinde öğretmene denetim sırasında neler yapılacağını bildirmedikleri,
- Denetçi-öğretmen arasındaki işbirliğinin yeterince yerine getirilemediği,
- Ders denetimleri sırasında denetçilerin, öğretmenlerin özdenetim teknikleri konusuna yeterince önem vermedikleri,
- Ders denetimlerini branş denetçilerinin yapmadıkları,
- Öğretmen görüşüne göre ders denetimi sonrasında denetçilerin öğretmenle gözlem sonrası görüşme yapmadıkları,
- Denetçilerin ders denetimlerinde daha çok durum saptadıkları, öğretmene gerekli rehberlik ve yardımda bulunmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Özbek'in (1997) öğretmenlerin ders denetimi etkinliklerinde denetçilerden beklentileri ve bu beklentilerin denetçiler tarafından gerçekleştirme derecesini belirlemek amacıyla yapmış olduğu yüksek lisans tezinde, araştırma evreni olarak Niğde il merkezindeki resmi ilköğretim okullarında görevli öğretmenler ile bu ilde görevli ilköğretim denetçileri belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin ders denetimi etkinliklerinde denetçilerden beklentileri ile bu beklentilerin gerçekleştirme derecesi arasında önemli bir fark olduğu görülmüştür. Ders denetimi etkinliklerine ilişkin beklenti düzeyinin gerçekleştirme düzeyinden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Gökçer'in (1997) ilköğretim okulları ikinci kademe(branş) öğretmenlerinin, ilköğretim denetçilerinin rehberlik ve işbaşında yetiştirme ile denetim ve değerlendirme alanlarına ilişkin yeterliklerini nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla yaptığı yüksek lisans tezinde araştırmanın örneklemini İstanbul'un 7 merkez ilçesinden seçilen 29 ilköğretim okulunda görevli bulunan 367 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada

- İlköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan branş öğretmenlerinin, ilköğretim denetçilerinin, rehberlik ve işbaşında yetiştirme yeterlik alanına ilişkin davranışlarını "az" düzeyde gerçekleştirdikleri görüşüne sahip oldukları,
- Öğretmenlerin, ilköğretim denetçilerinin denetim ve değerlendirme yeterlik alanına ilişkin davranışlarının ise "orta" düzeyde gerçekleştiği görüşüne sahip oldukları,
- Öğretmenlerin, ilköğretim denetçilerinin rehberlik ve işbaşında yetiştirme ile denetim ve değerlendirme yeterlik alanlarına ilişkin algıları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir (2004)'in çağdaş ve demokratik eğitim bağlamında denetimin rehberlik işlevine ilişkin yönetici görüşlerini belirlemek ve yorumlamak amacıyla Antalya ilinde yaptığı araştırmasında çağdaş ve demokratik eğitim bağlamında denetimin rehberlik işlevini yeterli düzeyde yerine getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

Özbek'in (1998) ilköğretim okulları ikinci kademedeki ders denetimi etkinliklerine ilişkin olarak branş öğretmenleri ve onları denetleyen ilköğretim denetçilerinin algı ve beklentilerini saptamak, bu algı ve beklentiler arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla yaptığı aştırmasında, branş öğretmenlerinin, denetçilerin rehberlik etkinliklerini "hiçbir zaman" uygulamadıkları yönünde görüşe sahip oldukları; buna karşılık denetçilerin ise bu etkinlikleri "her zaman" uyguladıkları yönünde bir görüşe sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda branş öğretmenlerinin denetçilerin rehberlik etkinliklerine ilişkin olarak beklentilerinin ise "her zaman" uygulanmalıdır yönünde olduğu belirlenmiştir.

Memişoğlu'nun (2001) "Çağdaş Eğitim Denetimi İlkeleri Açısından İlköğretim Okullarında Öğretmen Denetimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi" adlı doktora tez çalışmasında denetim etkinliklerinde, içerisinde işbirliği, demokratik denetim gibi ilkeleri barındıran çağdaş eğitim denetimi ilkelerine ne derece uyulduğuna ilişkin olarak denetçilerin "çoğunlukla" düzeyinde olumlu bir algıya, öğretmenlerin ise "nadiren" düzeyinde olumsuz bir algıya sahip oldukları belirlenmiştir.

Memişoğlu (2004) ilköğretim denetçilerinin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerini almak ve değerlendirmek amacıyla Bolu il merkezinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın evrenini 2001-2002 öğretim yılında Bolu il merkezinde bulunan 18 ilköğretim okulunda görev yapan ilköğretim okulu öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 100 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre denetçiler göstermeleri gereken denetimsel davranışları öğretmen algısına göre "ara sıra" düzeyinde yerine getirmektedirler. Bu durum denetçilerin göstermeleri gereken davranışları istenilen düzeyde göstermediklerini ortaya koymaktadır.

Çelikkanat Erim (2004), Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İlköğretim denetçilerinin denetimlerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın evrenini Afyon il merkezi, ilçe merkezleri, köy ve kasabalarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük bir kısmı ilköğretim denetçilerinin denetimlerini yararlı bulmamaktadırlar.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri kurum ve eğitim öğretim denetiminin “oldukça” düzeyinde gerçekleştiğini düşünmektedirler.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri ilköğretim denetçilerinin rehberlik ve mesleki yardım düzeylerini “az” olarak değerlendirmişlerdir.
- Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri denetçilerin denetim sürecindeki olumlu davranışları “az” olarak gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir.
- Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ilköğretim denetçilerinin alan denetimini “az” olarak değerlendirmektedirler.

Ağaoğlu (2001) tarafından, ilköğretim denetçilerinin branşlaşmasına ilişkin olarak ilköğretim denetçilerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı betimsel bir araştırmada 100 ilköğretim denetçisiyle görüşülmüştür. Bu araştırmanın sonucuna göre araştırmaya katılan ilköğretim denetçilerinin tümü branşlaşma konusunda olumlu düşünmektedirler.

2.2.2. Sosyal Bilgiler İle İlgili Araştırmalar

Kılıç ve diğerleri (2002:27-36) tarafından yapılan bir araştırmada Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sürecinde yaşanan güçlükler belirlenmiştir. Araştırma 2000-2001 öğretim yılında Manisa ili Demirci, Köprübaşı, Gördes ve Salihli ilçeleri ilköğretim okullarında görevli 100 öğretmen üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda,

- Öğretmenlerin derse hazırlıkla ve öğretimi planlamayla ilgili “çok az” derecede;
- Öğretimi uygulamayla ilgili olarak “bazen” düzeyinde;
- Öğrencilerin her şeyi öğretmenden beklemesi, öğrencilerin yeterli kaynağa ulaşamaması, ailede öğrenilenlerle derste kazandırılmaya çalışılan davranışların çelişmesi konusunda “çok” düzeyinde;
- Öğretimin değerlendirilmesiyle ilgili olarak ise “bazen” düzeyinde sorun yaşadıkları ortaya konmuştur.

Acar (2003) Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunları belirlemek için tarama modelinde bir araştırma yapmıştır. Araştırma 2001-2002 öğretim yılında Eskişehir merkezinde yer alan 82 ilköğretim okulunda 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler derslerine giren 116 öğretmen üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonuçları Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğretilmesinde çeşitli sorunlarla karşılaşıldığını ortaya koymuştur. Bu araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenler özellikle bazı ünitelerin öğretiminde önemli sorunlar yaşamaktadırlar. Öğretmenler geleceğe yönelik olarak ise, güncel gelişmelerin içeriğe eklenmesi gerektiğini, içeriğin öğrenciye uygun hale getirilmesi ve içeriğin kronolojik olarak düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Öğretmenler, başarılı bir içerik öğretimi için görsel ve işitsel araçlarla ve öğrenci merkezli öğretim yapılmasını öncelikli olarak belirtmektedirler.

Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak Ağır'ın (2003) yapmış olduğu araştırma sonuçları da Sosyal Bilgiler dersinde çeşitli sorunların yaşandığı bulgularını desteklemektedir. "İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar" isimli araştırmasında Ağır, Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde programdan, ders kitaplarından ve öğretimden kaynaklanan sorunlar yaşandığı; öğretim yöntem ve tekniklerinde önemli eksiklerin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

İskender (2004) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derse hazır bulunuşluğu, eğitim öğretimde öğrenci-öğretmen iletişimi, ölçme ve değerlendirme ve kendini geliştirme boyutlarındaki yeterlikleri konusunda ilköğretim denetçileri ile ilköğretim okulu müdürlerinin algıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın evrenini 2002-2003 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarında görev yapan müdürler ve Sosyal Bilgiler denetçileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise Samsun il merkezi ve ilçelerinde bulunan 171 ilköğretim okul müdürü ve Samsun ilinde görev yapan 9 Sosyal Bilgiler denetçisi oluşturmaktadır. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: İlköğretim okulu müdürleri derse hazır bulunuşluk boyutu, öğretmen-öğrenci iletişimi boyutu, ölçme-değerlendirme boyutu ile öğretmenlerin kendilerini

geliştirme boyutundaki yeterlik düzeyleri açısından Sosyal Bilgiler öğretmenlerini denetçilere göre daha yeterli görmektedirler.

Büyükkasap- Samancı ve diğ. (2002) tarafından ilköğretim Sosyal Bilgiler dersini okutan öğretmenlerin teknolojik araç-gereçlerle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada, Sosyal Bilgiler dersini okutan öğretmenlerin teknolojik araç-gereçleri kullanma açısından olumlu bir tutuma sahip oldukları ortaya konmuştur. Bu sonuca göre öğretmenlerin teknoloji kullanımı konusunda sahip oldukları olumlu tutumlar desteklenmeli, bunun yanı sıra öğretmenlerin bu konuda kendilerini geliştirebilmeleri için onlara profesyonel bir destek sağlanmalıdır. Bu desteği sağlayacak olan en önemli grubu denetçiler oluşturmaktadır.

Koçak (2002), Kastamonu il merkezinde 1999-2000 öğretim yılında eğitim-öğretime açık bulunan 20 ilköğretim okulunda 1998 Sosyal Bilgiler Öğretimi Programının genel amaçlarının gerçekleşme derecesine ilişkin sınıf öğretmeni, sosyal bilgiler öğretmeni, okul yöneticisi ve ilköğretim denetçilerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmasında, 1998 Sosyal Bilgiler programında öngörülen amaç, açıklama, metot ve teknikler, araç-gereçler ile ölçme ve değerlendirme unsurlarının beklenen derecede gerçekleşmediği sonucuna ulaşmıştır.

Özcan (2002) tarafından yapılan bir araştırmada İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programı genel amaçlarının gerçekleşme durumu ve gerçekleşmesi istenen durum açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni 2000-2001 öğretim yılı ikinci yarıylda Kilis İl merkezinde, ilçe merkezinde ve merkez köylerinde görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile Sosyal Bilgiler dersi öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Evrenin tümüne ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin, İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı genel amaçlarının gerçekleşme durumunun öğrenmenin üç boyutunda da (bilgi, değer-tutum, beceri) birbirinden farklı oranlarda gerçekleştiği görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin, genel amaçların üç boyutta da(bilgi, değer-tutum, beceri) gerçekleşme durumlarını yeterli bulmayarak daha fazla gerçekleşmesini istedikleri sonucu da elde edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemsel modeli, evren-örneklem tanımlaması, veri toplama tekniği, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve analiz edilmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel bir araştırma olup tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ilköğretim denetçileri tarafından yapılan ders denetimlerine ilişkin görüşleri belirlenmeye ve böylece var olan bir durum betimlenmeye çalışıldığı için tarama modeli tercih edilmiştir.

3.2. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini 2006-2007 öğretim yılında Denizli il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri oluşturmaktadır. Denizli il merkezinde 2007 yılı Mayıs ayında Sosyal Bilgiler Öğretmeni bulunan ilköğretim okulu sayısı 54'tür. Bu okullarda 112 Sosyal Bilgiler Öğretmeni görev yapmaktadır. Araştırmada evrenin küçüklüğü nedeniyle tüm evrene ulaşma yolu benimsenmiş ve örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmeni bulunan ilköğretim okulları ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni sayıları ile uygulanan anket sayıları EK 1'de sunulmuştur.

Anketlerin uygulanması sürecinde beş öğretmene izinli ya da raporlu olmaları nedeniyle ulaşılamamıştır. Bazı öğretmenler daha sonra yanıtlayacaklarını söyleyerek anketi almışlar, daha sonra anketi geri vermemişlerdir. Benzer şekilde bazı öğretmenler anketi direkt olarak yanıtlamak istemediklerini belirtmişlerdir.

Anketler uygulanırken okulda bulunmayan öğretmenler için okul yönetimine anket bırakılmış, bunların bir kısmı geri alınabilmiştir. Araştırma sürecinde geri dönen anket sayısı 87 ve anketlerin geri dönüş oranı % 78'dir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada elde edilmek istenilen veriler Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan yargısal türden verilerdir. Görüşler genellikle tarama listeleriyle veya anketlerle ölçülür(Tezbaşaran,1997:2). Bu araştırmada da veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Anket Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla ilgili literatürden yararlanılarak araştırmacı tarafından likert tipi bir ölçme aracı olarak geliştirilmiştir. Anket, araştırmanın bağımsız değişkenleri olarak belirlenen demografik özelliklerin belirlendiği kişisel bilgi formunu içeren birinci bölüm ve araştırmanın alt amaçlarını karşılayan üç alt bölümü içeren ikinci bölüm olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Anketin geliştirilmesinden önce araştırmanın kuramsal çerçevesinin belirlenmesi sürecinde ilgili literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın alt amaçlarına ilişkin veri toplamak amacıyla anket iki bölüm halinde tasarlanmıştır. Birinci bölümde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin kişisel bilgilerini içeren sorular hazırlanmıştır. Bu bölümde cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ile daha önce geçirilen denetim sayısı araştırmanın bağımsız değişkenleri olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın problem durumu ve alt amaçları belirlenirken Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerinin üç alt bölüm(denetimin uygulanması, rehberlik ve mesleki yardım ile denetçilerin davranışları) altında incelenmesine karar verilmişti. Anketin ikinci bölümü alt amaçlara dayalı olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini üç bölüm altında ölçecek biçimde tasarlanmıştır. Öncelikle ilgili kaynaklardan ve konu kapsamında daha önce yapılmış araştırmalardan yararlanılarak ders denetimlerinin uygulanması sürecinde olması gereken denetim uygulamaları (klinik temelli bir yaklaşım temel alınarak), rehberlik ve mesleki yardım etkinlikleri ve denetçilerin sergilemeleri

gereken davranışlar belirlenmiş ve bu bölümleri temsil ettiği düşünülen anket maddeleri olarak yazılmıştır. Anketin ikinci bölümünde, üç alt bölüm halinde 57 madde sıralanmıştır.

Anket, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders denetiminin alt bölümlerinin gerçekleşme derecesine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla “Tamamen Katılıyorum(5)”, “Katılıyorum(4)”, “Kısmen Katılıyorum(3)”, “Katılmıyorum(2)”, “Hiç Katılmıyorum(1)” biçiminde beş dereceli likert tipi bir ölçek olarak düzenlenmiştir.

Hazırlanan anket kapsam geçerliği ve görünüş geçerliğinin sağlanması için Prof. Dr. Ahmet DUMAN, Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN, Yrd.Doç.Dr. Şakir ÇINKIR, Yrd.Doç.Dr. Kazım ÇELİK, Yrd.Doç.Dr.Meral URAS, Yrd.Doç.Dr. Ali Rıza ERDEM, Yrd.Doç.Dr. Baki ŞAHİN, Yrd.Doç.Dr. Kevser BAYKARA PEHLİVAN’ın görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşlerinden gelen değerlendirmeler sonucunda anketin kapsam ve görünüş geçerliğiyle ilgili düzeltmeler yapılarak anket pilot uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Pilot uygulama için oluşturulmuş anket, birinci bölümünde araştırmanın bağımsız değişkenleri olan cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısını belirlemeye yönelik dört sorudan; ikinci bölümünde ise üç bölüm altında 19’ar maddeden olmak üzere toplam 57 maddeden oluşmaktadır. Uzman görüşünden gelen değerlendirmeler ışığında her alt bölümün devamına ilgili bölümle ilgili “başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz” biçiminde açık uçlu bir soru eklenmiştir.

Anketin pilot uygulaması, Denizli il merkezindeki tüm Sosyal Bilgiler Öğretmenleri evren kapsamında olduğundan ve örneklem alınmadığından dolayı Ankara, Batman ve İzmir il merkezlerinde çalışan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Pilot uygulama sürecinde anket 78 Sosyal Bilgiler Öğretmenine uygulanmış ve elde edilen veriler üzerinden anketin güvenilirliği test edilmiştir.

Üç alt bölümde 19’ar maddeden oluşan toplam 57 maddelik anketin pilot uygulaması

yapıldıktan sonra veriler SPSS paket programına girilmiş, anketteki olumlu ve olumsuz maddelere göre çevirme işlemi yapılarak anketteki üç alt bölümün güvenilirlik katsayısı belirlenmiştir. Analiz sonucunda anketin “Denetimin Uygulanması” alt bölümündeki 19 maddenin Cronbach Alpha katsayısı 0.77 bulunmuştur. Pilot uygulama sırasında öğretmenlerden 6, 15 ve 19. maddelerin belirsiz olduğu yönünde değerlendirmeler gelmiştir. Bu nedenle bu maddeler anketten çıkarılmıştır. Bu maddeler anketten çıkarıldıktan sonra güvenilirlik katsayısı 0.81 olarak hesaplanmıştır.

Anketin ikinci bölümü olan “Rehberlik ve Mesleki Yardım” alt bölümünde bulunan 19 maddenin Cronbach Alpha katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır. Pilot uygulama sırasında öğretmenlerden 32. ve 34. maddelerin ankette belirsizliğe yol açtığı konusunda eleştiriler gelmiş ve bu iki maddenin anketten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu iki madde anketten çıkarıldıktan sonra güvenilirlik katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır.

Anketin üçüncü alt bölümü olan “Denetçilerin Davranışları” alt bölümünde bulunan 19 maddenin Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmış ve bu değer 0.90 olarak bulunmuştur. Pilot uygulama sırasında öğretmenlerden gelen görüşler ışığında 49. ve 56. maddelerin anketten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu maddeler anketten çıkarıldıktan sonra bölümün güvenilirliği 0.91 olarak bulunmuştur.

Yapılan bu değişiklikler sonrasında anket iki bölümlü, 1.-16. maddeler “denetimin uygulanması” alt bölümünde, 17.-33. maddeler “rehberlik ve mesleki yardım” alt bölümünde, 34.-50. maddeler “denetçilerin davranışları” alt bölümünde olmak üzere üç bölümlü, 50 maddeden oluşan bir veri toplama aracı olarak kullanıma hazır hale getirilmiştir.

Ankette “Denetimin uygulanması” alt bölümüne ait 16 madde vardır. “Denetimin uygulanması” ölçeğinin puan aralığı 16 ile 80 puan arasında değişmektedir. “Rehberlik ve mesleki yardım” ile “Denetçilerin davranışları” alt bölümlerinde 17’şer madde bulunmaktadır. Bu ölçeklerin puan aralıkları ise 17 ile 85 puan

arasında değişmektedir. Anketin bir örneği EK 2’de sunulmuştur.

Anketin uygulanabilmesi için Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile resmi yazışmalar yapılmıştır. Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin alındıktan (EK 3) sonra Denizli il merkezinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni bulunan ilköğretim okulları araştırmacı tarafından gezilerek öğretmenlerle görüşülmüş ve anketlerin doldurulması sağlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Anketler araştırmacı tarafından SPSS 11,5 paket programına girilmiştir. Ankette yer alan 4, 6, 7, 9, 12, 13, 16, 17, 19, 21, 24, 26, 27, 29, 31, 33, 34, 35, 38, 41, 43, 45, 46 ve 50. maddeler tersten puanlanarak ve gerekli düzenlemeler yapılarak veriler analize uygun hale getirilmiştir. Verilerin analizinde ve yorumlanmasında frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama ve standart sapma, ders denetiminin alt bölümlerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak ise değişkenlerin durumuna göre t-Testi, ve Kruskal-Wallis H testi ile ders denetiminin alt bölümleri olarak belirlenen denetimin uygulanması, rehberlik ve mesleki yardım ile denetçilerin davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi(ANOVA) kullanılmıştır. Ders denetiminin alt bölümlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesinde, her bir maddenin aritmetik ortalaması ile anketin alt bölümlerinden elde edilen toplam puanlar ve bu puanlardan elde edilen aritmetik ortalamalar temel alınmıştır. Beş dereceli likert tipi ölçme aracı olarak geliştirilen anketin puan aralığı aşağıda belirtilmiştir:

<u>Seçenek</u>	<u>Seçenek Puanı</u>	<u>Seçenek Puan Aralığı</u>
Hiç Katılmıyorum	1	1,00 - 1,80
Katılmıyorum	2	1,81 - 2,60
Kısmen Katılıyorum	3	2,61 - 3,40
Katılıyorum	4	3,41 - 4,20
Tamamen Katılıyorum	5	4,21 - 5,00

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular ve bulguların yorumlamasına yer verilmiştir.

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşleri ve bu görüşlerinin cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısı değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği belirlenmiştir.

Kişisel bilgi formundan elde edilen ve araştırmanın bağımsız değişkenleri olan cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve daha önce geçirilen denetim sayısı değişkenlerine göre elde edilen bulgular Tablo 1, 2, 3 ve 4'te gösterilmiştir.

Tablo 1
Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	35	40,2
Erkek	52	59,8
Toplam	87	100

Tablo 1'de belirtilen sonuçlara göre araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin % 40,2'si kadın %59,8'i erkektir. Bu durumda araştırmaya katılan öğretmenlerin erkek ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Tablo 2
Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları

Mesleki Kıdem	f	%
0-5 yıl	3	3,4
6-10 yıl	29	33,3
11-15 yıl	11	12,6
16-20 yıl	14	16,1
21 yıl ve üzeri	30	34,5
Toplam	87	100

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %3,4'ü 0-5 yıl kıdeme, %33,3'ü 6-10 yıl kıdeme, %12,6'sı 11-15 yıl kıdeme, %16,1'i 16-20 yıl kıdeme ve %34,5'i 21 yıl ve üzerinde kıdeme sahiptir. Bu verilere göre araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdem yılına göre en büyük grubunu ilk sırada 21 yıl ve üzerinde kıdeme sahip olanlar oluşturmakta, ikinci sırada ise 6-10 yıl kıdeme sahip öğretmenler yer almaktadır. Bu iki grup arasında oran olarak büyük bir fark bulunmamaktadır. Buna göre eğitim sistemi içerisinde ve meslekte bulunma süresi açısından bu iki farklı grubun birbirine yakın sayılarda bulunmaları ders denetimine yönelik görüşleriyle ilgili olarak karşılaştırma açısından önemlidir.

Tablo 3
Öğretmenlerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

Öğrenim Durumu	f	%
Önlisans mezunu	4	4,6
Lisans mezunu	68	78,2
Lisansüstü mezunu	6	6,9
Diğer	9	10,3
Toplam	87	100

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğrenim durumları incelendiğinde öğretmenlerin %4,6'sının önlisans mezunu olduğu, %78,2'sinin lisans mezunu olduğu, %6,9'unun lisansüstü mezunu olduğu

görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 9'u "diğer" seçeneğini işaretlemiş ve açıklama olarak üç yıllık Eğitim Enstitüsü mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Bu grupta bulunan öğretmenlerin genel dağılım içerisindeki payı %10,3'tür. Verilerden anlaşıldığı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu lisans mezunudur.

Tablo 4

Öğretmenlerin Geçirdikleri Denetim Sayısına Göre Dağılımları

Geçirilen Denetim Sayısı	f	%
Hiç geçirmedim	-	-
1-5 kez geçirdim	20	23,0
6-9 kez geçirdim	18	20,7
10 kez veya üzerinde	49	56,3
Toplam	87	100

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin içerisinde hiç denetim geçirmeyen öğretmen yoktur. Öğretmenlerin %23'ü 1-5 kez, %20,7 6-9 kez, %56,3'ü ise 10 kez ve üzerinde denetim geçirmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli bir bölümü 10 kez ve üzerinde denetim geçirmiştir. 1-5 kez denetim geçiren öğretmenlerin sayısı ile 6-9 kez denetim geçiren öğretmenlerin sayısı birbirine oldukça yakındır. Bu sonuçlar öğretmenlerin eğitim sistemi içerisinde uzun süredir bulduklarını göstermekte ve ders denetimleriyle ilgili önemli yaşantılar edinmiş olma olasılıklarını artırmaktadır.

Öğretmenlerin ders denetiminin alt bölümleri olarak belirlenen denetimin uygulanması, rehberlik ve mesleki yardım ile denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşlerinin geçirilen denetim sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi çözümlenmelerinde 1 kez denetim geçirdim seçeneğini işaretleyen 1 öğretmenin bulunması ve bu 1 kişiye ayrı bir grupmuş gibi işlem yapılamaması nedeniyle "1 kez geçirdim" yanıtını veren bu kişi "2-5 kez denetim geçiren" grubuna dahil edilmiştir ve bu grup "1-5 kez geçirdim" olarak yeniden adlandırılmıştır.

4.2. Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğretmenlerin ders denetiminin uygulanması alt bölümüne ilişkin görüşleri anketin 1.-16. maddelerine verilen yanıtlar analiz edilerek belirlenmiştir. Öğretmenlerin anketin 1.-16. maddelerine verdikleri yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri EK 4’te gösterilmiştir.

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanmasına ilişkin görüşleri nedir?” alt amacına yanıt alabilmek için öğretmenlerin ders denetiminin uygulanması alt bölümünde yer alan maddelere verdikleri yanıtların toplam puanları hesaplanmış; elde edilen toplam puan üzerinden öğretmenlerin ders denetiminin uygulanması etkinliklerinin gerçekleşme derecesi ile ilgili görüşleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin ders denetimlerinin uygulanmasıyla ilgili görüşlerinin minimum, maksimum, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5
Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Minimum, Maksimum, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	madde sayısı	minimum	maksimum	$\bar{x}$	ss
Denetimin Uygulanması	16	21,00	72,00	46,8621	8,71002

Tablo 5’te görüldüğü gibi öğretmenler anketin ders denetimlerinin uygulanması alt bölümünden en düşük 21, en yüksek 72 puan almıştır. Öğretmenlerin ders denetimlerinin uygulanmasıyla ilgili görüşlerinin ortalaması $\bar{x}=46,8621$ ’dir. Bu bulguya göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetimi etkinliklerinin uygulanması sürecinde olması gereken etkinlikleri “kısmen” derecesinde gerçekleştiriyor olarak değerlendirmektedirler.

Öğretmenler yukarıda belirtilen genel görüşlerine ek olarak ders denetiminin uygulanması sürecindeki bazı etkinliklerin gerçekleşme derecesiyle ilgili olarak

“kısmen” derecesinden farklı görüş bildirmişlerdir. EK 4’te sunulan bulgulara göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetiminin uygulanması bölümünde yer alan “Denetçiler, ders denetimi sonunda performansıyla ilgili dönüt vermek için öğretmenle görüşürler(3. madde)”, “Denetimlerde elde edilen sonuçlar önceden belirlenmiş ölçütlere göre değerlendirilir(5. madde)”, “Denetçiler, sınıftan öğretmenle birlikte ayrılmaktadırlar(10. madde)”, “Ders denetimi sonunda denetçi öğretmenle birebir görüşmektedir(14.madde)” maddelerine 3,41 ortalamanın üzerinde “Katılıyorum” düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Bu bulguya göre öğretmenler ders denetiminin uygulanması sürecinde verilen bu etkinlikleri diğer etkinliklere göre daha çok gerçekleşiyor olarak değerlendirmektedirler.

EK 4’te verilen tabloya göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri “Denetçiler, ders denetimleri sırasında öğretmenlere yeterli zamanı ayırmazlar(4. madde)”, “Denetçiler, öğretmenin birden fazla sınıfta dersi var ise en az ikisinde öğretmeni gözler(11. madde)” maddelerine 2,61 ortalamanın altında “katılmıyorum” düzeyinde görüş bildirerek denetçilerin ders denetimlerindeki bu etkinliklerini ankette sıralanan diğer etkinliklerine oranla daha düşük düzeyde gerçekleşiyor olarak değerlendirmektedirler. Bu bulguya dayanarak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde zaman sorunu yaşandığı söylenebilir. Ders denetiminin uygulanması bölümünde yer alan maddelerin devamında yer alan “Ders denetiminin uygulanmasıyla ilgili başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz” açık uçlu sorusuna beş öğretmen yanıt vermiştir. Bu soruya verilen yanıtlardan üçünde ders denetimlerinin süresinin kısıtlı olduğu yönünde görüş belirtilmiştir. Bir öğretmen bu görüşünü “180 iş günü süren bir eğitim öğretim yılını 2 ders saatinde nasıl değerlendirebilirsiniz” şeklinde ifade etmiştir. Bir başka öğretmen “Bir öğretmen bir saatle değerlendirilemez, başka ölçütler bulmak gerekir” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Bu görüşler yukarıda belirtilen, denetçilerin ders denetimlerine yeterli zamanı ayırmaları uygulamasının düşük düzeyde gerçekleştiği bulgusunu desteklemektedir.

Açık uçlu soruya verilen yanıtlardan birisinde bir öğretmen, farklı denetçilerin uygulamaları arasında bir birliğin olmadığı ve bunun öğretmenler arasında şaşkınlık

yarattığını belirtmiştir. Anketin uygulanması sırasında da öğretmenler sözlü olarak denetçilerin uygulamaları arasında bir birliğin olmadığını belirtmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin ders denetimi uygulanmalarında tutarlılık beklediklerini; fakat bu beklentinin farklı denetçilerin farklı uygulamaları ve beklentileri benimsemeleri nedeniyle tam olarak gerçekleştirilemediğini göstermektedir. Bu durum ise öğretmenlerin ders denetimlerinin yararına ve güvenilirliğine inanmamaları gibi olumsuz bir etki yaratabilmektedir.

Yapılan birçok araştırmada, öğretmenlerin ders denetimlerinin etkililiğini olumsuz olarak değerlendirdikleri ortaya konulmuştur. Yılmaz (1998) araştırması sonucunda ders denetimlerinin uygulanması sürecinde çeşitli sorunlar yaşandığını; Özbek (1997), denetçilerin öğretmenlerin beklentilerini tam olarak gerçekleştiremediğini; Uyanık (2007) ders denetimlerinin uygulanması aşamalarında bazı etkinliklerin gerçekleştirilemediğini ortaya koymuştur. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetiminin uygulanması sürecindeki etkinlikleri genel olarak “kısmen” derecesinde gerçekleşiyor olarak değerlendirmekte ve daha önceki bulgulara göre daha olumlu bir görüş bildirmektedirler. Çelikkanat Erim (2004)’in araştırmasında ise Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin eğitim-öğretim denetiminin “oldukça” düzeyinde gerçekleştiği görüşünde oldukları belirlenmiştir.

Ders denetimlerinin gerçekleşme düzeyi ile ilgili genel olarak olumsuz yönde bulguların elde edildiği diğer araştırmalara göre bu araştırmanın ders denetimlerinin uygulanması etkinliklerini öğretmenlerin “kısmen” düzeyinde gerçekleşiyor olarak değerlendirdikleri bulgusu, ders denetimlerinin uygulanması sürecinde denetçiler tarafından uyulması gereken ilkelerin denetçilerin uygulamalarına zamanla daha çok yansıdığı ve ders denetimleri uygulamalarının çağdaş denetim ilkelerine göre değişip geliştiğinin bir göstergesi olabilir. Bunun yanında bu sonucun öğretmenler üzerinde, zamanla oluşan denetim korkusundan da kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Bu korku öğretmenlerin denetçilerle ilgili uçlarda görüş bildirmelerini engellemiş olabilir ve öğretmenler denetçilerle ilgili olumsuz görüş bildirmekten çekinmiş ve ortalama bir görüş bildirmiş olabilirler. Nitekim anketlerin uygulanması sırasında öğretmenler sözlü olarak ders denetimlerinin uygulanması

konusunda çoğunlukla olumsuz ifadeler kullanmışken, ankete belirttikleri görüş “kısmen” düzeyinde çıkmıştır. Bu konuda bir başka açıklama olarak öğretmenlerin zaman içerisinde farklı uygulama tarzlarını benimsemiş denetçilerle karşılaşmaları nedeniyle denetçilerin uygulamaları ile ilgili olarak net bir görüş bildirmemeleri olabileceği düşünülmektedir.

4.2.1. Cinsiyete Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla t-Testi yapılmıştır. t-Testinin sonuçları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6
Cinsiyete Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Kadın	35	47,6571	8,74792	0,696	0,488
Erkek	52	46,3269	8,72841		

$p > 0,05$

Tablo 6’da verilen t-Testi sonuçlarına göre p değeri 0,488 bulunmuştur. Bu değer anlamlılık düzeyi olarak kabul edilen 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Buna göre öğretmenlerin denetimin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç kadın ve erkeklerin ders denetimi uygulamalarından benzer beklentide ve buna dayanarak benzer görüşte olduklarını; bunun yanında ders denetimi uygulamalarının farklı cinsiyetlere göre farklı biçimde uygulanmadığını göstermektedir.

4.2.2. Mesleki Kıdeme Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla mesleki kıdem değişkeninin alt grupları arasındaki veriler eşit dağılım göstermeyip yayıldığından mesleki kıdem değişkeninin alt grupları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla parametrik olmayan bir istatistik tekniği olan Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

Mesleki Kıdeme Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Mesleki Kıdem	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
0-5 yıl	3	56,67	4	2,701	0,609
6-10 yıl	29	45,40			
11-15 yıl	11	34,32			
16-20 yıl	14	47,18			
21 yıl ve üzeri	30	43,45			

$p > 0,05$

Tablo 7’de verilen analiz sonucunda p değeri 0,609 bulunmuştur. Bu değer 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Farklı mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmaması denetimin uygulanmasına ilişkin görüşlerin farklı mesleki kıdeme sahip olma özelliğinden etkilenmediği; bunun yanında denetimin uygulanması sürecindeki etkinliklerin niteliğinin süreç içerisinde önemli bir değişim göstermediği şeklinde yorumlanabilir. Denetimin uygulanması ile ilgili olarak örneğin 6-10 yıl kıdeme sahip öğretmenler ile 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmaması, mesleki kıdemi çok olan öğretmenle mesleki kıdemi nispeten daha az

olan öğretmenlerin bu etkinlikleri benzer biçimlerde gözlemlediklerinin ve buna dayanarak sistemin kendisini yenileyemediğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

4.2.3. Öğrenim Durumuna Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8
Öğrenim Durumuna Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
Ön lisans mezunu	4	52,13	3	2,596	0,458
Lisans mezunu	68	42,23			
Lisansüstü mezunu	6	41,75			
Diğer	9	55,28			

$p > 0,05$

Tablo 8’de verilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda p değeri 0,458 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Denetimin uygulanmasına ilişkin olarak öğretmen görüşleri arasında farklı öğrenim durumuna sahip öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması denetimin uygulanmasına ilişkin görüşlerin öğrenim durumu değişkeninden etkilenmediğini göstermektedir. Bu durum farklı eğitim kurumlarından farklı eğitim süreleriyle geçerek gelen öğretmenlerin denetim etkinliklerinden benzer beklentide ve bu beklentilerine dayanarak benzer görüşte olduklarını göstermektedir.

4.2.4. Geçirilen Denetim Sayısına Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında geçirilen denetim sayısına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9
Geçirilen Denetim Sayısına Göre Denetimin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Geçirilen Denetim Sayısı	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
1-5 kez geçirdim	20	38,63	2	2,258	0,323
6-9 kez geçirdim	18	50,89			
10 kez veya üzerinde	49	43,66			

$p > 0,05$

Tablo 9’da verilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda p değeri 0,323 olarak bulunmuştur. Bu değer 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında geçirilen denetim sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç öğretmenlerin kaç kez denetim geçirirse geçirsin denetime ilişkin görüşlerinin değişmediğini göstermektedir. 1-5 kez denetim geçiren bir öğretmen ile 10 kez ve üzerinde denetim geçiren öğretmenin denetim uygulamaları ile ilgili aynı görüşte olmaları denetimin uygulanması etkinliklerinin zamanla değişmesi ve gelişmesi gerekirken değişmediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

4.3. Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde gerçekleşen rehberlik ve mesleki yardım alt bölümüne ilişkin görüşleri anketin 17.-33. maddelerine verilen yanıtlar analiz edilerek belirlenmiştir. Öğretmenlerin anketin 17.-33. maddelerine

verdikleri yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri EK 4’te gösterilmiştir.

Araştırmanın alt amaçlarından birisi olan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri nedir?” alt amacına yanıt alabilmek için öğretmenlerin ders denetiminde rehberlik ve mesleki yardım alt bölümünde yer alan maddelere verdikleri yanıtların toplam puanı hesaplanmıştır. Elde edilen bu puana göre öğretmenlerin ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardım etkinliklerinin gerçekleşme düzeyine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşlerinin minimum, maksimum, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10
Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Minimum, Maksimum, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	madde sayısı	minimum	maksimum	$\bar{x}$	ss
Rehberlik ve Mesleki Yardım	17	22,00	80,00	44,8966	10,97146

Tablo 10’a göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin anketin ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardım alt bölümünden aldıkları en düşük puan 22, en yüksek puan ise 80’dır. Öğretmenlerin ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması $\bar{x} = 44,8966$ ’dır. Buna göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardım etkinliklerinin “kısmen” düzeyinde gerçekleştiğini düşünmektedirler.

Denetçilerin ders denetimlerinde yapmaları gereken rehberlik ve mesleki yardım etkinlikleri için anketin bu bölümünde yer alan maddelere verilen yanıtlar değerlendirildiğinde farklı düzeyde görüşlerin olduğu belirlenmiştir. EK 4’te verilen

analiz sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin rehberlik ve mesleki yardım alt bölümünde yer alan maddelere verdikleri yanıtların hiçbirisinin aritmetik ortalaması 3,41 ve üzerinde değildir. Buna göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin rehberlik ve mesleki yardım alt bölümünde belirtilen etkinliklerden hiçbirisine maddelerin aritmetik ortalaması temel alınarak “katılıyorum-tamamen katılıyorum” düzeyinde olumlu bir görüş belirtmedikleri söylenebilir.

Öğretmenler rehberlik ve mesleki yardımla ilgili olarak “Denetçiler öğretmenlere mesleki yayınları yeterince tanıtmazlar(17. madde)”, “Denetçiler öğretmenlere farklı öğretim yöntem ve tekniklerini yeterli biçimde tanıtmazlar(19. madde)”, “Denetçiler öğretmenlerin öğretim etkinliklerini geliştirmek için örnek uygulamalar yaparlar(20. madde)”, “Denetçiler, öğretmenlerin olaylara bakış açısını, ufkunu geliştirmezler(21. madde)”, “Denetçiler, öğretmenin ders araç-gereçlerini kullanma becerisini geliştirmesinde katkıda bulunurlar(22. madde)”, “Denetçiler, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi becerilerini geliştirmelerinde yardımcı olurlar(23. madde)”, “Denetçiler, öğretmenleri yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları konusunda bilgilendirmezler(24. madde)”, “Denetçiler ders denetimi sürecinde öğretmenlere mesleki sorunlarının çözümünde yardımda bulunmazlar(26. madde)” maddelerinin gerçekleşme düzeyiyle ilgili olarak 2,61 aritmetik ortalamasının altında, “katılmıyorum” düzeyinde görüş bildirmişlerdir.

Bu bulguya göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri denetçilerin özellikle mesleki yayınları tanıtmaları, farklı yöntem ve teknikleri tanıtmaları, öğretmenlerin öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi için örnek uygulamalar yapmaları, öğretmenlerin olaylara bakış açılarının değiştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda yardımda bulunmaları, öğretmenlerin ders araç gereçlerinin kullanılması ile ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi konusunda yardımda bulunmaları, yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları konusunda öğretmeni bilgilendirme konusunda ve mesleki sorunlarının çözümünde öğretmene rehberlik ve mesleki yardımda bulunma etkinliklerinin gerçekleşme düzeyi konusunda olumsuz yönde bir görüşe sahiptirler.

Rehberlik ve Mesleki Yardım alt bölümünde yer alan maddelerden “Sosyal Bilgiler dersini denetleyen denetçiler sosyal bilgiler alanını bilen kişiler değildir(33. madde)” maddesinin aritmetik ortalaması $\bar{x} = 2,7356$ değeri ile “kısmen” düzeyinde bulunmuştur. Bu bulgu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerini bu alanı bilen denetçilerin yapmaları konusunda öğretmenlerin “kısmen” düzeyinde bir görüşe sahip olduklarını göstermektedir. Bu maddenin ortalamasının “kısmen” düzeyinin üzerinde çıkmaması bu konuda bir sorun yaşandığının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Anket maddesine verilen yanıtların dağılımı bu görüşü desteklemektedir. Bu durum Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde branş denetçisi tarafından denetlenmede sorun yaşandığını göstermektedir. Bu bulgu Uyanık(2007)’in araştırmasında elde edilen ikinci kademe öğretmenlerinin denetimlerinin branş denetçileri tarafından yapılmadığı, denetçilerin alanda uzman kişiler olmadıkları bulgusunu desteklemektedir.

Ders denetimlerinde Rehberlik ve Mesleki Yardım etkinliklerine ilişkin olarak “Rehberlik ve Mesleki Yardım ile ilgili başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz” açık uçlu sorusuna altı öğretmen yanıt vermiştir. Buna göre bir öğretmen denetçilerin rehberlik eğitimi almaları gerektiğini belirtmiştir. Bir diğer öğretmen denetçilerin kendilerini yenilemeleri gerektiğini belirtmiştir. Bir öğretmen denetçilerin gerçekten model olacak bir yetkinliğe sahip olmadığı yönünde bir görüş belirtmiştir. Bir başka öğretmen denetçilerin psikolojik alanda yardımcı olmaları gerektiğini belirtmiştir. Bir öğretmen ise denetçilerin bilimsellikten uzak, sınıf yönetimi konusunda bilgisiz ve beceriksiz oldukları yönünde görüş bildirmiştir. Bu bulgular öğretmenlerin kendilerini denetleyen denetçileri yeterli görmediklerini, denetçilerin kendilerinden daha çok bilgi ve deneyim sahibi olması gerektiğini; oysa denetçilerin kendilerini yenilemediğini düşündüklerini göstermektedir. Açık uçlu soruya verilen bu yanıtlar denetçilerin ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardım etkinliklerini yeterince yerine getir(e)medikleri ve beklentileri karşılayamadıklarını ortaya koymaktadır.

Gökkyer(1997)’in yaptığı araştırma sonucunda branş öğretmenlerinin ve Çelikkanat Erim(2004)’in araştırmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, ilköğretim

denetçilerinin rehberlik ve işbaşında yetiştirme yeterlik alanına ilişkin davranışlarını “az” düzeyinde gerçekleştiriyor olarak değerlendirdikleri yönündeki bulguları; Özbek(1998)’in branş öğretmenlerinin, denetçilerin rehberlik etkinliklerini “hiçbir zaman” uygulamadıkları yönünde görüşe sahip oldukları bulgusu; Uyanık(2007)’ın denetçilerin ders denetimlerinde daha çok durum saptadıkları, öğretmene gerekli rehberlik ve yardımda bulunmadıkları yönündeki bulgusu öğretmenlere göre ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardımın hiç gerçekleşmediği ya da az düzeyde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu araştırmanın bulgularına göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri diğer araştırmalardan daha olumlu olarak ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardım etkinliklerinin “kısmen” düzeyinde gerçekleştiğini düşünmektedirler. Bu bulgunun kısmen düzeyinde bulunması ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardımın olması gereken düzeyde gerçekleşmediğini ortaya koymakta ve diğer araştırma bulgularını desteklemektedir.

Kılıç ve diğerlerinin(2002), Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sürecinde derse hazırlık ve planlamayla ilgili, öğretimi uygulamayla ilgili, öğrenciler ve aileleriyle ilgili ve öğretimin değerlendirilmesiyle ilgili olarak sorunlar yaşandığını belirledikleri araştırma sonucu; Acar(2003)’ın Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğretilmesinde özellikle bazı ünitelerin öğretiminde sorunlar yaşandığını belirlediği araştırma sonucu; Ağır(2003)’ın Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sürecinde programdan, ders kitaplarından ve öğretimden kaynaklanan sorunlar yaşandığı; öğretim yöntem ve tekniklerinde önemli eksiklerin olduğu sonucuna ulaştığı araştırması Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sürecinde öğretmenlere yardımda bulunmak gerekliliğini göstermektedir. Bu rehberliği ve yardımı yapması gereken denetçilerin özellikle bazı konularda bunu etkili olarak yerine getiremedikleri görülmektedir.

4.3.1. Cinsiyete Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla t-Testi yapılmıştır. t-Testi sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11
Cinsiyete Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait
T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	P
Kadın	35	450,0571	12,18954	0,111	0,912
Erkek	52	44,7885	10,19292		

$p > 0,05$

Tablo 11’de verilen t-Testi sonucunda p değeri 0,912 bulunmuştur. Bu değer 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Buna göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde gerçekleşen rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre değişmediğini göstermektedir. Kadın ve erkek öğretmenler ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardımla ilgili benzer görüşlere sahiptirler.

4.3.2. Mesleki Kıdeme Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12
Mesleki Kıdeme Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen
Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Mesleki Kıdem	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P
0-5 yıl	3	30,67	4	5,652	0,227
6-10 yıl	29	39,88			
11-15 yıl	11	34,55			
16-20 yıl	14	50,68			
21 yıl ve üzeri	30	49,67			

$p > 0,05$

Tablo 12’de verilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda p değeri 0,227 bulunmuştur. Bu değer 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre farklı mesleki kıdeme sahip Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde gerçekleşen rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Farklı mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmaması öğretmen görüşlerinin meslekte bulunma süresinden etkilenmediğini göstermektedir.

4.3.3. Öğrenim Durumuna Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13
Öğrenim Durumuna Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Öğretmen
Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P
Ön lisans mezunu	4	54,88	3	6,512	0,089
Lisans mezunu	68	41,31			
Lisansüstü mezunu	6	39,58			
Diğer	9	62,44			

$p > 0,05$

Tablo 13'te verilen analiz sonucunda p değeri 0,089 bulunmuştur. Bu değer 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Buna göre öğretmenlerin ders denetimlerinde gerçekleşen rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu öğretmen görüşlerinin öğrenim durumundan etkilenmediğini, farklı öğrenim durumuna sahip öğretmenlerin öğrenim geçmişlerinin ders denetimlerinden beklentilerini ve bu beklentilere göre şekilleneceği gerekçesiyle görüşlerini etkilemediği söylenebilir.

4.3.4. Geçirilen Denetim Sayısına Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında geçirilen denetim sayısına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H analizinin sonuçları Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14
Geçirilen Denetim Sayısına Göre Rehberlik ve Mesleki Yardıma İlişkin
Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Geçirilen Denetim Sayısı	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P
1-5 kez geçirdim	20	37,58	2	2,879	0,237
6-9 kez geçirdim	18	40,36			
10 kez veya üzerinde	49	47,96			

$p > 0,05$

Tablo 14’te verilen analiz sonucunda p değeri 0,237 bulunmuştur. Bu değer 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde gerçekleşen rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında geçirilen denetim sayısına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğretmenlerin ders denetimlerinde rehberlik ve mesleki yardım etkinliklerinin gerçekleşme düzeyine ilişkin görüşleri “kısmen” gerçekleştiği yönündedir. Bu görüşler arasında geçirilen denetim sayısına göre anlamlı farklılığın olmaması öğretmenlerin ne kadar denetim geçirirlerse geçirsinler rehberlik ve mesleki yardımı yeterli görmediklerini ve gereksinimleri olduğunu göstermektedir.

4.4. Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri anketin 34.-50. maddelerine verilen yanıtlar analiz edilerek belirlenmiştir. Öğretmenlerin anketin 34.-50. maddelerine verdikleri yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri EK 4’te gösterilmiştir.

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri nedir?” alt amacına yanıt alabilmek için öğretmenlerin, anketin denetçilerin davranışları alt bölümünde yer alan maddelere verdikleri yanıtların toplam puanları hesaplanmış; elde edilen bu puanlar üzerinden ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin genel görüşleri belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşlerinin minimum ve maksimum, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15
Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Minimum, Maksimum, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	madde sayısı	minimum	maksimum	$\bar{x}$	ss
Denetçilerin Davranışları	17	17,00	80,00	44,7701	11,82203

Tablo 15'e göre öğretmenlerin ders denetimlerinde denetçilerin davranışları alt bölümünden aldıkları en düşük puan 17, en yüksek puan ise 80'dir. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 44,7701$ 'dir. Buna göre öğretmenler, ders denetimlerinde denetçilerin sergilemeleri gereken davranışların "kısmen" gösterildiği yönünde görüşe sahiptirler.

Öğretmenlerin ders denetiminin uygulanmasıyla ilgili görüşlerinin standart sapması 8,71002 olarak belirlenmişken, rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşlerinin standart sapması 10,97146, denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşlerinin standart sapması ise 11,82203 olarak hesaplanmıştır. Bu bulguya göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetiminin uygulanması konusunda rehberlik ve mesleki yardım ile denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşlerine göre daha homojen yani benzer bir görüşe sahiptirler.

Denetçilerin davranışları alt bölümünde yer alan anket sorularına verilen yanıtlar incelendiğinde öğretmenlerin bazı denetçi davranışlarıyla ilgili olarak kritik yanıtlar verdikleri görülmektedir. EK 4'te verilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetimlerinde denetçilerin davranışları alt bölümünde yer alan maddelerden "Denetçiler, öğretmenleri istekle çalışmaya özendirmezler(35.madde)", "Denetçiler denetim sırasında öğretmenlere denetçi yetki ve konumlarını baskı unsuru olarak hissettirirler(38. madde)", "Denetçiler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin güçlü yanlarını vurgularlar(39. madde)", "Denetçiler öğretmenlerin başarılı çalışmalarını övmeyiz(41. madde)", "Denetçiler denetim süresince yargılayıcı davranırlar(43. madde)", "Denetçiler, öğretmenlere yardıma hazır olduklarını davranışlarıyla hissettirirler(44. madde)", "Denetçiler okula rehberlikten çok hataları bulmak için gelirler(46. madde)", "Denetçiler, denetim sırasında öğretmenin moralini yükseltmeye çalışırlar(49. madde)", "Denetçiler, ders denetimleri sürecinde öğretmenleri etkileyen sosyo-psikolojik etkenleri önemsemezler(50. madde)" maddelerine 2,61 ortalamasının altında görüş bildirmişlerdir.

Bu bulgulara göre öğretmenler, denetçilerin öğretmenleri istekle çalışmaya

özendirmeleri, denetçi yetki ve konumlarını baskı unsuru olarak hissettirmemeleri, öğretmenlerin güçlü yanlarını vurgulamaları, öğretmenlerin başarılı çalışmalarını övmeleri, yargılayıcı davranmamaları, öğretmenlere yardıma hazır olduklarını hissettirmeleri, öğretmenin moralini yükseltmeleri, öğretmenleri etkileyen sosyopsikolojik etkenleri önemsemeleri, denetimleri rehberlikten çok hata bulmak için yapmamaları davranışlarının gerçekleşme derecesini düşük düzeyde gerçekleştiriyor olarak değerlendirmektedirler. Buna karşılık denetçilerin davranışları alt bölümünde yer alan hiçbir maddenin ortalaması 3,41 ve üzerinde değildir. Bu bulgu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilerin davranışları konusunda olumsuz görüşe sahip oldukları bulgusunu desteklemektedir. Bu sonuç Memişoğlu(2001)'nin öğretmen denetiminde çağdaş eğitim denetimi ilkelerine ne derece uyulduğuna ilişkin olarak öğretmenlerin “nadiren” düzeyinde bir algıya sahip oldukları araştırma sonucunu desteklemektedir.

Anketin denetçilerin davranışları alt bölümünde yer alan “Denetçiler, öğretmenlerin eksik yönlerini onları kırmadan kendilerine açıklarlar(47. madde)” maddesine hiçbir öğretmen “tamamen katılıyorum” seçeneğini işaretlememiş ve maddenin aritmetik ortalaması $\bar{x} = 2,6897$ olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, denetçilerin davranışlarında öğretmenler tarafından kırıncı olarak algılandıklarını göstermektedir.

Ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarıyla ilgili olarak “Denetçilerin Davranışları ile ilgili başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz” açık uçlu sorusuna altı öğretmen yanıt vermiştir. Bu yanıtlarda bir öğretmen, denetçilerin kendilerini hata bulmaya adadıklarını belirtmiştir. Benzer olarak bir başka öğretmen denetçilerin egolarının çok yüksek olması nedeniyle öğretmenlerin varsa bile iyi yönlerinden ziyade eksikleri ile uğraştıklarını ve denetçilerin psikolojik eğitimlerine önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir öğretmen görev süresince farklı yaklaşımı benimseyen denetçilerle karşılaştığını belirtmiş, kimi denetçinin ılımlı yaklaştığını kimisinin ise bulunduğu konuma güvenerek “tehditvari” davranışlar sergilediğini belirtmiştir. Bir başka öğretmen denetçilerin okul yönetiminden önceden bilgi aldıklarını ve bu bilgiler ışığında önyargılı denetim yaptıklarını, böyle bir önyargılı denetçinin ise bilimsel ve demokratik olma şansının olmadığını

belirtmiştir. Bu bulgular öğretmenlerin, denetçilerin denetimi hata bulmak için yaptıkları, yargılayıcı ve kırııcı oldukları, önyargılı davrandıkları yönünde sahip oldukları görüşlerini desteklemektedir.

Öğretmenlerin ders denetimlerinde denetçilerin sergilemeleri gereken davranışların “kısmen” gerçekleştiği görüşünde oldukları yönündeki bu bulgu, Memişoğlu (2001)’nin içerisinde işbirliği, demokratik denetim gibi ilkeleri barındıran çağdaş eğitim denetimi ilkelerine ne derece uyulduğuna ilişkin olarak öğretmenlerin “nadiren” düzeyinde olumsuz bir algıya sahip oldukları bulgusu; Çelikkanat Erim(2004)’in Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin denetçilerin denetim sürecindeki olumlu davranışlarını “az” gerçekleşiyor olarak değerlendirdikleri yönündeki araştırma bulgusuna göre daha yüksek olmakla birlikte beklenen düzeyde gerçekleşmediğini göstermektedir. Yılmaz(1998)’in araştırması da ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarından kaynaklanan bazı sorunlar olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmanın bulguları diğer araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

4.4.1. Cinsiyete Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla t-Testi yapılmıştır. t-Testi sonuçları Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Görüşlerine Ait T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Kadın	35	43,6000	12,54451	-0,756	0,452
Erkek	52	45,5577	11,36630		

p>0,05

Tablo 16’da verilen t-Testi sonucunda p değeri 0,452 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Buna göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Toplumsal rolleri açısından bazı durumlarda olgu ve olayları farklı değerlendirme özelliğine sahip kadın ve erkeklerin denetçilerin davranışlarıyla ilgili olarak farklılaşmayan görüşlere sahip olmaları, denetçiler tarafından sergilenen bu davranışların her iki grup tarafından da olumsuz olarak algılandığını göstermektedir.

4.4.2. Mesleki Kıdeme Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17
Mesleki Kıdeme Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen
Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Mesleki Kıdem	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
0-5 yıl	3	44,50	4	7,485	0,112
6-10 yıl	29	36,33			
11-15 yıl	11	35,45			
16-20 yıl	14	51,29			
21 yıl ve üzeri	30	51,10			

$p > 0,05$

Tablo 17’de verilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda p değeri 0,112 olarak bulunmuştur. Bu değer 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Meslekte kıdemleri incelendiğinde düşük kıdeme sahip

öğretmenlerin az olduğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin çoğunun denetimlerle ilgili genel görüş edinecek kadar meslekte kıdemli oldukları söylenebilir. Meslekte kідeme göre öğretmenlerin denetçilerin davranışlarıyla ilgili görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmaması denetçi davranışlarından kaynaklanan sorunların uzun zamandır yaşandığını ve önemli bir değişim olmadığını göstermektedir.

4.4.3. Öğrenim Durumuna Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

Öğrenim Durumuna Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	n	Sıra Ortalaması	sd	x ²	p
Ön lisans mezunu	4	44,63	3	1,424	0,700
Lisans mezunu	68	42,68			
Lisansüstü mezunu	6	44,58			
Diğer	9	53,33			

p>0,05

Tablo 18’de verilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda p değeri 0,700 olarak bulunmuştur. Bu değer 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarıyla ilgili olarak farklı öğrenim durumuna sahip öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmaması öğrenim durumunun öğretmen görüşlerini etkilemediğini, olması gereken ve buna bağlı olarak var olan denetçi davranışlarının hangi öğrenim durumunda olursa olsun tüm öğretmenler tarafından benzer algılandığını göstermektedir.

4.4.4. Geçirilen Denetim Sayısına Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında geçirilen denetim sayısına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19
Geçirilen Denetim Sayısına Göre Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Geçirilen Denetim Sayısı	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
1-5 kez geçirdim	20	36,00	2	5,663	0,059
6-9 kez geçirdim	18	37,50			
10 kez veya üzerinde	49	49,65			

$p > 0,05$

Tablo 19’da verilen Kruskal-Wallis H testi sonucunda p değeri 0,059 bulunmuştur. Bu değer 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre öğretmenlerin ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında geçirilen denetim sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu öğretmenlerin ne kadar denetim geçirirlerse geçirsinler denetçi davranışlarıyla ilgili görüşlerinin farklılaşmadığını, daha çok ya da daha az denetim geçirme ve denetçiyle karşılaşmanın denetçilerin davranışlarıyla ilgili görüşleri etkilemediğini göstermektedir.

4.5. Denetimin Uygulanması, Rehberlik ve Mesleki Yardım İle Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin denetimin uygulanmasına, rehberlik ve mesleki yardıma ve denetçilerin ders denetimi sırasındaki davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” alt amacını test etmek amacıyla tek yönlü

varyans analizi(ANOVA) yapılmıştır. Analize ANOVA sonuçları Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20
Denetimin Uygulanması, Rehberlik ve Mesleki Yardım İle Denetçilerin Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	239,410	2	119,705	1,069	0,345
Gruplar içi	28895,816	258	111,999		
Toplam	29135,226	260			

$p > 0,05$

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “denetimin uygulanması”, “rehberlik ve mesleki yardım” ve “denetçilerin davranışlarına” ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda p değeri 0,345 olarak bulunmuştur. Bu değer 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Buna göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin denetimin uygulanması, rehberlik ve mesleki yardım ile denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç öğretmenlerin denetimin uygulanması, rehberlik ve mesleki yardım ile denetçilerin davranışlarını benzer biçimde algıladıklarını, denetimin farklı bölümleri arasında görüşlerinin farklılaşmadığını göstermektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada ulaşılan sonuçlar özetlenmiş ve bu sonuçlara dayanılarak uygulamaya ilişkin ve bu konuda araştırma yapacak araştırmacılara öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırma Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinin uygulanması, ders denetimlerinde mesleki yardım ve rehberlik etkinlikleri ile ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri ile bu görüşlerinin cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısı değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini 2006-2007 öğretim yılında Denizli İl merkezinde görev yapan 112 Sosyal Bilgiler Öğretmeni oluşturmaktadır. Denizli il merkezinde öğretmen sayısı az olduğundan tüm evrene ulaşma yolu benimsenmiş ve örneklem alınmamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Öğretmenlerden 87 anket geri dönmüştür. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 11,5 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, t testi, Kruskal-Wallis H testi ve tek yönlü varyans analizi(ANOVA) istatistik teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına dayanılarak elde edilen sonuçlar aşağıda açıklanmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanması etkinliklerinin gerçekleşmesine ilişkin genel görüşleri $\bar{x} = 46,8621$ ortalama ile “kısmen”

düzeyindedir. Öğretmenlerin ders denetiminin uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ders denetimlerinin uygulanması bölümünde denetçilerin denetim sonrası öğretmenle görüşmeleri, denetimde elde edilen sonuçların önceden belirlenmiş ölçütlere göre değerlendirilmesi, denetçilerin sınıftan öğretmenle birlikte ayrılmaları etkinliklerinin gerçekleşmesi konusunda “katılıyorum” düzeyinde olumlu bir görüşe sahiptirler. Denetçilerin ders denetimleri sırasında öğretmenlere yeterli zamanı ayırmaları ve öğretmenleri en az iki derste gözlemlemeleri etkinliklerinin gerçekleşmesi konusunda ise “katılmıyorum” düzeyinde olumsuz bir görüşe sahiptirler. Buna göre Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde zaman sorunu yaşadığı, öğretmenlerin denetim süresini yetersiz olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir.

Bu sonuç Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetimin uygulanması sürecinde olması gereken ilke ve uygulamaların öğretmenlerin görüşüne göre tam anlamıyla yerine getirilemediğini göstermektedir. Ders denetimlerinin amacına ulaşabilmesi için denetim sürecinin nasıl gelişeceğinin, denetimin temel amacının ne olduğunun, denetçilerin ders denetimlerinde hangi konulara neden önem verdiklerinin öğretmenler tarafından bilinmesi ve öğretmenlerin bu sürecin etkililiğine inanmaları gerekmektedir. Bu nedenle denetçilerin ders denetimi uygulamalarında öğretmeni sürece dahil etmeleri denetimlerden beklenen yararı artıracaktır. Araştırma sonucuna göre denetçilerin yapmaları gereken bu etkinlikler tam anlamıyla gerçekleşmemektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde gerçekleşen rehberlik ve mesleki yardım etkinliklerinin gerçekleşmesine ilişkin genel görüşleri $\bar{x} = 44,8966$ ortalama ile “kısmen” düzeyindedir. Öğretmenlerin ders denetimlerinde gerçekleşen rehberlik ve mesleki yardıma ilişkin görüşleri arasında cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, ders denetimlerinde denetçilerin yapmaları gereken rehberlik ve mesleki yardım etkinliklerinin “kısmen” derecede yerine getirildiğini belirtmeleri, eğitim denetimi sürecinin odak noktası olan eğitim öğretimin düzeltilmesi ve geliştirilmesi işlevinin tam olarak yerine getirilmediğini göstermektedir. Eğitimde denetim alt sisteminden beklenen en önemli işlev eğitim öğretimin gelişmesine katkı yapmasıdır. Bu sonuçlara göre bu katkı yeterince yapılmamaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, rehberlik ve mesleki yardım konusunda denetçilerin özellikle mesleki yayınları tanıtmaları, farklı yöntem ve teknikleri tanıtmaları, öğretmenlerin öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi için örnek uygulamalar yapmaları, öğretmenlerin olaylara bakış açılarının değiştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda yardımda bulunmaları, öğretmenlerin ders araç gereçlerinin kullanılması ile ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi konusunda yardımda bulunmaları, yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları konusunda öğretmeni bilgilendirmeleri ve mesleki sorunlarının çözümünde öğretmene rehberlik ve mesleki yardımda bulunmaları etkinliklerinin gerçekleşmesine ilişkin olarak “katılmıyorum” düzeyinde olumsuz bir görüşe sahiptirler.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğretimleri sürecinde birçok sorunla karşılaştıkları araştırmalar tarafından ortaya konmuştur. Öğretmenlerin öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyalleri, alanla ilgili gelişmeler, öğrencilerle ilişkiler, sınıf yönetimi gibi birçok alanda yardıma gereksinimi vardır ve bu gereksinim yaşanan sürekli değişme ve gelişme nedeniyle bitmemektedir. Öğretmenlere bunlar ve bunlar gibi birçok konuda mesleki yardım ve rehberlik yapması gereken denetçiler bu yardımları tam olarak yapmamaktadırlar. Bu durum, eğitim öğretimin amaçlarına ulaşmasının önündeki engellerden birisi olarak da değerlendirilebilir.

Kuşkusuz denetçilerin bu yardımı yapabilmeleri için denetim yaptıkları öğretim alanını ve bu alandaki yeni gelişmeleri bilmeleri gerekmektedir. Bu ise denetçilerin denetledikleri ders alanına göre branşlaşmaları gereğini ortaya koymaktadır.

Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin kendilerini denetleyen denetçileri “kısmen” düzeyinde alanı bilen kişiler olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Bu bulgu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine göre Sosyal Bilgiler alanını denetleyen denetçilerin tam olarak alanı bilen kişiler olmadıklarını göstermektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimlerinde denetçilerin olması gereken denetçi davranışlarını göstermelerine ilişkin görüşleri $\bar{x} = 44,7701$ ortalama ile “kısmen” düzeyindedir. Öğretmenlerin ders denetimlerinde denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve geçirilen denetim sayısı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, ders denetimlerinde denetçi davranışlarıyla ilgili olarak denetçilerin öğretmenleri istekle çalışmaya özendirmeleri, denetçi yetki ve konularını baskı unsuru olarak hissettirmemeleri, öğretmenlerin güçlü yanlarını vurgulamaları, öğretmenlerin başarılı çalışmalarını övmeleri, yargılayıcı davranmamaları, öğretmenlere yardıma hazır olduklarını hissettirmeleri, denetimleri hata bulmak için yapmamaları, öğretmenin moralini yükseltmeleri, öğretmenleri etkileyen sosyo-psikolojik etkenleri önemsemeleri davranışlarının gerçekleşmesine ilişkin olarak “katılmıyorum” düzeyinde görüşe sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bulgulara göre Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, denetçilerin göstermeleri gereken denetçi davranışlarının çoğunu düşük düzeyde gerçekleştiriyor olarak değerlendirmektedirler.

Bu araştırmanın sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin olması gereken denetçi davranışlarının kısmen gerçekleştiği yönünde görüş bildirmeleri denetim sürecinde denetçilerin davranış tarzlarından kaynaklanan sorunlar olduğunu göstermektedir. Denetim bir etkileşim süreci olarak nitelenmesi nedeniyle bu süreç içerisinde denetleyen ve denetlenenin olumlu ilişkiler kurmaları ve bu ilişkiyi olumlu bir yönde devam ettirebilmeleri gerekmektedir. Bu konuda en önemli sorumluluk ise denetçilere düşmektedir. Denetçilerin öğretmene yaklaşım tarzları tüm süreci etkileyeceğinden, daha ilk tanışma anından başlamak üzere denetçiler öğretmenlere

saygı gösterdiklerini, onların sorunlarına yardımcı olmaya hazır olduklarını, onların da mesleklerinde birer uzman olarak kabul edildiklerini hissettirmelidirler. Ancak bu güven sayesinde denetimlerden beklenen verim sağlanabilir. Aksi halde denetim etkinliğinin en başında birbirine karşı gelişen olumsuz görüş ve tutumlar sürecin etkililiğini daha başlangıcında engelleyecektir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetiminin uygulanması, rehberlik ve mesleki yardım ile denetçilerin davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgu ve sonuçlara dayanılarak ve araştırma süreci değerlendirilerek aşağıda belirtilen öneriler getirilmiştir.

1. Ders denetimlerine ayrılanın zamanın artırılması, öğretmenlerle denetçilerin daha fazla iletişim içerisinde olmalarının sağlanması gerekmektedir.
2. Ders denetimlerinde farklı kaynaklardan gelen denetçilerin uygulamaları arasında eşgüdüm sağlanmalı, ders denetimleri için belirli standartlar geliştirilmelidir. Bu standartlar denetçiden denetçiye değişmemeli, denetçiler arasında uygulama birliği sağlanmalıdır.
3. Denetçiler ders denetimi uygulamalarını daha planlı yapmalıdırlar. Bu planlamanın içerisinde öğretmenin dersinin gözlenmesi sırasında nelere dikkat edileceği ayrıntılı olarak belirlenmeli ve öğretmen bu konuda bilgilendirilmelidir.
4. Ders denetimlerinde denetçiler geleneksel denetim anlayışı yerine öğretimsel temelli bir anlayışla denetim yapmalı ve buna dayanarak öğretmen ders denetimi sürecine dahil edilmelidir.

5. Denetimin temel odağının eğitim ve öğretimin geliştirilmesi olduğunun hem denetçilere hem de öğretmenlere benimsetilmesi gerekmektedir. Bunun en temel yolu ise öğretmene rehberlik ve mesleki yardım yapılmasıdır. Bu amaçla öncelikle denetçilerin mesleki olarak geliştirilmesine önem verilmelidir.
6. Denetçiler ders denetimleri sırasında öğretmenlere mesleki yayınları tanıtmalı, bilimsel araştırmaların sonuçları konusunda onları bilgilendirmeli, öğretmenlere mesleki gelişmeleri takip etmeleri yönünde rehberlik yapmalıdırlar.
7. Denetçiler, ders denetimlerinde öğretmenlere farklı öğretim yöntem tekniklerini tanıtmalı, gerekirse örnek uygulamalarla desteklemeli; farklı ders araç gereçlerinin kullanımı konusunda mesleki yardımda bulunmalı; ölçme değerlendirme teknikleri konusunda öğretmenleri desteklemelidirler.
8. Öğretmenlerin birçoğu gelişmelerle ilgili olarak denetçilerin kendilerinden daha fazla bilgi sahibi olmadıklarını düşünmektedirler. Bu durumda yapılan rehberlik ve mesleki yardıma da inanmamaktadırlar. Bu nedenle denetçilerin en azından denetlediği öğretmenin branşında bilgi ve deneyim sahibi olması öğretimin denetimini daha etkili kılacaktır. Denetçilerin branşlaşmasına önem verilmelidir.
9. Denetçilerin öğretmenlere karşı tavır ve tutumları denetimin verimliliğini etkileyen önemli unsurlardandır. Denetçilerin de bunun farkına varmalarının sağlanması gerekmektedir. Denetçiler öğretmene davranışlarında mesleki sınırlarını aşmadan dostça davranmalıdırlar.
10. Denetçiler, ders denetimlerinin verimini etkileyen yargılayıcı, kırıcı, önyargılı davranma; hata bulmaya odaklanma; öğretmenlerin içerisinde buldukları çevre ve sosyo-psikolojik etkenleri önemsememe gibi olumsuz davranışlar yerine daha yapıcı, olumlu davranış tarzlarını benimsemelidirler.

Araştırmacılar için öneriler:

1. Bu araştırma ikinci kademe branş öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla betimsel bir araştırma olarak yürütülmüştür. Araştırma sonucunda öğretmenlerin ders denetiminin alt bölümlerinin gerçekleşmesine ilişkin olarak “kısmen” düzeyinde görüşe sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuç ders denetimleri sürecindeki uygulamaların tam olarak gerçekleştirilmediğini göstermektedir. Bu nedenle belirlenen bu durumun nedenlerini belirlemeye yönelik bir araştırma, betimlenen bu durumun bir adım daha ileriye götürülerek nedenlerinin belirlenmesi ve etkili çözümler bulunabilmesi açısından yararlı olabilir. Bu durumun nedenleriyle ilgili olarak denetçilerin görüşlerinin belirlenmesi de yararlı olabilir.
2. Bu araştırma Denizli il merkezini evren olarak belirlemiştir. Bu araştırma farklı illerde çalışılarak karşılaştırmalı sonuçlar elde edilebilir.
3. Bu araştırma tarama modelinde nicel bir araştırmadır. Uygulama sürecinde öğretmenlerin veri toplama aracını doldururken isteksiz olmaları, zaman ayırmak istememeleri gibi sorunlar yaşanmıştır. Bu nedenle bu konuyla ilgili geniş bir kitleden veri toplamak yerine daha özel örneklerle çalışılabilecek nitel araştırma yöntemleri benimsenebilir.

KAYNAKÇA

Acar, R. (2003). **Sosyal bilgiler dersi içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi**, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Acheson, K.A., Gall, M.D. (1987). **Techniques in the clinical supervision of teachers.** New York: Longman.

.....(1992). **Techniques in the clinical supervision of teachers: Preservice and inservice applications.** New York: Longman.

Açık Öğretim Fakültesi. **Sosyal bilgiler öğretimi.** Eskişehir: AÖF Yayınları(Yayının tarihine ulaşılamamıştır).

Ağaoğlu, E. (1997). **Eğitimde klinik denetim.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları: No:982.

.....(2001). İlköğretim denetçilerinin branşlaşması. **Çağdaş Eğitim, 282,** 17-20.

Ağır, Ö. (2003). **İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi,** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Armstrong, D.G. (1980). **Social studies in secondary education.** New York: Macmillan Publishing Co.

Aydın, İ. (2005). **Öğretimde denetim.** Ankara: Pegem Yayıncılık.

Aydın, M. (1976). Sınıf içi etkinliklerinin denetimi. **Çağdaş Eğitim Dergisi,** Ankara.

.....(2000). **Çağdaş eğitim denetimi**. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

.....(2005). **Eğitim yönetimi**(7. basım). Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Balch, P.M., Balch P.E. (1987). **The cooperating teacher: a practical approach for the supervision of student teachers**. Lanham: MD: University Press of America.

Balcı, A. (1987). Klinik teftiş. **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**,20(1-2).

Barnard, C.I. (1938). **The Functions of the executive**. Cambridge, Massachusetts: Harvard Uni. Press.

Barth, J.L. (1991). **Elementary and junior high/middle school social studies curriculum, activities and materials**. (Third edition). Lanham University Press of America, Inc.

Barth, J.L., Demirtaş, A.(1997). **İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi- Kaynak üniteler**. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Yayınları.

Başar, H. (2000). **Eğitim denetçisi**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Başaran, İ.E. (1999). **Eğitime giriş**. (yayın bilgisi yok).

.....(2000). **Yönetim**. Ankara: Feryal Matbaası.

Bilgen, N. (1990). **Örgüt iklimi**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu, TODAİE Yayınları No:235.

- Bilir, M. (1991). **Türk eğitim sisteminde teftiş alt sisteminin yapı ve işleyişi.** **Yayımlanmamış doktora tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- .....(1998). Çağdaş denetim teknikleri. **İlköğretim müfettişleri semineri ders notları**. Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Binbaşıoğlu, C. (2005). **Türk eğitim düşüncesi tarihi “araştırmalar” -Eğitim kavram ve uygulamalarının tarihsel gelişimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bursalıoğlu, Z. (tarihsiz). Türk eğitim sisteminde yeniden kuruluş ihtiyacı. **Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferansı**, s.11.
- ..... (1982). **Okul yönetimde yeni yapı ve davranış**. Ankara: AÜ Eğitim Fakültesi Yayını.
- .....(2003). **Eğitim yönetimde teori ve uygulama**(7. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- .....(2005). **Okul yönetimde yeni yapı ve davranış**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyükkasap, E., Samancı,O., Dumludağ, C., Sağlam, H.İ., Türk, İ.C., Hatunoğlu, Y. (2002). İlköğretim sosyal bilgiler dersini okutan öğretmenlerin teknolojik araç-gereçlerle ilgili görüşleri. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, **10**(1), 125-132
- Can, N. (2004). İlköğretim öğretmenlerinin denetimi ve sorunları. **Milli Eğitim**, **161**, 112-122.

- Cogan, M. (1973). **Clinical supervision**. Boston: Houghton Mifflin.
- Çelikkanat Erim, A. (2004). **Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilköğretim müfettişlerinin teftişlerine ilişkin görüşleri**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Dağlı, R.Ç. (2003). Teftiş sistemi. Editörler: A. Başaran ve E. Bozkurt. **Türk milli eğitim teftiş sisteminde yapılanma sorunu(geçmişten günümüze)**. Ankara: Minpa Matbaacılık.
- Davis, K., Scott W.G. (1959). **Readings in human relations**. New York:Mc. Graw Hill.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek. **Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dorow, E. (1989). A critical pedagogy for social studies educators. Yayımlanmamış makale. ABD: University of Pittsburgh.
- Duman, A. (1999). **Yetişkinler eğitimi**. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Duman, B., İkiel, C. (2002). Yapıcı öğrenme kuramına göre sosyal bilgiler öğretimi. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 12(2), 245-262.
- Erden, M. (tarihsiz). **Sosyal bilgiler öğretimi**. Ankara: Alkım Yayınevi.(yayın tarihine ulaşılammamıştır).
- Erdoğan, İ. (2004). **Eğitimde değişim yönetimi**(2. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Evans, J.M. ve Brueckner, M.M. (1990). **Elementary social studies, Teaching for today and tomorrow**. Massachusetts: Allyn and Bacon, A Division of Simon & Schuster, Inc.
- Fischler, A.S. (1972). Changing teacher behavior through clinical supervision. **Improve In-Service Education**. Ed. Luis Rubin, Boston: Allyn and Bacon.
- Glickman, D.C. (2002). **Leadership for learning**. USA: Association For Supervision And Curriculum Development,
- Goldhamer, R., Anderson, R., Krajewski, R. (1980). **Clinical supervision: Special method for the supervision of teachers**(2nd Ed.). USA: Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Gökyer, N. (1997). **İlköğretim okulları II. kademe öğretmenlerinin ilköğretim müfettişlerinin yeterlik alanlarına ilişkin alguları (İstanbul ili örneği)**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngördü, E. (2001). **İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güven, İ. (2005). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim ve yeterlikleri. **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim**, 60, 10,04.2007 tarihinde <http://www.meb.gov.tr/mevzuat> adresinden alınmıştır
- Gwnn, M. (1968). **Theory and practice of supervision** dadd. Meadacom N.Y.
- Hopkins, S.W., Moore, K.D. (1993). **Clinical supervision: a practical guide to student teacher supervision**. WCB, Brown and Benchmark Publishers.

- İskender, P. (2004). Samsun ili ilköğretim okulları sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretimine yönelik yeterlilik düzeylerine ilişkin, ilköğretim sosyal bilgiler müfettişlerinin ve ilköğretim okulu müdürlerinin algıları. **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, **17**, 81-87
- Katz, R.L. (1971). Skills of an effective administrator. **Developing Executive Leaders**. Ed. Edward C. Bursk and Timothy B. Blodgett, Cambridge: Harward University Pres.
- Kayıkçı, K.(2005). **Milli eğitim bakanlığı denetmenlerinin denetim alt sisteminin yapısal sorunlarına ilişkin algıları ve iş doyum düzeyleri**. Ankara: TEM-SEN Yayınları, No:6.
- Kılıç, A., Atilla, R., Baykan, Ö. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde yaşanan güçlükler. **Çağdaş Eğitim**, **293**, 27-36.
- Koçak, K. (2002). 1998 ilköğretim okulu sosyal bilgiler programı genel amaçlarının (gerçekleşebilirliği) değerlendirilmesi(alan araştırması- Kastamonu örneği). **Kastamonu Eğitim Dergisi**, **10**(1), 133-162.
- Köstüklü, N. (1998). **Sosyal bilimler ve tarih öğretimi**. Konya: Kuzucular Ofset.
- Lyons, R.F., Pritchard, M.W. (1976). **Primary school inspection: A supporting service for education**. France: International Institute for Educational Planning/UNESCO. 13.12.2006 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images> adresinden alınmıştır.

McHaney, J.H., Inpey,W.D. (1992). **Strategies for analyzing and evaluating teaching effectiveness using a clinical supervision model.** Paper presdnted at the Anual Meeting of the Mid-South Educational Research Association(21.Knoxville, TN,November 11-13, 1992). 06.06.2007 tarihinde <http://web.ebscohost.com> adresinden alınmıştır

Memişoğlu, S.P. (2000). Çağdaş eğitim denetiminde insan ilişkilerinin önemi. **Çağdaş Eğitim, 264**, 46-47.

.....(2001). **Çağdaş eğitim denetimi ilkeleri açısından ilköğretim okullarında öğretmen denetimi uygulamalarının değerlendirilmesi. Yayımlanmamış doktora tezi**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

.....(2002). Eğitimde etkili denetim. **Çağdaş Eğitim, 293**, 15-20.

.....(2004). İlköğretim müfettişlerinin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri. **Eğitim ve Bilim, 29**(131), 30-39.

Mentiş-Taş, A. (2004). Sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi program standartlarının belirlenmesi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37**(1), 28-54.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1999). Milli eğitim bakanlığı ilköğretim müfettişleri başkanlıkları yönetmeliği. **Tebliğler Dergisi, 2505**, 16.02.2006 tarihinde <http://meb.gov.tr/mevzuat> adresinden alınmıştır.

.....(2000). Millî eğitim bakanlığına bağlı öğretim kurumlarına öğretmen olarak atanacakların atamalarına esas olan alanlar ile mezun oldukları yükseköğretim programları ve aylık karşılığı okutacakları derslere ilişkin çizelge. **Tebliğler Dergisi, 2513-EK:21**, 21.

- .....(2001). Milli eğitim bakanlığı ilköğretim müfettişleri başkanlıkları rehberlik ve teftiş yönergesi. **Tebliğler Dergisi, 2521**, 16.02.2006 tarihinde <http://www.meb.gov.tr/mevzuat> adresinden alınmıştır.
- .....(2003). Milli eğitim bakanlığı ilköğretim kurumları yönetmeliği. **Tebliğler Dergisi, 2552**, 13.02.2006 tarihinde <http://www.meb.gov.tr/mevzuat> adresinden alınmıştır).
- .....(2005). İlköğretim okulu haftalık ders çizelgesi. **Tebliğler Dergisi, 2575**, 539-541.
- .....(2006). **İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programı ve kılavuzu**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- Mosher, R.L., Puppel, D. (1972). **Supervision:the reluctant profession**. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Oğuzkan, A.F. (1981). **Eğitim terimleri sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, A.Ü. Basımevi.
- Öz, M.F. (2003). **Türkiye cumhuriyeti milli eğitim sisteminde teftiş**. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları, No:88.
- Özbek, B. (1998). **İlköğretim II. kademe ders denetimi sorunları(izmir ili örneği)**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özbek, O. (1997). **Öğretmenlerin ders teftişi etkinliklerinde müfettişlerden beklentileri ve bu beklentilerin müfettişlerce gerçekleştirilme düzeyleri(niğde ili örneği)**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Özcan, T. (2002). **İlköğretim sosyal bilgiler ders programı genel amaçlarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi “kilis ilinde bir araştırma”**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özdemir, T. (2004). Çağdaş ve demokratik eğitimde teftişin rehberlik işlevi. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(9), 143-154.
- Öztürk, S. (2002). Öğretmenliğin mesleki temelleri. Editör Erdal Toprakçı. **Eğitim üzerine**. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Öztürk, C., Dilek, D. (2005). **Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları**. Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek. **Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztürk, C., Otluoğlu, R.(2005). **Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller**. Ankara:Pegem Yayıncılık.
- Parmaksız, R.Ş., Yanpar, T. (2006). Alternatif değerlendirme yaklaşımlarının sosyal bilgiler eğitiminde kullanılabilirliği. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16(2), 159-172.
- Pehlivan, İ. (1998). Denetimde personel geliştirme. **İlköğretim müfettişleri semineri ders notları**. Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Preston, R.C., Herman, W.L. (1968). **Teaching social studies in the elementary school**. United States of America: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Sağlamer, E. (1997). Sosyal bilgiler. **Çağdaş Eğitim Dergisi**,22(232),ss.2-4.

- .....(2003). Etkili bir teftiş sistemi nasıl olmalıdır?. Editörler: A. Başaran ve E. Bozkurt. **Türk milli eğitim teftiş siteminde yapılanma sorunu(geçmişten günümüze)**. Ankara: Minpa Matbaacılık.
- Schug, M.C. ve Beery, R. (1987). **Teaching social studies in the elementary school**. Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company.
- Sönmez, V. (1998). **Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Su, K. (1974). **Türk eğitiminde teftişin yeri ve önemi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sullivan, S., Glanz, J. (2000). **Supervision that improves teaching startegies and techniques**. California: Sage Publication, Corwin Pres. Inc.
- Tanrıöğen, A. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminin tanımı, önemi ve özellikleri. Editör: Abdurrahman Tanrıöğen. **Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi**. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Taymaz, A.H. (1997). **Eğitim sisteminde teftiş-Kavramlar ilkeler yöntemler**. Ankara: TAKAV Yayınları.
- .....(2003). Milli eğitim bakanlığı teftiş sisteminin yapısı ve işleyişi. Editörler: A. Başaran ve E. Bozkurt. **Türk milli eğitim teftiş siteminde yapılanma sorunu(geçmişten günümüze)**. Ankara: Minpa Matbaacılık.
- Tekışık, H.H. (2003). Milli eğitimde teftiş ve müfettiş sorunu. Editörler: A. Başaran ve E. Bozkurt. **Türk milli eğitim teftiş siteminde yapılanma sorunu(geçmişten günümüze)**. Ankara: Minpa Matbaacılık.

- Tezbaşaran, A. (1997). **Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu**(2. Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Uyanık, M. (2007). **Ders teftişinde müfettiş uzmanlaşmasının önemi(muğla ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Wilcox, B. (2000). **Making school inspection visits more effective: The English experience.** France: International Institute for Educational Planning/UNESCO. 13.12.2006 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/> adresinden alınmıştır.
- Yalçınkaya, M. (1993). Klinik teftiş farklı bir model mi?. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 26(2), 379-386.
- .....(2003). İlköğretimde yeni denetim esasları: meb ilköğretim müfettişleri başkanlıkları rehberlik ve teftiş yönergesi üzerine bir inceleme. **Milli Eğitim**, 160, 351-360.
- Yılmaz, M. (1998). **İlköğretim okullarında ders teftişinde karşılaşılan sorunlar(ankara ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yolcu, H. (2004). Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinin denetlenmesinde klinik yaklaşım. **Çağdaş Eğitim**, 313, 33-42.

EKLER

- EK 1: Denizli İl Merkezinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Bulunan İlköğretim Okulları, Bu Okullarda Görevli Sosyal Bilgiler Öğretmeni Sayıları ile Uygulanan Anket Sayıları**
- EK 2: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri Anketi**
- EK 3: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri Anketinin Uygulanması İçin Denizli Valiliği İzin Belgesi**
- EK 4: “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri” Anket Maddelerine Verilen Yanıtların Frekans, Yüzde, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu**
- EK 5: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtların Tablosu**

EK 1:

Denizli İl Merkezinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Bulunan İlköğretim Okulları, Bu Okullarda Görevli Sosyal Bilgiler Öğretmeni Sayıları ile Uygulanan Anket Sayıları

Sıra No	Okulun Adı	Okulda Görevli Sosyal Bilgiler Öğretmeni Sayısı	Dağıtılan Anket Sayısı	Geri Dönen Anket Sayısı
1	100. Yıl Mehmetçik İ.Ö.O.	2	2	2
2	19 Mayıs İ.Ö.O.	2	2	2
3	A. Demireren M. Musoğlu İ.Ö.O.	2	1	1
4	Ahmet Nuri Erikoğlu İ.Ö.O.	2	2	1
5	Ahmet Nuri Özsoy İ.Ö.O.	3	3	2
6	Arif Yalınkaya İ.Ö.O.	2	2	1
7	Atalar Sadettin Kıbrıshoğlu İ.Ö.O.	2	2	2
8	Atatürk İ.Ö.O.	6	5	4
9	Bağbaşı Hüsamettin Kulaklı İ.Ö.O.	2	2	1
10	Bahçelievler İ.Ö.O.	1	1	1
11	Cafer Sadık Abaloğlu İ.Ö.O.	1	-	-
12	Denizli Yard. Sevenler Derneği İ.Ö.O.	2	2	1
13	Dentaş İ.Ö.O.	2	2	2
14	Doğan Demircioğlu Esman İ.Ö.O.	4	4	3
15	Dr. Necdet Durmuş İ.Ö.O.	1	1	1
16	Fatih İ.Ö.O.	2	1	1
17	Gazi İ.Ö.O.	1	1	1
18	Gültepe Reşat Vural İ.Ö.O.	1	1	1
19	Hacı Leman Oto İ.Ö.O.	1	1	1
20	H.Hasan Ali Kömürcüoğlu İ.Ö.O.	3	3	3
21	H.İ. Demireren Cumhuriyet İ.Ö.O.	3	3	3
22	H. Şakir Meliha Nilüfer Öz İ.Ö.O.	1	1	1
23	Hacı Ahmet Paralı İ.Ö.O.	4	4	3
24	Hacı Halil Bektaş İ.Ö.O.	1	1	1
25	Hacı İbrahim Cin İ.Ö.O.	1	1	1
26	Hacı Serpil Kabaklıoğlu İ.Ö.O.	1	1	1
27	Hulusi Kulaklı İ.Ö.O.	2	2	2
28	Hürriyet İ.Ö.O.	4	4	3
29	İsmail Uslu İ.Ö.O.	1	1	1

30	İstiklal Fitnat-Ahmet Engin İ.Ö.O.	1	1	1
31	Katip Çelebi İ.Ö.O.	2	1	1
32	Kayhan Mehmet Atmaca İ.Ö.O.	1	1	1
33	Kayhan Zehra Nihat Moraloğlu İ.Ö.O.	1	1	-
34	Kıvrımlı Basma Sanayii İ.Ö.O.	3	3	3
35	Lütfi Ege İ.Ö.O.	2	2	2
36	Merkez Efendi İ.Ö.O.	3	3	1
37	Merkez İ.Ö.O.	6	6	6
38	Milli Eğitim Koruma Derneği İ.Ö.O.	2	2	2
39	Musa Kazım Manasir İ.Ö.O.	1	1	-
40	Müftü Ahmet Hulusi İ.Ö.O.	3	3	2
41	Namık Kemal İ.Ö.O.	2	2	2
42	Nermin Osman Akça İ.Ö.O.	1	1	1
43	Okul Yaptırma ve Yaşatma Der. İ.Ö.O.	3	3	2
44	Pakize ve Suzan Özkardeş İ.Ö.O.	1	1	1
45	Raşit Özkardeş İ.Ö.O.	3	3	2
46	Ressam İbrahim Çallı İ.Ö.O.	2	2	2
47	Sevil Kaynak İ.Ö.O.	5	5	3
48	Şehitler İ.Ö.O.	1	1	1
49	Sümer Mehmet Ali Ülker İ.Ö.O.	1	1	1
50	Vakıfbank İ.Ö.O.	2	2	1
51	Yenişehir Mimar Sinan İ.Ö.O.	1	1	1
52	Yeşilköy İbrahim Cengiz İ.Ö.O.	2	2	2
53	Yeşilköy İşitme Engelliler İ.Ö.O.	1	1	1
54	Zaferiye Abaloğlu İ.Ö.O.	2	2	1
Toplam	54 Okul	112	107	87
		Öğretmen		

EK 2:**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERS DENETİMİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ ANKETİ**

Değerli Meslektaşım,

Bu anket, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ders denetimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bilimsel bir araştırmaya veri sağlamak için hazırlanmıştır. Anket sorularına verdiğiniz yanıtlar başka hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Bu nedenle adınızı- soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. İçtenlikle cevaplamanız çalışmanın amacına ulaşması açısından önem taşımaktadır. Lütfen yanıtlanmamış soru bırakmayınız.

Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı teşekkür eder saygılar sunarım.

Gülten YILDIRIM
Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
EYTPE Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1. BÖLÜM**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

1.Cinsiyetiniz: Kadın( ) Erkek( )

2.Kıdem yılınız:

- 1) 0-5 yıl ( )
- 2) 6-10 yıl ( )
- 3) 11-15 yıl ( )
- 4) 16-20 yıl ( )
- 5) 21 yıl ve üzeri( )

3.Öğrenim Durumunuz:

- 1)Önlisans Mezunu ( )
- 2)Lisans Mezunu ( )
- 3)Lisansüstü Mezunu( )
- 4)Diğer ( )

4.Şimdiye kadar kaç kez denetim geçirdiniz:

- 1) Hiç geçirmedim ( )
- 2) Bir kez geçirdim ( )
- 3) 2-5 kez geçirdim ( )
- 4) 6-9kez geçirdim ( )
- 5) 10 kez veya üzerinde( )

2.BÖLÜM

Bu bölümde denetimin uygulanması, rehberlik ve mesleki yardım ve denetçilerin davranışlarıyla ilgili birtakım ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere "MEVCUT DURUMDAKİ HALİNE" ne derece katıldığınızı belirtiniz.

A.Denetimin Uygulanması		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Ders denetimlerinde tam olarak hangi durumların gözleneceği öğretmene açıklanır.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Denetçiler derse girmeden önce denetimin amacı konusunda öğretmeni bilgilendirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Denetçiler, ders denetimi sonunda performansıyla ilgili dönüt vermek için öğretmenle görüşürler.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Denetçiler, ders denetimleri sırasında öğretmenlere yeterli zamanı ayırmazlar.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Denetimlerde elde edilen sonuçlar önceden belirlenmiş ölçütlere göre değerlendirilir.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Denetçiler, ders denetimlerinde çevre koşulları ve olanakları dikkate almazlar.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Denetçiler, derse ne zaman gireceklerini öğretmene önceden bildirmezler.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Denetçiler sınıfa öğretmenle birlikte girmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Denetçiler, ders denetimini planlı bir biçimde yürütmezler.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Denetçiler, sınıftan öğretmenle birlikte ayrılmaktadırlar.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Denetçiler, öğretmenin birden fazla sınıfta dersi var ise en az ikisinde öğretmeni gözler.	☐	☐	☐	☐	☐
12	Denetçiler, ders denetimi sonuçlarını değerlendirirken öğretmeni değerlendirme sürecine katmazlar.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Ders denetimleri sonunda yapılan değerlendirme sonuçları kesin olarak belirlenip öğretmene açıklanmaz.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Ders denetimi sonunda denetçi öğretmenle birebir görüşmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Ders denetimi sırasında denetçiler, sınıfın bir üyesi gibi davranmaktadırlar.	☐	☐	☐	☐	☐
16	Denetçiler, ders denetimleri sonunda üstün başarı gösteren öğretmenlerin ödüllendirilmesi için öneride bulunmazlar.	☐	☐	☐	☐	☐
Denetimin Uygulanması ile ilgili başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz.						

B.Rehberlik ve Mesleki Yardım		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
Aşağıda rehberlik ve mesleki yardım ile ilgili olarak birtakım ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi (MEVCUT UYGULAMAYI DİKKATE ALARAK) ilgili ifadenin karşısında yer alan dairenin içine (x) işareti koyarak belirtiniz.						
17	Denetçiler öğretmenlere mesleki yayınları yeterince tanıtmazlar.	☐	☐	☐	☐	☐
18	Denetçiler öğretmenleri mesleki gelişim fırsatları konusunda bilgilendirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
19	Denetçiler öğretmenlere farklı öğretim yöntem ve tekniklerini yeterli biçimde tanıtmazlar.	☐	☐	☐	☐	☐
20	Denetçiler öğretmenlerin öğretim etkinliklerini geliştirmek için örnek uygulamalar yaparlar.	☐	☐	☐	☐	☐
21	Denetçiler, öğretmenlerin olaylara bakış açısını, ufku geliştirmezler.	☐	☐	☐	☐	☐
22	Denetçiler, öğretmenin ders araç-gereçlerini kullanma becerisini geliştirmesinde katkıda bulunurlar.	☐	☐	☐	☐	☐
23	Denetçiler, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi becerilerini geliştirmelerinde yardımcı olurlar.	☐	☐	☐	☐	☐
24	Denetçiler, öğretmenleri yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları konusunda bilgilendirmezler.	☐	☐	☐	☐	☐
25	Denetçiler, öğretmende, kendi gelişimlerini kendilerinin yönlendirmeleri için özdenetim anlayışı geliştirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
26	Denetçiler ders denetimi sürecinde öğretmenlere mesleki sorunlarının çözümünde yardımda bulunmazlar.	☐	☐	☐	☐	☐
27	Denetçiler denetim etkinliklerinde eğitim ve öğretim çalışmalarına ilişkin niteliği artırıcı önlemlerin alınmasında öğretmene yardım etmezler.	☐	☐	☐	☐	☐
28	Denetçiler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin mesleki bir yardımı endişe duymadan istemelerine fırsat verirler.	☐	☐	☐	☐	☐
29	Denetçiler, ders denetimlerinde eğitim öğretim ilkelerinin uygulanması konusunda rehberlik etmezler.	☐	☐	☐	☐	☐
30	Denetçiler, ders planlarının hazırlanmasında öğretmenlere yeterli düzeyde rehberlik ederler.	☐	☐	☐	☐	☐
31	Denetçiler, öğrencilerle etkili bir iletişim kurulması için öğretmene rehberlik etmezler.	☐	☐	☐	☐	☐
32	Denetçiler, öğretmene öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre gelişmelerini sağlamak için rehberlik ederler.	☐	☐	☐	☐	☐
33	Sosyal Bilgiler dersini denetleyen denetçiler sosyal bilgiler alanını bilen kişiler değildir.	☐	☐	☐	☐	☐

Rehberlik ve Mesleki Yardım ile ilgili başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz.

C. Denetçilerin Davranışları		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
Aşağıda denetçilerin davranışları ilgili olarak birtakım ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi (MEVCUT UYGULAMAYI DİKKATE ALARAK) ilgili ifadenin karşısında yer alan dairenin içine (x) işareti koyarak belirtiniz.						
34	Denetçiler, öğretmeni öğrencilerin yanında eleştirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
35	Denetçiler, öğretmenleri istekle çalışmaya özendirmezler.	☐	☐	☐	☐	☐
36	Ders denetimi süresince denetçiler, öğretmene görüşlerini açıklama fırsatı verirler.	☐	☐	☐	☐	☐
37	Denetçiler, denetimi öğretmenle karşılıklı sevgi-saygı anlayışıyla sürdürmektedirler.	☐	☐	☐	☐	☐
38	Denetçiler denetim sırasında öğretmenlere denetçi yetki ve konumlarını baskı unsuru olarak hissettirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
39	Denetçiler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin güçlü yanlarını vurgularlar.	☐	☐	☐	☐	☐
40	Denetçiler, denetim sırasında öğretmeni rahatlatıcı bir tavır sergilerler.	☐	☐	☐	☐	☐
41	Denetçiler öğretmenlerin başarılı çalışmalarını övmeyizler.	☐	☐	☐	☐	☐
42	Denetçiler denetim etkinliklerinde öğretmenleri içtenlikle dinlerler ve sorularına yanıt verirler.	☐	☐	☐	☐	☐
43	Denetçiler denetim süresince yargılayıcı davranırlar.	☐	☐	☐	☐	☐
44	Denetçiler, öğretmenlere yardıma hazır olduklarını davranışlarıyla hissettirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
45	Denetçiler, öğretmenlerin düşüncelerine saygı göstermezler.	☐	☐	☐	☐	☐
46	Denetçiler, ders denetimleri sürecinde öğretmenleri etkileyen sosyo-psikolojik etkenleri önemsemezler.	☐	☐	☐	☐	☐
47	Denetçiler, öğretmenlerin eksik yönlerini onları kırmadan kendilerine açıklarlar.	☐	☐	☐	☐	☐
48	Denetçiler, ders denetimlerinde gözlemlenenin (değerlendirilenin) öğretmenin şahsı değil eğitim-öğretim durumları olduğunu öğretmene hissettirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
49	Denetçiler, denetim sırasında öğretmenin moralini yükseltmeye çalışırlar.	☐	☐	☐	☐	☐
50	Denetçiler okula rehberlikten çok hataları bulmak için gelirler.	☐	☐	☐	☐	☐
Denetçilerin Davranışları ile ilgili başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz.						

EK 3:

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

15 Mayıs 2007

Sayı : B.08.4.MEM.4.20.00.09.010/
Konu : Anket Onayı.

14261

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Hacettepe Üniversitesi Genel Sekreterlik Dış İlişkiler Müdürlüğünün 03/05/2007 tarih ve 120-536 sayılı yazıları.
b: Muğla Üniversitesi Rektörlüğünün 06/05/2007 tarih ve 500-927 sayılı yazıları.

Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu, Yüksek lisans öğrencisi Yunus ARSLAN, Hacettepe Üniversitenin ilgi a) yazıları ekinde isimleri yazılı Müdürlüğümüze bağlı merkez İlköğretim Okullarında sınıf öğretmenlerine "Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim 1. Kademe Beden Eğitimi Ders Programlarına ve Beden eğitimine İlişkin Görüşlerinin Saptanması ve Karşılaştırılması" konulu araştırma yapmak istemektedir.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim dalı Öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Feyyaz KARACA, ekli listede isimleri yazılı İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlere "Toplumumuzda Görülen Kuşaklar arası Sosyal Hareketliliğin Gerçekleşme düzeyini belirlemek " konulu araştırma yapmasıyla ilgili Valilik Makamının 03/05/2007 tarih ve 12750 sayılı Onayları ile izin alınmış olup, adı geçen ekli listede isimleri yazılı orta öğretim kurumları sehven yazılmadığından ortaöğretim kurumlarında da araştırma yapmak istemektedir.

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim dalı Eğitim yönetimi Teftiş Planlaması ve Ekonomisi bilim dalı yüksek lisans öğrencisi Gülden YILDIRIM Üniversitenin ilgi b) yazıları gereği "Sosyal Bilimler Öğretmenlerinin Ders denetimine ilişkin görüşleri (Denizli İli örneği)" konulu araştırmasını Sosyal Bilimler Öğretmenlerine İlgili yazı ekinde isimleri belirtilen merkez ilköğretim okullarında araştırma yapmak istemektedir.

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Gülşay GÜLEÇ Müdürlüğümüze bağlı merkez Anaokullarında Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerin Okuma yazmaya Hazırlık Çalışmaları Hakkındaki Görüşleri ve Uygulamalarının İncelenmesi konulu araştırma yapması hakkında, Valilik Makamının 03/04/2007 tarih ve 9344 sayılı Onayları ile izin alınmış olup, Müdürlüğümüze bağlı ilköğretim okulları bünyesinde bulunan Anasınıfları Onayda yer almadığından araştırmanın Anasınıfları öğretmenlerini de kapsayarak yapılması istemektedir.

Adı geçen Yüksek Lisans öğrencisinin ve araştırma görevlisinin belirlenen okullarda, konuları ile ilgili anket çalışmalarını 25/05/2007 tarihine kadar yapmaları Müdürlüğümüze uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde OLUR'larınıza arz ederim.

Ekrem EKİCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../05/2007
H. İbrahim ERBEKİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER :
1-İlgi yazı (2 Sayfa)
2-Anket Formu (... Sayfa)

	Saltak Mh. Oğuzhan Cd.No:76 20100 DENİZLİ Bilgi için : VHKİ H.ÇEPNİ Telefon: (0 258) 265 55 54 / 617 – 262 23 53 Faks: (0 258) 265 01 69 egitim20@meb.gov.tr			
	www.egitimdestek.meb.gov.tr	www.haydikizlar.org	www.bilgisayarlicibitemdestek	

EK 4:

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Görüşleri” Anket Maddelerine Verilen Yanıtların Frekans, Yüzde, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu

A.DENETİMİN UYGULANMASI		Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kısmen Katılıyor		Katılmıyor		Hiç Katılmıyor		Toplam		$\bar{X}$	ss
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1	Ders denetimlerinde tam olarak hangi durumların gözleneceği öğretmene açıklanır.	9	10,3	16	18,4	28	32,2	17	19,5	17	19,5	87	100	2,8046	1,24675
2	Denetçiler derse girmeden önce denetimin amacı konusunda öğretmeni bilgilendirirler.	11	12,6	16	18,4	22	25,3	19	21,8	19	21,8	87	100	2,7816	1,32442
3	Denetçiler, ders denetimi sonunda performansıyla ilgili dönüt vermek için öğretmenle görüşürler.	13	14,9	41	47,1	23	26,4	9	10,3	1	1,1	87	100	3,6437	,90190
4	Denetçiler, ders denetimleri sırasında öğretmenlere yeterli zamanı ayırmazlar.	21	24,1	24	27,6	23	26,4	13	14,9	6	6,9	87	100	2,5287	1,20887
5	Denetimlerde elde edilen sonuçlar önceden belirlenmiş ölçütlere göre değerlendirilir.	17	19,5	32	36,8	24	27,6	11	12,6	3	3,4	87	100	3,5632	10,05325
6	Denetçiler, ders denetimlerinde çevre koşulları ve olanakları dikkate almazlar.	16	18,4	27	31,0	25	28,7	10	11,5	9	10,3	87	100	2,6437	1,21020
7	Denetçiler, derse ne zaman gireceklerini öğretmene önceden bildirmezler.	15	17,2	28	32,2	19	21,8	20	23,0	5	5,7	87	100	2,6782	1,17626
8	Denetçiler sınıfa öğretmenle birlikte girmektedir.	8	9,2	23	26,4	24	27,6	22	25,3	10	11,5	87	100	2,9655	1,16587
9	Denetçiler, ders denetimini planlı bir biçimde yürütmezler.	12	13,8	23	26,4	28	32,2	20	23,0	4	4,6	87	100	2,7816	1,09359
10	Denetçiler, sınıftan öğretmenle birlikte ayrılmaktadırlar.	16	18,4	41	47,1	17	19,5	9	10,3	4	4,6	87	100	3,6437	1,04522
11	Denetçiler, öğretmenin birden fazla sınıfta dersi var ise en az ikisinde öğretmeni gözler.	3	3,4	22	25,3	14	16,1	31	35,6	17	19,5	87	100	2,5747	1,16771
12	Denetçiler, ders denetimi sonuçlarını değerlendirirken öğretmeni değerlendirme sürecine katmazlar.	17	19,5	19	21,8	31	35,6	12	13,8	8	9,2	87	100	2,7126	1,19988
13	Ders denetimleri sonunda yapılan değerlendirme sonuçları kesin olarak belirlenip öğretmene açıklanmaz.	19	21,8	20	23,0	23	26,4	19	21,8	6	6,9	87	100	2,6897	1,23241
14	Ders denetimi sonunda denetçi öğretmenle birebir görüşmektedir.	15	17,2	41	47,1	20	23,0	10	11,5	1	1,1	87	100	3,6782	,93379
15	Ders denetimi sırasında denetçiler, sınıfın bir üyesi gibi davranmaktadırlar.	4	4,6	12	13,8	29	33,3	25	28,7	17	19,5	87	100	2,5517	1,09713
16	Denetçiler, ders denetimleri sonunda üstün başarı gösteren öğretmenlerin ödüllendirilmesi için öneride bulunmazlar.	16	18,4	28	32,2	23	26,4	13	14,9	7	8,0	87	100	2,6207	1,18362

B.REHBERLİK VE MESLEKİ YARDIM		Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam		$\bar{x}$	SS
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
17	Denetçiler öğretmenlere mesleki yayınları yeterince tanıtmazlar.	20	23,0	37	42,5	16	18,4	10	11,5	4	4,6	87	100	2,3218	1,09432
18	Denetçiler öğretmenleri mesleki gelişim fırsatları konusunda bilgilendirirler.	4	4,6	20	23,0	30	34,5	22	25,3	11	12,6	87	100	2,8161	1,07323
19	Denetçiler öğretmenlere farklı öğretim yöntem ve tekniklerini yeterli biçimde tanıtmazlar.	16	18,4	31	35,6	25	28,7	11	12,6	4	4,6	87	100	2,4943	1,07696
20	Denetçiler öğretmenlerin öğretim etkinliklerini geliştirmek için örnek uygulamalar yaparlar.	6	6,9	14	16,1	3	3,4	34	39,1	30	34,5	87	100	2,2184	1,27065
21	Denetçiler, öğretmenlerin olaylara bakış açısını, ufku geliştirmezler.	17	19,5	29	33,3	23	26,4	13	14,9	5	5,7	87	100	2,5402	1,13920
22	Denetçiler, öğretmenin ders araç-gereçlerini kullanma becerisini geliştirmesinde katkıda bulunurlar.	3	3,4	17	19,5	26	29,9	25	28,7	16	18,4	87	100	2,6092	1,10344
23	Denetçiler, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi becerilerini geliştirmelerinde yardımcı olurlar.	1	1,1	15	17,2	28	32,2	29	33,3	14	16,1	87	100	2,5402	,99773
24	Denetçiler, öğretmenleri yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları konusunda bilgilendirmezler.	17	19,5	30	34,5	22	25,3	13	14,9	5	5,7	87	100	2,5287	1,13955
25	Denetçiler, öğretimde, kendi gelişimlerini kendilerinin yönlendirmeleri için özdenetim anlayışı geliştirirler.	5	5,7	15	17,2	33	37,9	22	25,3	12	13,8	87	100	2,7586	1,07796
26	Denetçiler ders denetimi sürecinde öğretmenlere mesleki sorunlarının çözümünde yardımda bulunmazlar.	14	16,1	33	37,9	24	27,6	13	14,9	3	3,4	87	100	2,5172	1,04394
27	Denetçiler denetim etkinliklerinde eğitim ve öğretim çalışmalarına ilişkin niteliği artırıcı önlemlerin alınmasında öğretmene yardım etmezler.	11	12,6	29	33,3	28	32,2	16	18,4	3	3,4	87	100	2,6667	1,03054
28	Denetçiler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin mesleki bir yardımcı endişe duymadan istemelerine fırsat verirler.	5	5,7	13	14,9	26	29,9	35	40,2	8	9,2	87	100	2,6782	1,02859
29	Denetçiler, ders denetimlerinde eğitim öğretim ilkelerinin uygulanması konusunda rehberlik etmezler.	4	4,6	19	21,8	33	37,9	28	32,2	3	3,4	87	100	3,0805	,93035
30	Denetçiler, ders planlarının hazırlanmasında öğretmenlere yeterli düzeyde rehberlik ederler.	4	4,6	14	16,1	32	36,8	24	27,6	13	14,9	87	100	2,6782	1,06197
31	Denetçiler, öğrencilerle etkili bir iletişim kurulması için öğretmene rehberlik etmezler.	9	10,3	27	31,0	25	28,7	20	23,0	6	6,9	87	100	2,8506	1,10526
32	Denetçiler, öğretmene öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre gelişmelerini sağlamak için rehberlik ederler.	6	6,9	18	20,7	30	34,5	24	27,6	9	10,3	87	100	2,8621	1,08019
33	Sosyal Bilgiler dersini denetleyen denetçiler sosyal bilgiler alanını bilen kişiler değildir.	13	14,9	25	28,7	27	31,0	16	18,4	6	6,9	87	100	2,7356	1,13568

C.DENETÇİLERİN DAVRANIŞLARI		Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kısmen Katılıyor		Katılmıyor		Hiç Katılmıyor		Toplam		$\bar{x}$	ss
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
34	Denetçiler, öğretmeni öğrencilerin yanında eleştirirler.	5	5,7	16	18,4	28	32,2	23	26,4	15	17,2	87	100	3,3103	1,13415
35	Denetçiler, öğretmenleri istekle çalışmaya özendirmezler.	11	12,6	32	36,8	27	31,0	15	17,2	2	2,3	87	100	2,5977	,99370
36	Ders denetimi süresince denetçiler, öğretmene görüşlerini açıklama fırsatı verirler.	2	2,3	19	21,8	32	36,8	25	28,7	9	10,3	87	100	2,7701	,98478
37	Denetçiler, denetimi öğretmenle karşılıklı sevgi-saygı anlayışıyla sürdürmektedirler.	2	2,3	23	26,4	32	36,8	17	19,5	13	14,9	87	100	2,8161	1,06234
38	Denetçiler denetim sırasında öğretmenlere denetçi yetki ve konularını baskı unsuru olarak hissettirirler.	18	20,7	32	36,8	23	26,4	12	13,8	2	2,3	87	100	2,4023	1,03945
39	Denetçiler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin güçlü yanlarını vurgularlar.	2	2,3	16	18,4	22	25,3	35	40,2	12	13,8	87	100	2,5517	1,02024
40	Denetçiler, denetim sırasında öğretmeni rahatlatıcı bir tavır sergilerler.	4	4,6	10	11,5	35	40,2	25	28,7	13	14,9	87	100	2,6207	1,02573
41	Denetçiler öğretmenlerin başarılı çalışmalarını övmeyizler.	15	17,2	32	36,8	26	29,9	12	13,8	2	2,3	87	100	2,4713	1,00971
42	Denetçiler denetim etkinliklerinde öğretmenleri içtenlikle dinlerler ve sorularına yanıt verirler.	1	1,1	13	14,9	34	39,1	30	34,5	9	10,3	87	100	2,6207	,90530
43	Denetçiler denetim süresince yargılayıcı davranırlar.	16	18,4	28	32,2	32	36,8	10	11,5	1	1,1	87	100	2,4483	,96157
44	Denetçiler, öğretmenlere yardıma hazır olduklarını davranışlarıyla hissettirirler.	1	1,1	10	11,5	36	41,4	26	29,9	14	16,1	87	100	2,5172	,93836
45	Denetçiler, öğretmenlerin düşüncelerine saygı göstermezler.	12	13,8	19	21,8	34	39,1	20	23,0	2	2,3	87	100	2,7816	1,02781
46	Denetçiler, ders denetimleri sürecinde öğretmenleri etkileyen sosyo-psikolojik etkenleri önemsemezler.	14	16,1	28	32,2	27	31,0	15	17,2	3	3,4	87	100	2,5977	1,06159
47	Denetçiler, öğretmenlerin eksik yönlerini onları kırmadan kendilerine açıklarlar.	-	-	12	13,8	44	50,6	23	26,4	8	9,2	87	100	2,6897	,82561
48	Denetçiler, ders denetimlerinde gözlemlenenin (değerlendirilenin) öğretmenin şahsı değil eğitim-öğretim durumları olduğunu öğretmene hissettirirler.	2	2,3	16	18,4	37	42,5	25	28,7	7	8,0	87	100	2,7816	,92038
49	Denetçiler, denetim sırasında öğretmenin moralini yükseltmeye çalışırlar.	2	2,3	14	16,1	25	28,7	30	34,5	16	18,4	87	100	2,4943	1,04407
50	Denetçiler okula rehberlikten çok hataları bulmak için gelirler.	27	31,0	23	26,4	24	27,6	10	11,5	3	3,4	87	100	2,2989	1,13214

EK 5:**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar**

ANKET NO	DENETİMİN UYGULANMASI	REHBERLİK VE MESLEKİ YARDIM	DENETÇİLERİN DAVRANIŞLARI
4	1-"Denetçi her şeyi bildiğini zannediyor, bence bu yanlış anlayış ve davranış"	1-"Denetçilerin rehberlik eğitimi alması gerekir"	1-"Denetçiler kendilerini hata bulmaya adanmışlar" 2-"Görevlerinin hata bulmak olduğunu zannediyorlar"
8	1-"Her denetçinin farklı uygulamaları ve görüşleri var. Farklı şeyler isteyip her yıl bizi şaşırtıyorlar" 2-"Bir saatlik gözlemle denetleme olabileceğine inanmıyorum" 3-"Örnek bir ders yapmaları istendiğinde geri çeviriyorlar"		
11		1-"Denetim süresi çok kısadır" 2-"Denetçiler kendilerini yenilemelidir" 3-"Korkulu rüya gibi olmamalıdır"	
19			1-"Denetçiler yeni öğretim yöntemleri konusunda öğretmeni yeterince bilgilendirmiyor"
35	1-"Bir öğretmen bir saatle değerlendirilemez. Başka ölçütler bulmak gerekir"		
39	1-"180 iş günü süren bir eğitim-öğretim yılını 2 ders saatinde nasıl değerlendirebilirsiniz?"	1-"Denetçiler gerçekten model olabilecek yetkinlikte midir?"	
41			1-"Denetçilerin öğretmenleri denetleyecek kadar kendilerini geliştirdiklerine inanmıyorum"
42	1-"Denetçilerin sınıfa öğretmenle birlikte girmeleri kendilerini öğrencilere tanıtmaları, öğretmen masasını işgal etmemeleri, arkadaki bir sırada oturarak dersi orada izlemeleri öğretmenin psikolojisi ve dersi işleyişi açısından daha doğru bir davranış olacaktır" 2-"Denetçilerin öğretmeni ayakta bekletmelerini çok uygunsuz bir davranış" olarak görüyorum.	1-"Gelen her denetçinin birbirinden habersizce aynı konuda farklı şeyler istemeleri ve düşünmeleri öğretmenler üzerinde olumsuz bir etki ve şaşkınlık yaratmaktadır"	1-"Gelen denetçilerin egoları genelde çok yüksek olduğu için öğretmenlerin varsa bile iyi yönlerinden ziyade eksikleri ile uğraşmayı tercih ediyorlar. Bence denetçilerin psikolojik eğitimlerine önem verilmeli"
51			1-"Görev süresince farklı denetçilerle karşılaşılıyor. Bu da davranış farklılıklarının görülmesine neden oluyor. Kimisi ılımlı yaklaşırken kimisi bulunduğu konuma güvenerek tehditvari davranışlar sergileyebiliyor. Herkes görevinin amacını ve sınırlarını bilmeli ona göre davranmalı"
56		1-"Denetçiler psikolojik alanda yardımcı olmalıdırlar"	
74		1-"Denetçiler rehberlik konusunda bilimsellikten uzak, sınıf yönetimi konusunda yetersiz ve bilgisizler"	1-"Denetçiler okul yönetiminden aldıkları bilgilerle önyargılı olarak denetim yaparlar" 2-"Önyargılıyla denetim sürecini yaşayan denetçilerin bilimsel ve demokratik olma şansları yoktur"

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : GÜLTEN YILDIRIM

Doğum Yeri : ALACA/ÇORUM

Doğum Yılı : 1980

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1994-1997 : Gazi Lisesi

Lisans 1998-2002 : Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2002-2005 : Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Muğla- Fethiye

2005-... : Araştırma Görevlisi, Denizli-Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi